

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**OBAL ROZKOŠ STRÍŽOVICE V LETECH
1966 – 1989
HOSPODÁŘSKÝ VÝVOJ ZÁVODU A ŽIVOT JEHO ZAMĚSTNANCŮ
MEZI ČTVRTOU A OSMOU PĚTILETKOU**

Vedoucí práce: PhDr. et PaedDr. Jiří Dvořák, Ph.D.

Autor práce: Michal Mátl

Studijní obor: Historie

Ročník: 3.

2014

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz. Provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 4. května 2014

Michal Mátl

Rád bych poděkoval především vedoucímu své bakalářské práce PhDr. et PaedDr. Jiřímu Dvořákovi, Ph.D. za jeho vedení, cenné připomínky, podnětné rady, a zejména za trpělivost, kterou se mnou měl během obtížného tvoření této práce. Děkuji rovněž doc. PhDr. Josefu Grulichovi, Ph.D. za připomínky k formální části mé práce. Mé četné díky patří dále pracovníkům českobudějovického oddělení Státního oblastního archivu Třeboň, zejména pak paní Aleně Fraňkové za milou spolupráci a výraznou nápomoc při hledání písemných pramenů. Neméně pak děkuji zaměstnancům střížovické firmy Tecnocap s.r.o., na prvním místě paní Haně Beranové, jíž patří výrazný dík za pomoc při shánění pamětníků, dále Ing. Haně Beranové za zpřístupnění některých cenných pramenů a Ing. Davidu Sváčkovi za poskytnutí historických fotografií z místního závodního archivu. Nakonec nemohu opomenout poděkování všem pamětníkům, kteří mi byli ochotni poskytnout cenné informace, bez kterých by dokončení této práce nebylo myslitelné.

Anotace

Tato bakalářská práce se zaměřuje na zmapování vývoje hospodaření závodu Obal Rozkoš v obci Střížovice ležící nedaleko městečka Strmilov v bývalém okrese Jindřichův Hradec v letech 1966-1989. Zahrnuje jinými slovy období vlády komunismu od vrcholu neúspěšných pokusů reformovat československou společnost, mimo jiné i centrálně plánované hospodářství, přes období tzv. normalizace až po pád režimu v listopadu 1989. Časové rozpětí práce je do značné míry ovlivněno charakterem archivních materiálů, které jsou celistvější až v období 1966-1989. Jako hlavní materiály byly využity nejrozličnější závodní ekonomické rozbory, podnikové oběžníky, vyhlášky ředitele a jeho korespondence, fotografický materiál a výpovědi pamětníků, bývalých to závodních zaměstnanců, které jsou částečně komparovány s prameny písemnými. Práce popisuje hospodaření závodu a s ním spojené problémy, jejichž příčiny hledá zejména v obecných úskalích centrálně plánovaného hospodářství. Zabývá se i sociálním postavením zaměstnanců a přibližuje jejich každodenní život.

Anotation

This bachelor's work is focused on mapping the progress of economy of enterprise Obal Rozkoš in the village Střížovice laying near town Strmilov in former district Jindřichův Hradec from 1966 to 1989. In the other words it contains the era of communist rule since the zenith of unsuccessful tries to reform czechoslovak society, among other things even centrally planned economy, through the era of so-called normalization to the fall of regime in November 1989. To a large extent the time-span is influenced by character of archive materials firstly being more comprehensive between the years 1966-1989. As the main sources were used various enterprise economical analyzis, company circular letters, director's announcements and his correspondence, fotografical material and statements of witnesses, former workers, that are partly compared to the written sourcess. The work describes economy of the enterprise and problems connected with it, whose reasons finds especially in the common difficulties of centrally planned economy. The work also deals with social status of employees and describes their everyday life.

Obsah

1. Úvod	8
1.1. Orální historie	12
1.2. Pramenná základna	14
1.3. Literatura	15
2. Politicko-hospodářský vývoj v komunistickém Československu.....	20
2.1. Komunistické Československo a jeho hospodářství před rokem 1966.....	20
2.2. Reformní léta 1966-1969	25
2.3. Hospodářství v období normalizace a následná ekonomická stagnace.....	27
2.4. Snaha o přestavbu a pád režim.....	30
3. Vznik a vývoj závodu na Rozkoši.....	32
3.1. Dlouhá historie závodu před vyhořením	32
3.2. Transformace závodu na obalovnu a další historie až do roku 1966.....	34
4. Hospodaření závodu Obal Rozkoš mezi léty 1966-1989.....	38
4.1. Rozkoš v období reformem	38
4.2. Prudký rozvoj za normalizace.....	42
4.3. Stagnace v osmdesátých letech	47
4.4. Rozkoš v socialistickém hospodářství	50
5. Sociální postavení zaměstnanců a jejich každodennost	54
5.1. Pracovní podmínky a prostředí	54
5.2. Kulturní život	63
5.3. Zásahy politiky do života zaměstnanců	66
5.4. Vývoj mezd	69
6. Porevoluční nejistota nalezení nové stability.....	75
7. Závěr	76
8. Seznam pramenů a literatury	79
8.1. Prameny	79
8.2. Literatura	80
9. Seznam zkratk	82

10. Seznam příloh.....	84
10.1. Obrazové přílohy.....	84
10.2. Tabulky	85
10.3. Grafy	85
11. Přílohy.....	86
11.1. Obrazové přílohy.....	86
11.2. Tabulky	106
10.3. Grafy	111

1. Úvod

Hlavní důvod, proč jsem si jako téma své bakalářské práce zvolil historii střížovického závodu Obal Rozkoš, je z velké části čistě osobního rázu, jelikož v místní výrobě strávili podstatnou část života jako zaměstnanci moji prarodiče – dědeček zde pracoval na postu mistra v montovně, kde pracovala i babička, která se později přemístila k výrobní lince obalového materiálu. Navíc jsem o působení prarodičů v zaměstnání slyšel v jejich četných vyprávěních, když jsem u nich trávil prázdniny v nedaleké vesnici Vlčice. Silueta závodu, jíž vévodí červené střechy jeho nejstarších stojících objektů, mi je proto známa již od dob mého dětství.

Dále se domnívám, že události a životy lidí v období vlády komunismu v Československu jsou pro příslušníky méjí generace po určité stránce přitažlivé, jelikož tuto dobu již nepamatují a svět, v jakém se dnes mohou pohybovat, se od předcházející éry velmi výrazně liší, přestože se nejedná o dobu příliš vzdálenou. Zejména tato skutečnost u mne vyvolává jistý zájem právě o tuto historickou epochu v dějinách naší země.

Primárním cílem práce je popsat hospodaření závodu Obal Rozkoš v letech 1966-1989 na pozadí fungování socialistického hospodářství, sekundárně se práce snaží nahlédnout do života jeho zaměstnanců.

Zmíněný časový úsek byl zvolen na prvním místě z důvodu konzistentního zachování písemných pramenů pro téměř celé toto období, což nelze říci o letech předcházejících, pro která se v podstatě žádné podstatné písemnosti nedochovaly. Celkem výrazné trhliny mají prameny i v období 1966-1969, v němž probíhaly velké ekonomické reformy, které mohly ovlivnit i chod závodu na Rozkoši, což byl i důvod, proč byla tato léta zahrnuta do časového rozpětí práce. Dalším důvodem byla vhodnost využití tohoto období pro metodu orální historie, jelikož nenastaly obtíže sehnat alespoň malý počet pamětníků pracujících ve Střížovicích od poloviny šedesátých let.

Jelikož se tato bakalářská práce věnuje dějinám průmyslového podniku, spadá zaměřením do oblasti hospodářských dějin, v jejichž rámci se konkrétně jedná o dějiny tzv. sekundárního sektoru. Významnou součástí historického bádání o tomto oddílu hospodářství jsou pak právě dějiny podniků a podnikání.¹ Je proto na místě krátce pohovořit o genezi a vývoji této disciplíny hospodářských dějin.

¹ Zdeněk JINDRA – František SVÁTEK – Jiří ŠTAIF, *Úvod do studia hospodářských a sociálních dějin*, Praha 1997, s. 64.

S počátky zkoumání podnikatelské vrstvy a podnikových dějin na vědecké úrovni se setkáváme na přelomu 19. a 20. století v Německu,² odkud se šíří do okolních evropských zemí a do USA, kde se na konci dvacátých let konstituuje vědní disciplína označovaná jako Business History,³ která je dodnes součástí přípravy budoucích obchodních manažerů, komerčních inženýrů atd. pro jejich kariéru na amerických vysokých školách. Ve Francii zažívají dějiny podniků boom až v letech čtyřicátých.⁴ Z mimoevropských zemí stojí za zmínku japonská vědecká skupina vytvořená při tokijské univerzitě, jejíž počátky sahají do první poloviny šedesátých let.⁵

Zakladateli dějin podniků v českých zemích byli na počátku 20. století především čeští Němci, výrazně ovlivněni podněty přicházejícími z Německa. Ve třicátých letech pak badatelskou činnost v této oblasti rozvíjí Bedřich Mendl a Jan Klepl.⁶ Po roce 1948 byl výzkum po vzoru praxe běžné v Sovětském svazu soustavně ovlivňován komunistickou ideologií, čímž utrpěla vědecká hodnota tehdy vzniklých prací.⁷ Naděje na obrat vysvitla v šedesátých letech,⁸ ale příchod normalizace vrátil možnosti badatelské činnosti do starých pořádků. Otevření Kabinetu pro dějiny závodů na Pedagogické fakultě v Ostravě v roce 1968, který pořádal semináře s představiteli americké Business History a západoněmecké Firmengeschichte, se tak stalo jen krátkou světlou epizodou na oficiálním poli výzkumu podnikatelských podnikových dějin.

Některá pracoviště stojící mimo oficiální struktury si však i nadále udržela vysoký odborný standard a na jejich půdě vznikly mnohé cenné studie dějin podnikání a firem. Mezi taková pracoviště můžeme zařadit Středisko pro dějiny textilního a oděvního průmyslu v Ústí nad Orlicí,⁹ dále Dokumentační středisko pro dějiny Inářského průmyslu v Trutnově,¹⁰

² Zde se používá název Unternehmensgeschichte nebo Firmengeschichte. Mezi zakladatele podnikového dějepisectví řadíme zejména historiky Richarda Ehrenberga a Walthera Däbritze. K nejvýznamnějším pozdějším a současným německým historikům patří například Wilhelm Treue, Hans Pohl, Peter Borscheid atd.

³ Jeho tehdejší nejvýznamnějším představitel byl profesor Norman Gras. Business History pak dlouhou dobu metodicky ovlivňovala britské badatele.

⁴ Nejdůležitějšími představiteli byli Gaston Motte a Bertrand Gille.

⁵ Milan MYŠKA, *Problémy a metody hospodářských dějin. Metodické problémy studia sekundárního sektoru*, Ostrava 2011, s. 229-232.

⁶ Nápomocen jim měl být i nově založený pražský Archiv pro dějiny průmyslu, obchodu a technické práce.

⁷ Česká vědecká obec navíc ztrácela kontakty se západními vědeckými školami a nenavazovala tak na jejich metodické přístupy – zejména na Business History a Firmengeschichte. Měly být naopak uplatňovány metody sovětské, které počítaly s aktivním zapojením dělníků do vytváření podnikových dějin. Tato praxe se u nás ale nakonec neuplatnila.

⁸ Významné požadavky změn vznášeli někteří členové Komise pro dějiny závodů (založena v roce 1960).

⁹ Zde významně působil Jaroslav Šůla.

¹⁰ Zde významně působil Vladimír Wolf.

a nakonec Pracovní výbor pro dějiny hutnictví železa při Technicko-ekonomickém výzkumném ústavu hutnictví v Praze.¹¹

Renezanci zažily podnikatelské a firemní dějiny až po roce 1989, kdy díky transformaci na tržně-ekonomický systém a obnovení soukromého podnikání znovu získaly na aktuálnosti. Významnou se například stala vědecká činnost Milana Myšky a jeho spolupracovníků.¹²

Nyní můžeme zaměřit pozornost na cíle samotné práce a na metody, pomocí kterých jich mělo být dosaženo. Hlavním cílem práce je, jak už bylo řečeno výše, popsat hospodaření závodu Obal Rozkoš v letech 1966-1989 na pozadí fungování socialistického hospodářství. Koncepce zvolená pro jeho dosažení vychází z myšlenek významného amerického historika Richarda Hugha Tillyho,¹³ který v polovině osmdesátých vyjádřil své představy o tom, jak by měly být dějiny podniků vytvářeny a jaké metody by měly být při jejich psaní používány. Jeho myšlenky významně ovlivnily i podobu této práce, proto je nyní v krátkosti shrneme.

Tilly chápe dějiny podniků nejen jako integrální součást hospodářských dějin, ale i jako součást dějin sociálních. Na počátku práce doporučuje položit si nejprve několik badatelských otázek, až poté se má přistoupit ke shromažďování faktů. Ta mají být získávána zejména na základě výrobních statistik, kalkulací cen a nákladů, bilance apod., a poté mají být v maximální možné míře kvantifikována. Získané poznatky pak mají být srovnávány s jiným podnikem, odvětví s jiným odvětvím atd.¹⁴

Tato práce však srovnání získaných faktů o hospodaření závodu s jiným závodem postrádá a Tillyho koncepci zcela nenaplnuje. Opírá se naopak o tezi, kterou roku 1991 (vedle jiných) formuloval německý historik Hans Pohl, totiž, že dějiny podnikání a podniků verifikují teze hospodářských dějin na mikroekonomických skutečnostech.¹⁵ A právě o takovou verifikaci se níže pokusíme.

¹¹ Na těchto pracovištích často působili historici, kteří byli politicky perzekuováni a museli svá bývalá zaměstnání opustit.

¹² M. MYŠKA, *Problémy*, s. 232-235.

¹³ Richard H. Tilly (nar. 1932) je americký historik německého původu, absolventem studií historie a ekonomie na univerzitě Wisconsin-Madison. V letech 1966-1997 působil jako ředitel Institutu hospodářských a sociálních dějin v Münsteru.

¹⁴ M. MYŠKA, *Problémy*, s. 227-228.

¹⁵ TAMTÉŽ, s. 223-224.

Formulujme si tedy badatelské otázky k prvnímu cíli této práce:

1. Jakých hospodářských výsledků závod Obal Rozkoš dosahoval?
2. S jakými nesnázemi se závod během výroby potýkal?
3. Jednalo se o typické problémy tzv. socialistického hospodářství, nebo se jednalo o specifikum závodu Obal Rozkoš?

K odpovědi na první otázku budeme potřebovat shromáždit data, analyzovat je a na základě kvantitativní metody vyvodit patřičné závěry. Nutné bude kriticky zhodnotit výpovědní hodnotu těchto dat, která nemusí vždy, vzhledem k tehdejší funkci jejich pořizování, odrážet reálné výsledky hospodaření závodu.¹⁶ Východisko nám poskytne při této kritice metody orální historie = výpovědi bývalých zaměstnanců závodu.

Druhá otázka se zaměřuje na problémy, se kterými se během výroby závod musel potýkat. Výhodou jistě bude skutečnost, že v tomto případě nebudeme muset mít o pravdivosti pramenných údajů takové pochybnosti, jako v případě prvním.

Odpověď na třetí otázku pak získáme provedením komparace mezi poznatky o výrobních potížích závodu Obal Rozkoš s obecnými dlouhodobými hospodářskými problémy, kterými se vyznačovalo hospodářství socialistického Československa v letech 1966-1989. Bližšímu popisu těchto problémů bude z části věnována kapitola o politicko-hospodářském vývoji v komunistickém Československu.

Druhý cíl práce je zaměřen na život zaměstnanců střížovického závodu. I zde se budeme snažit odpovědět na několik základních otázek:

1. V jakých pracovních podmínkách se zaměstnanci závodu pohybovali?
2. Jak se vyvíjelo mzdové ocenění zaměstnanců a jakým způsobem mohli tito zaměstnanci dosáhnout vyšších odměn?
3. Jaké kulturní prostředí závod svým zaměstnancům poskytoval?
4. Jakým způsobem zasahovala do života a pracovní činnosti zaměstnanců politika?

K získání odpovědí na tyto otázky opět využijeme poznatků vytěžených z písemných pramenů a z výpovědí pamětníků, přičemž můžeme i zde informace z obou zdrojů místy vhodně komparovat.

Po formální stránce je práce rozdělena do čtyř hlavních tematických kapitol. První kapitola¹⁷ se zabývá politicko-hospodářskými dějinami v komunistickém Československu a je

¹⁶ Podrobněji zdůvodněno v kapitole 2.

¹⁷ V odkazech označována jako kapitola 2, za kapitolu 1 je zde podle obsahového číslování považován úvod.

dále chronologicky rozdělena do čtyř částí. Všechny tyto části vedle hospodářského vývoje zohledňují i jeho hlavní problémy a jeho silné vazby na probíhající politické události – nejen v Československu, ale i v celém východním bloku, zejména pak v Sovětském svazu. První část mapuje československé hospodářství od počátků komunistického režimu až do konce nepovedené třetí pětiletky, tedy do poloviny šedesátých let. Druhá část se zaměřuje na reformní léta 1966-1969, část třetí charakterizuje hospodářství normalizační a čtvrtá část popisuje postupný rozklad socialistického hospodářství v letech osmdesátých.

Kapitola 3 se zabývá starší historií výroby na Rozkoši, přičemž za důležitý mezník se zde považuje vyhoření původní přádelny v roce 1923, který celou kapitolu rozděluje na dvě části. Druhá část kapitoly vypravuje historii závodu až do roku 1965.

Kapitola 4 je věnována hospodaření závodu v letech 1966-1989. Je rozdělena do čtyř částí, přičemž v prvních třech částech je uplatněno chronologické dělení odpovídající dělení první kapitoly. V nich se budeme snažit získat poznatky o výrobní činnosti závodu a faktorech, které ji komplikovaly. Tyto poznatky pak ve čtvrté části kapitoly celkově zhodnotíme a podrobíme je komparaci s rysy typickými pro hospodářství Československa v daných letech.

Čtvrtá kapitola se pak ve čtyřech částech zabývá životem zaměstnanců závodu Obal Rozkoš a odpovídá na otázky, které byly výše přiřazeny k druhému cíli práce, přičemž každá část odpovídá na jednu ze stanovených otázek.

1.1. Orální historie

Z předešlého textu je patrné, že tato práce využívá pomoci výpovědí dobových pamětníků – tedy metody orální historie. Způsob jejího zdejšího uplatnění vychází z myšlenek českých historiků Miroslava Vaňka a Pavla Mückeho, kteří se problematikou aplikace orální historie v badatelské činnosti podrobně zabývají ve své odborné knize.¹⁸

Pro zkoumání minulého hospodářského dění je využití orální historie velice vhodné, a to zejména v kombinaci s písemnými prameny. Oba pramenné zdroje se totiž výborně doplňují, jelikož prameny písemné povahy mnohdy zamlčují skutečnosti, kterých bychom se bez výpovědí svědků nikdy nedopátrali. Doporučuje se i provedení vzájemné komparace, protože si někdy mohou tyto dva druhy pramenů odporovat. Komparace tak mnohdy přispívá k prověření věrohodnosti písemností, nejdůležitější je její uplatnění pro písemnosti vzniklé v období autoritativních režimů. Charakter pramenů orální historie je obecně vnímán jako

¹⁸ Pavel MÜCKE – Miroslav VANĚK, *Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie*, Praha 2011.

kvalitativní, nikoliv kvantitativní. To neznamena, že je možné vytvářet statistiky zobrazující, jak pamětníci vypovídali na jednotlivé otázky, ale není vždy možné význam těchto statistik absolutizovat a vytvářet na jejich základě definitivní soudy, zejména jsou-li tyto statistiky vytvořeny na základě malého počtu výpovědí. Stejně tak nelze přeceňovat i význam výpovědí, nahlížíme-li na ně jednotlivě. Vždy je nutno vnímat pramenné základny orální i písemnou paralelně.¹⁹

Jelikož drtivá většina vypovídajících osob dosáhla již ctihodného věku, bylo nutno brát ohledy na jejich fyzické a duševní síly. Je možné, že někteří z pamětníků, kteří byli dotazováni, by mohli poskytnout ještě kvalitnější výpovědi, nicméně přílišné naléhání na tázané osoby prováděné za účelem získání dalších informací je neetické, a to zejména jednání se právě o osoby vyššího věku.²⁰

Během mého bádání se mi podařilo sehnat devět vhodných pamětníků, z nichž osm v závodě Obal Rozkoš pracovalo po většinu zkoumaného časového období. Zbývající pamětník sloužil v závodě pouze několik let jako brigádník, ale byl zároveň potomkem dvou dlouholetých závodních zaměstnanců, strávil významnou část svého života v nedaleké vesnici a znal se s mnohými, již nežijícími, spolupracovníky svých rodičů. Jeho výpověď tedy lze považovat za dostatečně hodnotnou. Zaměstnanci pracující na Rozkoši jen po menší část zkoumaného období nebyli ze strany autora vyhodnoceni jako vhodné osoby pro poskytnutí výpovědí.

Orální prameny nebyly pořizovány z finančních důvodů standardní formou, která počítá s nahráváním zvukových záznamů rozhovorů. Autor se proto rozhodl k improvizaci a během rozhovoru si pořizoval písemné poznámky k jednotlivým, předem připraveným, otázkám. Místo zbylo i na další informace, které svědek poskytl, aniž by se předem připravených otázek týkaly. Autor poté na základě svých poznámek zhotovil záznam rozhovoru v písemné podobě, s nímž později jednotliví svědkové projevíli souhlas stvrzený podpisem přímo na poslední list přepsaného rozhovoru. Svůj souhlas stvrdili stejným způsobem i s autorem předloženou smlouvou, která vyměřovala práva a omezení autora ohledně nakládání se získanými výpověďmi.

¹⁹ P. MÜCKE – M. VANĚK, *Třetí strana*, s. 13-16.

²⁰ TAMTÉŽ, s. 142.

1.2. Pramenná základna

Pilířem pramenné základny této práce jsou archiválie uložené v nezpracovaném fondu závodu Obal Rozkoš v českobudějovickém oddělení Státního oblastního archivu v Třeboni (dále SOA Třeboň, oddělení ČB). Díky vstřícnosti místních zaměstnanců a jednatele firmy Tecnocap s.r.o. Dott. Alfonsa D'Agostina mi bylo umožněno do tohoto jinak nepřístupného a nezpracovaného fondu nahlédnout, za což bych chtěl ještě jednou vyjádřit všem těmto osobám své poděkování.

V důsledku skutečnosti, že fond není standardně zpracován dle řádných archivních pravidel, byl jsem pro tvoření odkazů na tyto prameny nucen sestavit vlastní pravidla, jež musí být v této pasáži textu náležitě vysvětlena.

Fond závodu Obal Rozkoš obsahuje několik složek, které jsou vždy tvořeny určitým počtem svazků a balíků. Většina složek nemá vlastní název a jsou označeny pořadovými čísly. Jedná se vlastně o dvojici čísel oddělených lomítkem, přičemž číslo za lomítkem uvádí rok, ve kterém byly složky závodem předány archivu. Jiné složky pořadová čísla postrádají, nicméně mají svůj název. V této práci jsem využil archiválie tří složek. První z nich bez pořadového čísla má název Archiv ředitele závodu (dále budeme užívat již jen zkratku AŘZ), druhá složka bez názvu nese pořadové číslo 26/2 000 a třetí složka číslo 27/2 000.

Vlastní pořadová čísla mají přiděleny i všechny balíky a svazky uvnitř těchto složek se nacházející. Balíky a svazky jsou pak označeny orientačními názvy, které zhruba vypovídají o jejich obsahu, nicméně mnoho balíků ve zdejším fondu obsahuje i jiné archiválie, nebo naopak předpokládané archiválie postrádají. Některé balíky pak reálně vůbec neexistují.

Pokud se zaměříme na konkrétní typy písemností, ze kterých jsem čerpal informace, tak musím na prvním místě uvést každoroční závodní hospodářské rozbor, které se v celém rozsahu dochovaly pro celá sedmdesátá a osmdesátá léta. Pro šedesátá léta jsou rozbor neúplné a rozbor za rok 1969 se mi nepodařilo nalézt vůbec. Pro tento rok se mezi závodními rozborů nacházel rozbor celopodnikový. Rozbor obsahuje nejen výrobní statistiky, ale poskytují i další cenné informace – např. o výši mezd, přesčasové práci, investiční výstavbě apod. Forma těchto rozborů je bohužel proměnná, což znemožnilo vytvoření mnoha dlouhodobých statistických souhrnů a orientace v nich byla značně ztížena.

Dalšími důležitými prameny byly kolektivní smlouvy, jež se staly velice užitečnými pro získávání informací o sociálním prostředí závodu a kulturních aktivitách jeho zaměstnanců. Cenné informace poskytly i oběžníky a vyhlášky podnikového a závodního

ředitelé, jež se zachovaly od roku 1966 do prvních let následující dekády. AŘZ pak obsahuje i nejrůznější druhy korespondence – např. se zahraničními dodavateli strojů a materiálů.

Pramenem pro starší dějiny závodu se staly zápisy v podnikové kronice, které zde však nebyly příliš využity, jelikož výběr nejpodstatnějších v ní obsažených zpráv, který v nedávné době pořídila pracovnice závodu, se objevil v několika číslech firemního zpravodaje Tecnocap s.r.o., který vychází nepravidelně a není stránkovaný.

Pravidla pro tvoření odkazů z pramenů fondu Obal Rozkoš jsem zvolil taková, že pokud se jedná o písemnosti z AŘZ, bude tato zkratka užitá i v poznámkách. Za ní bude následovat pořadové číslo balíku, nebo svazku, a nakonec název konkrétní archiválie.²¹ Stejným způsobem se postupuje i v případě, že citace pochází ze složek s pořadovým číslem.²² Zde jsou místo zkratky názvu složky užitá pořadová čísla (26/2 000 a 27/2 000).²³

Na tomto místě ještě můžeme zmínit, jakým způsobem je v této práci odkazováno na výpovědi pamětníků. Nejprve je v poznámce uvedeno, že se jedná o pamětníka a následně jsou uvedeny jeho iniciály.²⁴

1.3. Literatura

Veškerá literatura použitá v této práci pochází z doby po roce 1989. Tím autor vyloučil jakýkoliv vliv historiografie vzniklé pod vlivem marxistických myšlenek a uplatňující marxistické přístupy k bádání. Rozdělit ji můžeme do dvou hlavních skupin.

První skupinu tvoří knihy pojednávající o politických reáliích a politickém vývoji v komunistickém Československu. Z této literatury jsou pro naši práci cenné zejména informace o politických podmínkách a událostech, které významnou měrou ovlivňovaly hospodářské směřování země a uplatňované ekonomické strategie, a to od počátku trvání režimu až do jeho pádu.

Jelikož se Československo po většinu druhé poloviny 20. století ocitalo pod silným politickým a hospodářským vlivem Sovětského svazu a jím utvořeného bloku komunistických států ve východní Evropě, který často přerůstal v ekonomicko-politický diktát, byly využity i studie, které se komplexním vývojem tohoto bloku zabývají.

V tomto ohledu je významná rozsáhlá práce vědců Bohuslava Litery, Miroslava Teichmana a Jiřího Vykoukala,²⁵ která velmi pečlivě popisuje události v komunistickém

²¹ Pouze v případě, kdy archiválie má svůj název.

²² Tedy bez názvu.

²³ Např. SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/2 000, č. 435, (Rozbor 1986).

²⁴ Např. Pamětník B. Š.

bloku od konce druhé světové války až do roku 1989, přičemž si všímá nejen politických procesů a událostí, ale bere v potaz i jejich vliv na hospodářské chování jednotlivých zemí bloku. Můžeme zde tak nalézt velmi cenné informace o událostech roku 1968 v ČSSR a následné normalizaci. Zajímavé je líčení mocenských bojů uvnitř vedení Komunistické strany Československa (KSČ) v druhé polovině osmdesátých let mezi příznivci nového reformního proudu a konzervativní skupinou neochotnou se plně smířit se záměry sovětského vůdce M. S. Gorbačova.

Podobně zaměřenou prací, na jejímž vzniku se opět podílel Jiří Vykoukal, tentokrát ve spolupráci s Vladislavem Moulisem a Jaroslavem Valentou, je kniha *Vznik, krize a rozpad sovětského bloku v Evropě 1944-1989*,²⁶ která popisuje v podstatě totéž, ale poněkud stručněji.

Použita byla i samostatná práce Vladislava Moulise *Neobyčejný život Nikity Sergejeviče*,²⁷ která se mimo jiné zabývá politickým uvolněním po smrti J. V. Stalina uskutečňovaným pod taktovkou N. S. Chruščova, které se rozšířilo i do Československa, vedlo ke změně struktury našeho průmyslu a umožnilo zahájení prvních reforem centrálně plánovaného systému.

Další knihy se zaměřují pouze na politické poměry v samotném Československu. Nejčastěji využívaným autorem je v této práci literárně velmi plodný historik Karel Kaplan. Kniha *Nekrvavá revoluce*²⁸ pojednává o postupném nastolení komunistického režimu v poválečném Československu, které bylo završeno v únoru 1948. Důležitým poznatkem zde je, že centralistický přístup k národnímu hospodářství nebyl uplatněn až po nastolení totality, ale jeho kořeny sahají již do roku 1945. Další Kaplanův vědecký počín *Sověťští poradci v Československu 1949-1956*²⁹ mimo jiné zpochybňuje roli KSČ v určování ekonomických priorit na přelomu čtyřicátých a padesátých let a zdůrazňuje zdejší vliv sovětských poradců. Stejnému období se tentýž autor věnuje v publikaci *Československo v RVHP 1949-1956*.³⁰ Tentokrát zaměřuje pozornost na československou účast v RVHP, kde si všímá negativních dopadů členství ČSR v tomto uskupení, které vedlo k nepřírozené deformaci československé ekonomiky. V knize *Antonín Novotný – vzestup a pád „lidového“ aparátčíka*³¹ vnímá autor

²⁵ Bohuslav LITERA – Miroslav TEICHMAN – Jiří VYKOUKAL, *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*, Praha 2000.

²⁶ Vladislav MOULIS – Jaroslav VALENTA – Jiří VYKOUKAL, *Vznik, krize a rozpad sovětského bloku v Evropě 1944-1989*, Ostrava 1991.

²⁷ Vladislav MOULIS, *Neobyčejný život Nikity Sergejeviče. N. S. Chruščov a jeho doba*, Praha 2006.

²⁸ Karel KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, Praha 1993.

²⁹ TÝŽ, *Sověťští poradci v Československu 1949-1956*, Praha 1993.

³⁰ TÝŽ, *Československo v RVHP 1949-1956*, Praha 1995.

³¹ TÝŽ, *Antonín Novotný – vzestup a pád „lidového“ aparátčíka*, Brno 2011.

tehdejšího prezidenta Novotného jako příznivce politického uvolnění, ale zároveň jako člověka, který se obával nástupu ostřejšího reformního proudu v šedesátých letech. V jednom díle ze série studií s názvem *Kronika komunistického Československa* věnoval Kaplan rovněž pozornost politickým, společenským a intelektuálním kořenům reformy let šedesátých.³²

Karel Kaplan stojí ve spolupráci s Pavlem Kosátkem i za vznikem knihy *Gottwaldovi muži*,³³ ve které byla prostřednictvím životopisů předních představitelů KSČ z počátečních let režimu v ČSR zpochybněna moc vedení strany, které se především muselo ohlížet na zájmy představitelů Komunistické strany Sovětského svazu (KSSS). Za zmínku stojí i práce *Komunistický režim a politické procesy v Československu*³⁴ a studie vzešlá z pera Jiřího Pernese *Krise komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století*,³⁵ ze kterých bylo rovněž využito několik cenných informací.

Literatury, která se speciálně zaměřuje na dějiny československé normalizace, není k dispozici mnoho. Nejcennější informace poskytuje kniha Milana Otáhal *Opozice, moc, společnost 1969-1989*,³⁶ která využívá zejména pramenů československého exilu a poměrně detailně vykresluje dějiny tehdejší protikomunistické opozice. Charakteristika normalizační společnosti je však pouze obecná. Rozsáhlejší studie, která by se jí zabývala zevrubněji, dosud bohužel chybí, což Milan Otáhal zmiňuje i v knize *Normalizace 1969-1989*,³⁷ která rekapituluje dosavadní badatelské počiny v této oblasti.

Na závěr přehledu literatury zabývající se politickými dějinami bychom neměli zapomenout na publikaci *Křižovatky 20. století*,³⁸ na jejímž vzniku se vedle již zmíněného Milana Otáhal podílel Miloš Hájek s Erikou Kadlecovou a Vojtěchem Mencl, přinášející například zajímavé informace o únoru 1948, o období Pražského jara a o listopadové revoluci 1989.

Druhá skupina použité literatury se primárně zabývá československými hospodářskými dějinami, nicméně i zde jsou paralelní politické děje zaznamenávány a jejich vlivu na hospodářství je zde většinou věnována pozornost rovněž v nemalé míře.

Nejdůležitějším zdrojem informací k této práci je druhý díl monumentální práce badatelského týmu otce českých hospodářských dějin Václava Průchy *Hospodářské a sociální*

³² Karel KAPLAN, *Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956-1968. Společnost a moc*, Brno 2008.

³³ Karel KAPLAN – Pavel KOSATÍK, *Gottwaldovi muži*, Praha 2004.

³⁴ Karel KAPLAN – Pavel PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2008.

³⁵ Jiří PERNES, *Krise komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století*, Brno 2008.

³⁶ Milan OTÁHAL, *Opozice, moc, společnost 1969-1989. Příspěvek k dějinám „normalizace“*, Praha 1994.

³⁷ TÝŽ, *Normalizace 1969-1989. Příspěvek k dějinám bádání*, Praha 2002.

³⁸ Miloš HÁJEK – Erika KADLECOVÁ – Vojtěch MENCL – Milan OTÁHAL, *Křižovatky 20. století. Světlo i bílá místa v nejnovějších dějinách*, Praha 1990.

dějiny Československa 1918-1992.³⁹ Detailní popis struktury a problémů socialistického hospodářství výrazně napomohl k realizaci stanovené vědecké koncepce této práce.

Stejnou důležitost můžeme přisoudit i krátké, ale jinak vynikající studii ekonoma Zdislava Šulce, který se v šedesátých letech podílel na uskutečňování ekonomických reforem Oty Šika, *Stručné dějiny ekonomických reforem v Československu (České republice) 1945-1995*.⁴⁰ Tato studie se detailně věnuje slabinám centrálně plánovaného hospodářství. Výborně přitom popisuje ekonomické mechanismy uplatňované v jednotlivých podnicích a z těchto mechanismů vyplývající jejich časté utilitaristické chování. Stejně jako Průcha bere zřetel i na politické události.

Méně podrobná, o to však přehlednější, je publikace Ivana Jakubce, Marcely Efmertové, Pavla Szobiho a Jana Štemberka *Hospodářský vývoj českých zemí v období 1848-1992*,⁴¹ vhodná zejména k získání základní orientace v této oblasti bádání. Podobně pojaté dílo Karla Půlpána má spíše povahu studijní učebnice.⁴² Další doplňující informace poskytují krátké studie Alexeje Báľka *Československá ekonomika v osmdesátých letech 20. století*⁴³ a *Vývoj výkonnosti československé a české ekonomiky v 70. letech*,⁴⁴ které se objevily v hospodářském sborníku *Acta Oeconomia Pragensia*.

K dějinám závodu Obal Rozkoš dosud žádná odborná historiografická literatura neexistuje. Několik informací využitelných k popsání raných dějin závodu se objevuje ve dvoudílné podnikatelské biografii Milana Myšky *Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska I-II*.⁴⁵ Informace o porevolučním směřování závodu poskytla diplomová práce Hany Beranové.⁴⁶ Zaměření této práce je však ekonomicko-sociologického rázu a historií Rozkoše se hlouběji nezabývá.

Na závěr nesmíme opomenout publikace, které ovlivnily metodické pojetí této práce. V tomto ohledu přikládejme největší důležitost knize Milana Myšky *Problémy a metody hospodářských dějin* pojednávající o dosavadním zahraničním i domácím studiu hospodářských dějin a metodách, které při něm byly aplikovány. Pro tuto práci je podstatná

³⁹ Václav PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992 II*, Brno 2009.

⁴⁰ Zdislav ŠULC, *Stručné dějiny ekonomických reforem v Československu (České republice) 1945-1995*, Brno 1998.

⁴¹ Ivan JAKUBEC – Marcela EFMERTOVÁ – Pavel SZOBI – Jan ŠTEMBERK, *Hospodářský vývoj českých zemí v období 1848-1992*, Praha 2008.

⁴² Karel PŮLPÁN, *Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990 I-II*, Praha 1993.

⁴³ Alexej BÁLEK, *Československá ekonomika v osmdesátých letech 20. století*, *Acta Oeconomia Pragensia* 7, 2007, s. 45-54.

⁴⁴ TÝŽ, *Vývoj výkonnosti československé a české ekonomiky v 70. letech*, *Acta Oeconomia Pragensia* 5, 1998, s. 100-128.

⁴⁵ Milan MYŠKA a kol., *Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska I-II*, Ostrava 2003, 2008.

⁴⁶ Hana BERANOVÁ, *Vnímání vybraných hledisek kvality života pracovníky podniku střední velikosti ve vztahu k podnikové kultuře*, Jindřichův Hradec 2007.

zejména kapitola popisující historický vývoj zkoumání podniků.⁴⁷ Inspiraci poskytla i publikace Pavla Klenera,⁴⁸ kolektivní práce Zdeňka Jindry, Františka Svátka a Jiřího Štaifa,⁴⁹ a nakonec souhrn bilancí a výhledů studia dělnictva Stanislava Knoba a Tomáše Ruckého.⁵⁰

Charakteristiku orální historie a cenné rady k využití této metody poskytla kniha Pavla Mückeho a nejznámějšího českého propagátora vědecké Oral History Miroslava Vaňka *Třetí strana trojúhelníku*.⁵¹

⁴⁷ M. MYŠKA, *Problémy*, s. 218-238.

⁴⁸ Pavel KLENER (ed.), *Úvod do studia hospodářských a sociálních dějin I*, Praha 1997.

⁴⁹ Z. JINDRA – F. SVÁTEK – J. ŠTAIF, *Úvod*.

⁵⁰ Stanislav KNOB – Tomáš RUCKI (edd.), *Problematika dělnictva v 19. a 20. století I. Bilance a výhledy studia*, Ostrava 2011.

⁵¹ P. MÜCKE – M. VANĚK, *Třetí strana*.

2. Politicko-hospodářský vývoj v komunistickém Československu

2.1. Komunistické Československo a jeho hospodářství před rokem 1966

Po skončení druhé světové války pocítovala většina obyvatel v ČSR nedůvěru vůči prvorepublikové sociální politice, jejíž metody v mnoha ohledech selhaly. Veřejné mínění tak nebránilo znárodnění podstatné části průmyslu a bankovníctví,⁵² komunistům se pak také podařilo prosadit přerozdělení velkého množství zemědělské půdy do rukou chudých vrstev, čímž si ještě před zlomovým rokem 1948 získali u obyvatelstva značnou popularitu. Ihned po válce začal být rovněž uplatňován systém centrálního plánování národního hospodářství,⁵³ podniky si však i nadále udržovaly výrazná práva na samostatné ekonomické rozhodování.⁵⁴

Ještě roku 1945 vznikly dva významné hospodářské plánovací orgány – Státní úřad plánovací a Hospodářská rada, která fungovala jako pomocný orgán vlády. Vznikaly národní podniky, přičemž každý z nich se skládal zhruba z deseti závodů.⁵⁵

V československé společnosti tehdy panovala představa, že se vydá v následujících letech vlastní cestou budování socialismu. Brzy se však ukázalo, že takové naděje jsou klamné, neboť již v červenci 1947 se zřetelně projevil sílící politický tlak ze strany SSSR, který ČSR zakázal přijmout hospodářskou pomoc, kterou nabídly USA řadě západoevropských zemí.⁵⁶ Sovětské vedení v čele se Stalinem aplikovalo tento nekompromisní postup i ve vztahu k ostatním východoevropským zemím, které se tak měly stát na SSSR zcela závislými a sloužit jako obranný blok SSSR vůči západním mocnostem. Kontrolu nad těmito zeměmi chtěli Sověti upevnit nastolením vlád zdejších komunistických stran, které měly disponovat absolutní mocí a měly se opírat o podporu KSSS.⁵⁷

V ČSR bylo tohoto stavu dosaženo po vládní krizi v únoru 1948, kdy dvanáct nekomunistických ministrů podalo demisi v reakci na komunisty řízené přesouvání velitelů pražské bezpečnosti.⁵⁸ Předseda Gottwald tehdy uvolněná ministerská křesla doplnil lidmi ochotnými podporovat radikální kurz KSČ, přičemž toto řešení 25. února přijal a podpisem

⁵² V. MOULIS – J. VALENTA – J. VYKOUKAL, *Vznik*, s. 49-50.

⁵³ V říjnu 1946 byla vyhlášena tzv. dvouletka.

⁵⁴ Centrální zásahy do národních hospodářství se tehdy uplatňovaly ve většině evropských zemí, jelikož i v nich převládala nedůvěra k liberalismu dvacátých a třicátých let. R. HOLMAN a kol., *Dějiny*, s. 511.

⁵⁵ Z. ŠULC, *Stručné dějiny*, s. 13.

⁵⁶ Tato pomoc byla realizována formou tzv. Marshallova plánu, s jehož přijetím původně souhlasil i Klement Gottwald, tehdejší předseda KSČ a předseda vlády v jedné osobě. K. KAPLAN – P. KOSATÍK, *Gottwaldovi muži*, s. 32.

⁵⁷ M. HÁJEK – E. KADLECOVÁ – V. MENCL – O. MILAN, *Křižovatky*, s. 213-214.

⁵⁸ KSČ tehdy vnitro kontrolovala pod vedením ministra Václava Noska.

stvrdil i prezident Beneš. Komunisté tak získali v ČSR neomezenou kontrolu nad politickou scénou a nastolení monopolu jejich moci již nemohl nikdo zabránit.⁵⁹

Následovala rychlá likvidace v zemi tradičního demokratického systému. Ostatní strany byly buď zrušeny, nebo se dostaly pod vliv KSČ a plnily roli politických loutek. Občanská práva byla likvidována rovněž, nebo byla běžně porušována – přednost vždy dostávala ideologie. O možnostech kariérního uplatnění začaly rozhodovat tzv. kádrové posudky, nikoliv odborné znalosti. Zemi zachvátily politické procesy, přičemž v letech 1948-1954 v nich bylo odsouzeno 95 600 občanů, za celou dobu trvání režimu pak přes 250 tisíc. KSČ přistoupila k likvidaci středních vrstev, jež byly dle jejích názorů hnízdem „reakce“.⁶⁰ Byl redukován i počet zájmových organizací⁶¹ a místo nich ustaveny povinné společenské organizace kontrolované KSČ prostřednictvím Národní fronty.⁶²

Pro hospodářství znamenal únor 1948 utužení systému centrálního plánování,⁶³ kdy podniky prakticky přišly o možnost samostatné iniciativy. Jednalo se ve své podstatě o zavedení sovětského modelu plánování, který v SSSR fungoval již od dvacátých let. Ten spočíval na normativně-direktivních zásadách. Výrobní úkoly zadávané centrálními institucemi byly přímo rozepisovány do jednotlivých podniků.⁶⁴

Tento model měl ale jeden naprosto zásadní nedostatek, který se musel projevit později v padesátých letech. Při sestavování plánu, během jednání s centrálními orgány, nadsazovaly podniky své požadavky na spotřebu materiálu, pracovních sil a investic – v obavě, aby plán nakonec splnily. Od plnění plánových ukazatelů se totiž odvíjelo přidělování mzdových fondů podnikům, přičemž jako nejdůležitější ukazatel sloužil výkaz objemu hrubé výroby.⁶⁵ Logickým důsledkem byla nehospodárnost, kterou takový systém vyloženě podporoval. Zmíněným nešvarem trpělo centrálně plánované hospodářství vlastně až do roku 1989, i když bylo na jeho odstranění opakovaně vynakládáno jisté úsilí. Nakonec je třeba ještě poznamenat, že podniky uměle nadhodnocovaly i výkazy vlastní hrubé výroby,

⁵⁹ K. KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 157-168.

⁶⁰ Proslulá je zejm. tzv. Akce K zahájená v říjnu 1951 zaměřená proti vesnickým „kulakům“, která postihla přes 8000 osob. Tito bohatí vlastníci půdy byli nejen zbaveni svého majetku, ale museli se dokonce odstěhovat ze svých bydlišť a nesměli je již nikdy navštívit. K. KAPLAN – P. PALEČEK, *Komunistický režim*, s. 29.

⁶¹ Bylo jich zrušeno přes 40 000.

⁶² K. KAPLAN – P. PALEČEK, *Komunistický režim*, s. 20-39.

⁶³ Nyní se již plánovaly pětiletky. Jejich výčet viz příloha. Roční plány sestaveny pouze na léta 1954 a 1955.

⁶⁴ Z. ŠULC, *Stručné dějiny*, s. 10.

⁶⁵ Tento ukazatel byl doopravdy značně zavádějící. Do hrubé výroby byla totiž zahrnována i produkce sloužící k vlastním investicím nebo vlastní průmyslové činnosti (např. technický rozvoj, výstavba podnikových bytů). Započítávala se také cena výroby z dodaných surovin a materiálů, opravárenská činnost prováděná vlastními pracovníky a změna zásob předmětů určených pro výrobní činnost. V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 440-441.

a to aniž by se zvyšovaly výkony reálné. Dosahovaly toho například tak, že do ní zahrnovaly i výrobu nedokončenou a rozpracovanou.⁶⁶

Aby mohl být tento přístup aplikován na maximální počet výrobních kapacit, bylo třeba i zbývající neznárodněné podniky zestátnit a zlikvidovat tak zcela soukromé hospodářství. Stejnému vývoji se nevyhnulo ani zemědělství. Zmíněný postup navíc vyhovoval tehdy všeobecně uplatňované marxistické ideologii, která soukromé hospodářství spojovala s vykořisťováním pracujících mas. Tento proces zdaleka neprobíhal bez komplikací, nicméně v roce 1960 byl definitivně dokončen,⁶⁷ což se odrazilo i na politické úrovni změnou ústavy a přejmenováním země na ČSSR v červenci téhož roku.

Československá ekonomika začala brzy za svoje členství v sovětském bloku platit krutou daň. V lednu 1949 bylo totiž v Moskvě založeno hospodářské společenství zemí známé jako Rada vzájemné hospodářské pomoci (RVHP), jehož zakládajícím členem se vedle Sovětského svazu, Polska, Maďarska, Bulharska, Rumunska a Albánie stalo i Československo.⁶⁸ Cílem RVHP mělo být vybudování zcela soběstačného hospodářského bloku, nezávislého na spolupráci s nesocialistickými zeměmi. Nejdůležitější roli zde hrál SSSR, který hospodářskou politiku východního bloku určoval primárně.⁶⁹ Většina zemí RVHP však dosud neprošla výraznější industrializací. Proto vyspělejší členské země, kterými byly ČSR a Německá demokratická republika (NDR), měly zaměřit svou pozornost na těžký průmysl a dopomoci ostatním zemím k završení industrializačního procesu.⁷⁰ Takový úkol vyžadoval nasazení značného počtu pracovních sil, proto byly hojně do pracovního procesu zapojeny i ženy. Jednostranné upřednostňování těžkého průmyslu⁷¹ a strojírenství však vedlo k narušení přirozené hospodářské rovnováhy,⁷² která se stala i příčinou pozdějšího ekonomického zaostávání za západními zeměmi. Krize se stala později natolik vážnou, že dokonce hrozily výpadky v zásobování obyvatelstva základními potravinami.⁷³

Československé hospodářské řízení se v této době rovněž dostalo pod vliv sovětských poradců, jejichž příkazy musely být bezpodmínečně respektovány. Pod jejich vedením byla v letech 1951 a 1952 provedena rozsáhlá přestavba řídicí struktury československého hospodářství. Nejvýznamnější změnou se stalo zavedení nových hospodářských ministerstev,

⁶⁶ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 23-24.

⁶⁷ Srov. TAMTÉŽ, s. 249-250.

⁶⁸ Roku 1950 přistupuje i NDR. J. PERNES, *Krize*, s. 42.

⁶⁹ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 552-553.

⁷⁰ K. KAPLAN, *Československo*, s. 206.

⁷¹ V množství vyráběné oceli na jednoho obyvatele ČSR předstihla i Velkou Británii, Francii a NSR.

⁷² Utrpěl zejména průmysl textilní, kožedělný a sklářský. Velmi zanedbány byly i investice do průmyslu spotřebního.

⁷³ J. PERNES, *Krize*, s. 43-49.

kteře byly přímo nadřizeny jednotlivým podnikům. Tato změna však jen dále prohloubila vznikající krizi, která se ve vší nahotě projevila již následujícího roku.⁷⁴

Dne 30. května 1953 totiž ÚV KSČ zveřejnil rozhodnutí o provedení měnové reformy, která pak 1. června skutečně proběhla. Reforma byla realizována z řady důvodů, jedním z nejdůležitějších byla nutnost snížit kupní sílu obyvatelstva, která neodpovídala tehdejší nabídce.⁷⁵ Koruna byla dále připoutána k rublu, všechna dosud používaná platidla vyměněna, a to za velmi nevýhodných podmínek pro občany v poměru 1:5 do 5000 Kčs. Peníze nad 5000 Kčs byly pak vyměňovány v ještě nevýhodnějších kurzech.⁷⁶

Tato opatření sice vyvolala na některých místech první větší protesty proti režimu, ten nicméně svoji dosavadní největší krizi přestál. Situace se uklidnila zejména díky změnám, které tehdy probíhaly v SSSR. Po smrti Stalina se moci ujalo duo Malenkov – Chruščov, kterému na rozdíl od Stalina záleželo na životní úrovni prostých obyvatel.⁷⁷ Podobná opatření sovětských představitelů doporučili i československému vedení.⁷⁸ Snížení maloobchodních cen provedené na podzim 1953 poté skutečně učinilo dosavadnímu politickému napětí přítrž.⁷⁹

Sovětský vůdce Nikita S. Chruščov⁸⁰ pak na dvacátém sjezdu KSSS v únoru 1956 zahájil ostrou kritiku stalinismu a ohlásil kurz politického oteplování.⁸¹ Současně prováděl i reformy hospodářského rázu, jelikož si uvědomoval problém nízké produktivity práce v sovětských továrnách.⁸² Nepříznivý vývoj mělo zvrátit provedení decentralizace v ekonomickém plánování.⁸³

Tyto změny měly veliký vliv na uvažování československého vedení v čele s Antonínem Novotným.⁸⁴ Byly omezeny politické procesy a výsledky dřívějších přezkoumávání,⁸⁵ byla dokončena kolektivizace zemědělství.⁸⁶

⁷⁴ K. KAPLAN, *Českoslovenští poradci*, s. 54-61.

⁷⁵ Přírozená inflace tehdy nemohla nastat, jelikož ceny nebyly určovány trhem, ale centrálně.

⁷⁶ Uvedené podmínky platily pouze pro lidi, kteří měli uloženy vklady ve Státní spořitelně a Státní bance československé do 15. května 1953. Pro ostatní platily ještě přísnější podmínky – znevýhodnění byli zejména lidé nespádající pod tzv. vázaný trh, kteří museli měnit všechny své peníze v kurzu 1:50. Vázaný trh provedením reformy zanikl a dále existoval již jen trh volný. Tímto opatřením také zanikl dosud fungující přidělový systém. J. PERNES, *Krize*, s. 88-89.

⁷⁷ V. MOULIS – J. VALENTA – J. VYKOUKAL, *Vznik*, s. 111.

⁷⁸ Tzv. Srpnové teze.

⁷⁹ J. PERNES, *Krize*, s. 100.

⁸⁰ Od února 1955 vládnul již sám bez Malenkova, se kterým se neshodoval v otázkách týkajících se hospodářských priorit SSSR. V. MOULIS, *Neobyčejný život*, s. 99.

⁸¹ Díky tomu se do východního bloku od 60. let běžně dováželo špičková technická zařízení ze Západu, zejména pak v potravinářském průmyslu. V. PRŮCHA, *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 490.

⁸² V. MOULIS, *Neobyčejný život*, s. 113-119.

⁸³ TAMTÉŽ, s. 130.

⁸⁴ Tehdy se jako 1. tajemník ÚV KSČ stal favoritem Chruščova – oba totiž prosazovali absolutní kolektivizaci zemědělství. Prezident Zápotocký byl odsunut na vedlejší kolej. K. KAPLAN – P. KOSATÍK, *Gottwaldovi muži*, s. 198-201.

Pro naši práci je nejpodstatnější ta skutečnost, že byla zahájena i reforma ekonomického plánování. Tato tzv. Rozsypalova⁸⁷ reforma probíhala mezi lety 1958-1960 ve 3 hlavních krocích.

Jednak byly do hierarchie podnikové sféry vloženy mezi ministerstva a podniky mezičlánky označované jako tzv. výrobní hospodářské jednotky (VHJ), které vznikly sloučením několika dřívějších samostatných podniků na základě jejich výrobního zaměření. Podniků tak ubylo do počtu, do velikosti se však zvětšily. Každý z nich nyní zahrnoval řadu navzájem si podobných výrobních závodů.

Dále se změnila struktura plánování. Centrální orgány vypracovávaly nyní jen plány dlouhodobé. Střednědobé pětileté plány vznikaly kooperací centra a VHJ a byly již (na rozdíl od dlouhodobých) normativně-direktivního charakteru. Roční plány pak spočívaly pouze na bedrech VHJ.

Ve třetím kroku se řešila mzdová přestavba. Výrazné zvýšení zaznamenaly centrálně stanovené mzdové tarify, které nyní představovaly až 90% mezd všech pracovníků. Tyto tarify se navíc týkaly mezd časových i úkolových. Účast pracujících na řízení se sice měla zvýšit zavedením instituce kolektivních smluv, ale výši mezd to v podstatě nemohlo příliš ovlivnit, jelikož volných zdrojů na prémie a odměny zbylo v důsledku zvýšení centrálních tarifů velmi málo.

Nic na tom nemohla změnit ani další novinka, totiž zavedení tzv. osobní hmotné zainteresovanosti a zejména tzv. podnikové hmotné zainteresovanosti. To znamená, že nyní si podniky měly vytvářet zdroje pro další rozvoj samy. Totéž platilo i pro odměňování podnikových pracovníků, ale musely být dodrženy zmíněné centrální mzdové tarify. Manévrovací prostor se zbylými financemi tedy zůstal minimální.

Reforma předpokládala zvýšení investičních a mzdových zdrojů, které nemělo centrum podnikům nadále odčerpávat,⁸⁸ a částečně omezila příkazově-direktivní hospodářský systém. Pokud by dostala šanci plně se zaběhnout, možná by hospodářství ČSR začalo časem ve větší míře využívat prvků tržního hospodářství. Život reformovaného systému však nebyl

⁸⁵ Přezkoumáváním procesů byla po polovině 50. let pověřena nejprve tzv. Barákova komise, roku 1962 pak komise Kolderova. K. KAPLAN – P. KOSATÍK, *Gottwaldovi muži*, s. 269-270.

⁸⁶ TAMTÉŽ, s. 197.

⁸⁷ Jméno získala po svém hlavním představiteli Kurtovi Rozsypalovi, který tehdy vykonával funkci prvního náměstka SÚP.

⁸⁸ Z. ŠULC, *Stručné dějiny*, s. 26-27.

dlouhý, protože počátek šedesátých let se československému hospodářství⁸⁹ nevydařil. Třetí pětiletka se zhroutila a reforma byla zastavena.⁹⁰

To paradoxně dovedlo některé ekonomy k předpokladům, že ekonomika ČSSR potřebuje ještě razantnější úpravy.⁹¹ Svoje názory však mohli prosazovat jen postupně, neboť konzervativní křídlo KSČ v čele s prezidentem Novotným hledalo příčiny hospodářských nezdarů nikoliv v chybnosti dosavadního systému plánování, ale naopak v jeho nedůsledném dodržování.⁹² Do čela proreformního proudu se postavil tehdejší šéf KSS Alexander Dubček s předsedou vlády Jozefem Lenártem.⁹³ Ke změnám se začala přiklánět rovněž veřejnost. Objevily se dokonce myšlenky požadující národní charakter socialismu čerpajícího inspiraci z odkazu T. G. Masaryka a E. Beneše, který by byl zbaven veškerých ideologických bariér.⁹⁴

Postupně bylo všem zřejmé, že ČSSR čeká v následujících letech období přehodnocování dosavadního směřování na cestě socialismu. Byla zahájena příprava další velké reformy. Když Novotný v prosinci 1967 přišel o podporu sovětského vůdce Leonida I. Brežněva⁹⁵ a Dubčekovo křídlo již nečelilo žádnému omezování,⁹⁶ mohli se reformisté projevit naplno.

2.2. Reformní léta 1966-1969

Přípravou a realizací reformy byla v únoru 1965 pověřena Státní komise pro řízení a organizaci (SKŘO), která byla přímo podřízena předsedovi vlády Lenártovi.⁹⁷ Nejvýznamnější osobností reformního týmu se stal ekonom Ota Šik. Reforma byla zahájena 1. ledna 1966.

Ta zaváděla tři kategorie cen – pevných, limitovaných a volných.⁹⁸ Předpokládalo se, že podíl limitovaných a volných cen se bude postupně zvětšovat. Dále byly výrazně omezeny

⁸⁹ Potíže způsobovaly zejména špatně naplánované investice, ale i nepříznivé vlivy politických krizí (berlínská krize, karibská krize).

⁹⁰ VHJ však existovaly i nadále.

⁹¹ I. JAKUBEC – M. EFMERTOVÁ – P. SZOBI – J. ŠTEMBERK, *Hospodářský vývoj českých zemí v období 1848-1992*, s. 210-211.

⁹² K. KAPLAN – P. KOSATÍK, *Gottwaldovi muži*, s. 278-282.

⁹³ Nejvíce jim ale záleželo na prosazení politické autonomie pro slovenskou část republiky, kterou Novotný odmítal. Oba byli totiž Slováci. TAMTÉŽ, s. 294-297.

⁹⁴ K. KAPLAN, *Kronika*, s. 589.

⁹⁵ Stalo se tak během Brežněvovy tajné návštěvy Prahy. K. KAPLAN, *Antonín*, s. 275.

⁹⁶ Dubček byl 5. ledna 1968 zvolen na zasedání ÚV KSČ 1. tajemníkem strany. Novotný naopak čelil dalšímu tlaku a 22. března abdikoval na post prezidenta. K. KAPLAN – P. KOSATÍK, *Gottwaldovi muži*, s. 305-306.

⁹⁷ V jejím čele stanul ekonom Josef Toman.

⁹⁸ Reálně se tento princip uplatňoval od ledna 1967. Pevné ceny byly stanoveny pro základní potřeby obyvatel, suroviny, materiály a hlavní zemědělské produkty.

úkoly centrálního plánu – nyní byly podniky vázány na stát pouze formou daňových odvodů.⁹⁹

Tento krok však vyvolal v hospodářství zmatek. V roce 1967 dosáhly některé podniky nepochopitelné velké rentability,¹⁰⁰ jiné o mnoho nižší. Plná polovina daňových odvodů tak musela být přerozdělena hůře hospodařícím podnikům. V důsledku tohoto vývoje byla reforma po jistou dobu ohrožena. V kritickém momentu se ale do čela KSČ dostal Dubček¹⁰¹ a zásahy do hospodářství mohly pokračovat.¹⁰²

Ota Šik pak zahájil postupné zakládání podnikových rad, které se měly výrazně podílet na vnitropodnikovém řízení.¹⁰³ Všechny však byly nejpozději do konce roku 1969 z politických důvodů zrušeny.¹⁰⁴

Paralelně s prováděním těchto hospodářských zásahů probíhaly v Československu i změny v oblasti politické, společenské a v oblasti lidských práv, které si získaly podporu téměř celé domácí společnosti. Došlo k liberalizaci a demokratizaci veřejného prostoru a opatrně se začínal prosazovat občanský zájmový pluralismus. Lidé neměli být nadále z důvodu svého politického přesvědčení pracovně perzekuováni, bylo dovoleno zakládat nezávislá zájmová a názorová uskupení. Uvažovalo se o zrušení vedoucí úlohy KSČ ve společnosti.¹⁰⁵ Ideový program tohoto celospolečenského směřování shrnoval dokument známý jako tzv. Akční program. Některé jeho body však vyvolávaly nelibost u vlád ostatních zemí východního bloku v čele se SSSR.¹⁰⁶ Diplomatická krize zašla až tak daleko, že se jí vojska Varšavské smlouvy rozhodla ukončit násilně – vojenským obsazením ČSSR 21. srpna 1968.

Přestože reformní proud nekapituloval ihned a jeho naděje žily ještě do dubna následujícího roku, jeho osud byl prakticky zpečetěn. Dne 17. dubna bylo zvoleno nové konzervativní vedení ÚV KSČ v čele s prvním (později generálním) tajemníkem strany

⁹⁹ Výše odvodů vždy tvořila určitý podíl ze zisku. Pomocí zisku se také nově vyjadřovala hmotná zainteresovanost podniků. Ta část zisku, která nebyla odvedena státu, se pak měla použít na vyplacení odměn, část se využila na podnikovou obnovu a investice. V případě prodělku mohl podnik využít krátkodobé půjčky. Pokud potíže přetrvávaly, měl být podnik zlikvidován. Z. ŠULC, *Stručné dějiny*, s. 42.

¹⁰⁰ To znamená vysokého podílu zisku na finální ceně produktů. Její předpokládaná hodnota odhadována na 22 %, dosaženo bylo 78 %.

¹⁰¹ Srov. výše.

¹⁰² V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 383-387.

¹⁰³ Třetinu rady pracovníci podniku, třetinu jmenovaly státní orgány, třetinu tvořili mimopodnikovní pracovníci. TAMTÉŽ, s. 388.

¹⁰⁴ TAMTÉŽ, s. 896.

¹⁰⁵ Období těchto změn se běžně označuje jako tzv. Pražské jaro.

¹⁰⁶ Například přání, aby si ČSSR vytvářela vlastní stanoviska k otázkám světové politiky. M. HÁJEK – E. KADLECOVÁ – V. MENCL – O. MILAN, *Křížovatky*, s. 293-298.

Gustávem Husákem ochotným respektovat pokyny Moskvy.¹⁰⁷ Jedinými trvalými výsledky práce Dubčekova proudu zůstalo vytvoření federativního uspořádání státu v říjnu 1968¹⁰⁸ a přechod na pětítýdenní pracovní týden.¹⁰⁹ Nastalo období tzv. normalizace.

2.3. Hospodářství v období normalizace a následná ekonomická stagnace

V lednu 1970 byly na zasedání Ústředního výboru (ÚV) KSČ schváleny tzv. stranické prověrky, které měly vést k „očistě“ strany a zbavit ji všech příznivců reformem. Čistky postihly i část technické inteligence, v mnoha závodech byl ohrožen výrobní proces, neboť lidé vyloučení z KSČ museli opustit svá místa.¹¹⁰ Asi 130 tisíc kvalifikovaných pracovníků se také rozhodlo pro emigraci.¹¹¹

Ve vedení KSČ tedy setrvali jen straníci, kteří souhlasili s návratem poměrů před rok 1968.¹¹² Represivní opatření vedení odcizila stranu většině společnosti, která s tímto vývojem nesouhlasila, ale musela ho respektovat. Lidé se proto uchýlili do soukromé sféry, ve které se také pak chtěli realizovat. K jejich poklidnému životu stačilo, aby plnili všechny formální rituály, jež po nich byly vyžadovány, ať už si o nich mysleli cokoli.¹¹³

Důležitým faktorem rozhodujícím o udržení takového stavu se v normalizačních letech stala ekonomika. Potlačení svobodné vůle občanů mělo být kompenzováno stabilizací hospodářství a zajištěním sociálních jistot pro drtivou většinu obyvatel.¹¹⁴

V celkovém pojetí hospodářství se normalizátoři vrátili k modelu normativně-direktivního plánování uplatňovaného v padesátých letech. V návaznosti na tuto změnu byla zavedena protiinflační opatření.¹¹⁵ Byly např. stanoveny limity přírůstků průměrných mezd a zastaveny výplaty prémie z hospodaření za rok 1969.

V lednu 1970 byla také zpřísněna pracovní pravidla – týkala se zejména postihů za nekázeň a nedostatečný výkon. Pracovníkům mohl být snížen plat, nebo mu mohla být dána okamžitá výpověď.¹¹⁶ V praxi však byla nízká výkonnost a kvalita práce většinou respektována.

¹⁰⁷ M. HÁJEK – E. KADLECOVÁ – V. MENCL – O. MILAN, *Křižovatky*, s. 319-320.

¹⁰⁸ Slováci tak dosáhli vlastní autonomie, kterou prosazovali již od počátku vlády komunistů v Československu. J. ŽATKULIAK, *Federalizácia*, s. 7-9.

¹⁰⁹ Realizován téhož roku. V. PRŮCHA, *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 898.

¹¹⁰ M. OTÁHAL, *Opozice*, 19-21.

¹¹¹ TAMTÉŽ, s. 32.

¹¹² Tato vládnoucí elita byla označována jako tzv. nomenklatura.

¹¹³ M. OTÁHAL, *Normalizace*, s. 49-59.

¹¹⁴ Ekonomika byla v následujících letech skutečně stabilizována. Období, které pak nastalo, se často označuje jako období tzv. konzumního socialismu. TÝŽ, *Opozice*, s. 31-32.

¹¹⁵ Reformní hospodářství totiž jistou inflaci vyvolalo. Z. ŠULC, *Stručné dějiny*, s. 56-59.

¹¹⁶ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 897.

Dále byla provedena centrální regulace mezd. Na prémie a další odměny zbyla jen 4 % z celkových mzdových zdrojů. Prakticky jediná reálná šance, jak si různými příplatky zlepšit výdělek, spočívala ve výkonu přesčasové práce, která byla proto za tímto účelem často vykazována uměle.¹¹⁷

Komunistické vedení si uvědomovalo, že bude-li chtít udržet vysoký životní standard obyvatelstva, bude se muset vypořádat s dlouhodobým problémem nízké efektivity výroby, který se marně snažilo řešit již dvě desetiletí. Toho mohlo být dosaženo pouze přechodem na intenzivní rozvoj hospodářství. Proto měl být urychlen vědecko-technický rozvoj a to i za cenu sníženého tempa růstu. Výsledek byl však přímo opačný. Během pětiletého plánu na léta 1971 až 1975 sice ekonomika zaznamenala průměrný roční růst 5,7 %, ale efektivita výroby se výrazně nezvýšila. Místo předpokládaného intenzivního růstu se jednalo o růst extenzivní. Totéž se opakovalo i během pětiletky následující. Neschopnost aplikovat intenzivní růst se tak stala jedním z hlavních úskalí normalizačního hospodářství a způsobila hospodářské potíže, které se začaly vážně projevovat v letech osmdesátých.¹¹⁸

Podle jiné teorie způsobily problémy posledních dvou pětiletok zejména neuvážené investice druhé poloviny sedmdesátých let, plynoucí z optimismu, jenž byl vyvolán úspěchy dosaženými v první polovině tohoto desetiletí.¹¹⁹

Nicméně dynamika růstu klesala již během šesté pětiletky v druhé polovině sedmdesátých let, i když absolutní roční přírůstky objemu hospodářství země byly právě v tomto období nejvyšší. Z obavy před zpomalováním růstu osobní spotřeby obyvatelstva, kterého se vedení KSČ tolik obávalo, byly omezovány zdroje pro stimulační opatření na úkor sociálních výhod. I přesto se absolutní přírůstek osobní spotřeby a peněžních příjmů začal snižovat.¹²⁰

Proto byla v druhé polovině sedmdesátých zahájena příprava další reformy,¹²¹ která v mnohém připomínala reformu Rozsypalovu, ale z důvodu opoždění při sestavování plánu sedmé pětiletky zahájena nebyla.¹²²

Centrálně plánované hospodářství se však vyznačovalo i dalšími chronickými problémy, jež se rovněž nedařilo během posledních dvacet let trvání režimu odstranit. Pro

¹¹⁷ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 898-936.

¹¹⁸ TAMTÉŽ, s. 660-674.

¹¹⁹ I. JAKUBEC – M. EFMERTOVÁ – P. SZOBI – J. ŠTEMBERK, *Hospodářský vývoj českých zemí v období 1848-1992*, s. 214.

¹²⁰ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 674.

¹²¹ Z politických důvodů se po roce 1968 oficiálně již nehovořilo o reformě, ale o zlepšování ekonomické soustavy či její přestavbě.

¹²² První dva roky sedmé pětiletky se musely dokonce řídit ročními plány. Z. ŠULC, *Stručné dějiny*, s. 59-60.

naši práci zde zmíníme jen ty, u nichž můžeme předpokládat, že by se mohly projevovat i v námi zkoumaném závodě na Rozkoši.

Průmyslová výroba zaprvé trpěla problémy v dodavatelsko-odběratelských vztazích. Závody tak často musely řešit výpadky v materiálových dodávkách. Dalším brzdicím faktorem se stala nadměrná rozestavěnost, kterou nebyly stavební kapacity schopny pokrýt, a lhůty rozestavěnosti se tak prodlužovaly.¹²³ Nově postavené budovy a provozy navíc byly často špatně udržovány. Na mnoha závodech rovněž způsobovalo značné problémy zprovozňování nové techniky, jejíž poruchovost mohla být odstraňována i několik let. Sílícím nešvarem se stával rostoucí podíl šedé ekonomiky na národním hospodářství. Běžný byl výskyt „melouchářství“ a rozkrádání podnikového a závodního majetku.¹²⁴ Komplikace vyvolávala i přezaměstnanost, která pak vedla k nižšímu pracovnímu nasazení a nepřímo zpomalovala záměnu živé práce za moderně technizovanou, jelikož pohlcovala potenciální zdroje pro strojové investice. Přezaměstnanost byla zhoršována i zaměstnáváním lidí v poproduktivním věku, jejichž počet na konci osmdesátých let výrazně překročil 700 tisíc. Nakonec je třeba ještě zmínit prohlubující se nesoulad mezi počtem absolventů odborných škol a neschopností je posléze zaměstnat. Jejich kvalifikace tak byla využívána nedostatečně.¹²⁵

Jelikož byl závod Obal Rozkoš po celé námi zkoumané období součástí VHJ¹²⁶ spadající do oblasti potravinářského průmyslu, zaměříme krátce konec této části kapitoly i charakteristice tohoto průmyslového odvětví.

Potravinářský průmysl v socialistickém hospodářství se trvale vyznačoval slabým zastoupením osob s vysokoškolským vzděláním, vysokým podílem žen mezi dělnictvem, nejvyšším počtem odpracovaných hodin formou přesčasové práce a občas i nadprůměrnou intenzitou práce. Té bylo dosahováno i pomocí kvalitní strojové vybavenosti, jelikož zde byla od šedesátých let hojně využívána (často automatizovaná) výrobní zařízení západního původu.¹²⁷ V normalizačním období zde byla zaměřena pozornost především na rozšíření

¹²³ V sedmdesátých letech, kdy se výstavba zaměřovala především na větší objekty, přesahovala průměrná doba rozestavěnosti tři roky. Situace se začala v osmdesátých letech pomalu lepší. Výstavba byla navíc často spojena s plýtváním se stavebními materiály, (běžné bylo i jejich rozkrádání) a tím se prodražovala. V tomto desetiletí byl mimo jiné postaven největší počet bytů – za šestou pětiletku jich přibýlo rekordních 648 tisíc. Bytová výstavba byla jednou z hlavních priorit sociální politiky.

¹²⁴ Rozkrádání postihovalo zejména závodní zásoby. Ty bývaly často nadměrné, a proto se běžně přistupovalo k jejich umělé likvidaci.

¹²⁵ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 694-717.

¹²⁶ Srov. níže.

¹²⁷ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 489-491.

potravinového sortimentu, zvyšování úrovně balení a zvyšování trvanlivosti výrobků. Produkce některých konzervovaných výrobků naopak stagnovala.¹²⁸

2.4. Snaha o přestavbu a pád režimu

Počátkem osmdesátých let se naplno projeví slabiny československého hospodářství. Zdroje extenzivního růstu byly již vyčerpány, ale přeorientování na intenzivní stále nebylo dostatečně naplněno. Dramaticky se zvýšily akumulace, na které se podílely nejen neprodejné zásoby, ale i naplánované výrobky, jejichž výroba nebyla nikdy realizována. Celkový objem zboží na trhu se začal snižovat a nastala skrytá inflace. Na zpomalování hospodářského růstu reagovalo vedení KSČ změnou jeho výpočtu, což ale na kruté realitě nic změnit nemohlo. Podíl šedé ekonomiky se ještě více zvýšil a odpovídal kapacitě několika set tisíc plně zaměstnaných pracovních sil. Krizi umocnila i opožděná reakce na světovou ropnou krizi.¹²⁹

Životní úroveň obyvatelstva začala stagnovat a systém konzumního socialismu se začal v polovině osmdesátých let rozpadat.¹³⁰ Strana se snažila nastalou situaci řešit další ekonomickou přestavbou, jednalo se však pouze o opakování dřívějších v podstatě zbytečných pokusů. Roku 1985 byl nahrazen jako ukazatel plnění plánu zrušen výkaz hrubé výroby a byl nahrazen výrobou čistou, která vyjadřovala hodnotu reálně vyrobených produktů. Hlavním ukazatelem, na kterém od nynějška vedením závodů mělo záležet, se stala tzv. rentabilita., tj. podíl zisku na centrálně plánované ceně produktů. Často se pak stávalo, že podniková vedení vypouštěla sortiment, jehož výroba byla nerentabilní. Tento sortiment se pak na trhu stával nedostatkovým.¹³¹

Zmíněné ekonomické problémy byly umocněny i soudobou velmocenskou politikou. Od počátku osmdesátých let se SSSR ocitl pod silným diplomatickým a hospodářským tlakem. Americký prezident Ronald Reagan se rozhodl svého nepřítele nejprve ekonomicky vyčerpat¹³² a následně ho donutit k ústupkům v politické oblasti. Sovětské vedení si bylo vědomo, že tomuto tlaku nebude schopno úspěšně čelit a bylo tak donuceno přehodnotit svoje politické a hospodářské uvažování. V polovině osmdesátých let se do čela SSSR postavil na sovětské poměry moderně uvažující Michail S. Gorbačov, který zahájil poprvé v poválečných dějinách významné ekonomické reformy uvnitř samotného Sovětského svazu.¹³³ Změny se projevovaly i ve společenské oblasti. Veřejnost se začala demokratizovat, postihování

¹²⁸ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 793.

¹²⁹ B. LITERA – M. TEICHMAN – J. VYKOUKAL, *Východ*, s. 585.

¹³⁰ M. OTÁHAL, *Opozice*, s. 33.

¹³¹ Z. ŠULC, *Stručné dějiny*, s. 61.

¹³² Zejména pomocí razantního zbrojení a uplatňování hospodářského embarga.

¹³³ Tzv. perestrojka.

odpůrců režimu postupně ustávalo. Tento proces označovaný jako glasnost svými rysy v mnohém připomínal Pražské jaro.

Sovětský svaz se nakonec musel vzdát mocenského monopolu ve střední a východní Evropě. Země východního bloku se tak postupně vydaly na cestu kapitalismu, aniž by Sověti zásadním způsobem zasahovali do jejich vnitřních záležitostí.¹³⁴

Gorbačovovy zásahy nezůstaly bez odezvy ani v Československu. Po mnoha letech od nástupu normalizace došlo k významným přesunům ve vedení KSČ. V prosinci roku 1987 nejprve z pozice generálního tajemníka odstoupil prezident Husák, jehož v čele strany nahradil nekompetentní Milouš Jakeš. Vliv paradoxně ztrácelo i křídlo dlouholetého předsedy federální vlády Lubomíra Štrougala, které bylo doopravdy v rámci vedení KSČ reformám nakloněno nejvíce, ale ležel na něm stín neúspěchů předešlých let. Štrougala v pozici předsedy vlády nahradil v říjnu 1988 Ladislav Adamec.¹³⁵

Výsledkem tohoto vývoje se režim dostal do schizofrenní situace. Na jednu stranu sliboval demokratizační změny a přestavbu domácího hospodářství, na stranu druhou se vedení opravdových změn obávalo. O přestavbě se proto více diskutovalo, než aby byly skutečně realizovány.¹³⁶

K určité rekonstrukci československého hospodářství však ještě před pádem režimu došlo. VHJ, střední článek hospodářské hierarchie zavedený v padesátých letech, byly 1. ledna 1989 zrušeny. Měly vznikat samostatné státní podniky. Návrhy na formu osamostatnění měly jednotlivé podniky zasílat příslušným ministerstvům. Ta však většinu návrhů nepřijala, protože se jich obávala. Významnější změny měly přijít roku 1990, avšak v té době již byl komunistický režim v Československu minulostí.¹³⁷

¹³⁴ V. MOULIS – J. VALENTA – J. VYKOUKAL, *Vznik*, s. 191-205.

¹³⁵ B. LITERA – M. TEICHMAN – J. VYKOUKAL, *Východ*, s. 592-593.

¹³⁶ Z. ŠULC, *Stručné dějiny*, s. 64.

¹³⁷ V. PRŮCHA, *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 703-705.

3. Vznik a vývoj závodu na Rozkoši

3.1. Dlouhá historie závodu před vyhořením

Historii závodu překvapivě začneme v dalekém německém městě Stuttgart. V tomto městě ležícím na řece Neckar se totiž v druhé polovině osmnáctého století dařilo řadě židovských podnikatelů. Jeden z nich se jmenoval Jakob Lang a byl vlastníkem celkem nevýznamné obchodní firmy. Lang však disponoval dobrým obchodnickým duchem. Využil koaličních válek proti Napoleonovi a zaměřil se na armádní dodavatelství. Podařilo se mu tak nashromáždit značný kapitál. A aby toho nebylo málo, naklonil si i rakouského arcivévodu Karla, který mu později pomáhal obcházet tehdejší nejrůznější nařízení omezující podnikatelskou činnost židovského obyvatelstva.

Roku 1803 se Lang přestěhoval do Nové Včelnice¹³⁸ na Jindřichohradecku, kde část svých úspor vynaložil na koupi zdejší punčochářské a soukenické manufaktury. Pokračoval v dodávkách pro vojenský erár, který zdejší sukno odebíral pro výrobu vojenských uniforem. Roku 1807 se mu na přímluvu samotného císaře podařilo zakoupit jezuitský dvůr a tzv. Prostřední mlýn v Telči, kde zřídil soukenickou valchu. Sukno prodával nejen ve Vídni, ale i v Pešti a Budíně, kde se mu podařilo zakoupit několik skladů. Dalším významným městem, kde svoje výrobky prodával ve velkém, byla Jihlava. Nejpozději v roce 1812 zřídil přádelnu bavlněné příze na Rozkoši u vesnice Střížovice.¹³⁹

Rozkoš¹⁴⁰ leží přibližně v oblasti mezi městečky Strmilov a Kunžak a nedalekým Ratmírovským rybníkem a leží na katastrálním území¹⁴¹ vesnice Střížovice. Tato oblast se vždy počítala k těm odlehlejším, jelikož se zde rozkládal velký pohraniční hvozd mezi Čechami a Moravou, nicméně již od středověku tudy procházela řada cest vedoucích někdy až do dolnorakouského Podunají. Ve Strmilově měla tkalcovská a soukenická výroba již dlouholetou tradici, v devatenáctém století zde dokonce stály tři výroby, které však později zanikly.¹⁴²

Langovým manufakturám se velice dařilo i během krize po napoleonských válkách a v roce 1818 pro ně majitel získal velkoobchodní privilegium pro Vídeň. Mimo výrobu pro erár produkovaly Langovy výroby i prvotřídní látky, jež se dostaly dokonce až na italské

¹³⁸ Tehdy Nového Etyнку.

¹³⁹ M. MYŠKA a kol., *Historická encyklopedie*, s. 255.

¹⁴⁰ Název výroby odvozen od letohrádku Rozkoš, který zde stál v raném novověku.

¹⁴¹ KOLEKTIV, *Mapový lexikon obcí ČSSR. 1 : 200 000. Podle správního rozdělení 1. února 1967*, Praha 1968, mapový list 3 – Jindřichův Hradec.

¹⁴² Luděk JIRÁSKO, *Česká Kanada. Jindřichohradecko a Novobystřicko*, Praha 2011, s. 34-37.

trhy. Asi někdy na počátku třicátých let devatenáctého století se dědictví ujal Jakobův syn Ludwig.¹⁴³

Výroba se na Rozkoši rozrostla tak, že roku 1851 pracovalo 360 tkalcovských stavů poháněných parostrojem. Roku 1865 zde deset až čtrnáct hodin denně pracovalo téměř 350 zaměstnanců – většinou dělníků – a závod tak zaměstnával velkou část zdejších nižších vrstev. Mzdy tehdy činily 35-74 krejcarů pro muže, 28-35 pro ženy a 13-17 krejcarů pro děti. Pro dělníky byl zřízen nemocenský fond s továrním lékařem, který bezplatně léčil nejen zaměstnance, ale i členy jejich rodin.

Roku 1897 byla uvedena do provozu úzkokolejná vlaková dráha z Jindřichova Hradce do Nové Bystřice, po níž se brzy začal přepravovat i materiál pro Rozkoš. Střížovická vlaková zastávka dodnes stojí přibližně dva kilometry od závodu, takže jisté komplikace se zásobováním přetrvávaly. I přesto byla nová vlaková dráha pro závod přínosem.

Dalším technickou novinkou, která pomáhala rozvíjení závodu, se roku 1901 stala vodní turbína umístěná u nedaleké výpusti rybníka Hejtman. Zajímavé je, že závod disponoval zdejším právem rybolovu, což mělo za následek, že se do Hejtmana dlouhou dobu nenasažovaly žádné ryby, aby tak nemuselo dojít k výlovu, který by mohl zapříčinit energetické výpadky během výroby.

Roku 1914 místní dělníci vytvořili pod vedením bývalého kováře Smrže střížovickou organizaci Sociálně demokratické strany dělnické. Odborová organizace zde však nikdy nevznikla.

První výraznou krizi zažívá Rozkoš během první světové války, kdy byla výroba nejprve postupně omezována, aby se roku 1916 zastavila úplně. Zdejší zaměstnankyně, které přišly o práci, pak byly odkázány na státní podporu a drobnou výdělečnou činnost, jakou byla například výroba rohožek nebo bačkor.

Koncem války koupili továrnu bratři Novotní, kteří ale nebyli schopni navázat na předválečnou prosperitu. Největší rána však Rozkoš teprve čekala.¹⁴⁴

¹⁴³ M. MYŠKA a kol., *Historická encyklopedie*, s. 255-256.

¹⁴⁴ Podnikový zpravodaj Tecnocap s.r.o., č. 6.

3.2. Transformace závodu na obalovnu a další historie až do roku 1966

V prosinci 1923 došlo k naprosté katastrofě – celá továrna od základů vyhořela. Oheň byl pravděpodobně způsoben přeskočením jiskry z komína parního stroje, kterým se prostory závodu vytápěly. V dalších třinácti letech zde probíhala jen symbolická výroba, která zaměstnávala od 20 do 40 dělníků.

V únoru 1936 však došlo v dějinách závodu k zásadní události. V dražbě za 1 158 000 Kč získal závod nového majitele. Tím se stal významný uzenářský výrobce Jan Satrapa.¹⁴⁵

Jan Satrapa byl synem Františka Satrapy, zakladatele známé masny ve Studené. Počátek tovární výroby uzenin ve Studené je datován do roku 1904. Jan Satrapa se ujal slibného dědictví roku 1907 a následujícího roku mu byl propůjčen titul c. k. dvorního dodavatele. Vedle výroby uzenin se zaměřil na produkci masových konzerv – úspěch zaznamenal v dodávkách gulášových konzerv pro armádu. Díky výhodnému sňatku získal dostatečné prostředky k rozšiřování svého hospodářství.

Během první světové války byl Satrapa falešně obviněn, že rakouskou armádu záměrně zásobuje závadnými konzervami. Satrapa tak musel po dva roky sloužit ve vojsku, zatímco jeho výroba byla uzavřena. Po prokázání nezávadnosti jeho produktů se mohl roku 1916 do Studené vrátit. V následujícím období začíná Satrapova výrazná podnikatelská expanze. Postupně zavedl výrobu v Kostelci u Jihlavy a Hodicích u Třeště, kde se od roku 1927 vyráběl slavný salám značky Job. Od roku 1925 se ve Studené vyráběla neméně slavná konzervovaná játrová paštika. Výrobu konzerv a plechovek zajišťoval nový Satrapův závod v Krahulčí, zakoupený roku 1927.¹⁴⁶

Právě z Krahulčí byla roku 1936 na Rozkoš výroba obalového materiálu pro Satrapovy masny přesunuta. Satrapa postavil během krátké doby továrnu opět na nohy. Do závodu byla mimo jiné přivedena elektřina z jihočeských elektráren, aby nemusel být zcela závislý na vodních turbínách. Na podzim již výroba v obnovené továrně, která se nyní jmenovala Ferremba, zaměstnávala na 100 dělníků. Téhož roku Ferremba přistoupila do kartelu Obal, který sdružoval všechny hlavní výrobce plechových obalů.

Během další modernizace se v závodě objevují první automatizované stroje. Významným produktem se staly obaly z pocínovaného plechu využívané pro potravinářský průmysl a balení laků a barev. Vyráběly se zde i lisované formičky, a dokonce i hračky pro děti.

¹⁴⁵ Podnikový zpravodaj Tecnocap s.r.o., č. 6.

¹⁴⁶ M. MYŠKA a kol., *Historická encyklopedie*, s. 411-412.

Na počátku druhé světové války probíhala výroba nejprve v normálním režimu, ale od jara 1943 se závod zapojil do válečného hospodářství německé Třetí říše. Nejprve byl zkonfiskován závodní zvon a nedlouho poté zde započala výroba plynových masek a obalů na náboje, zatímco ostatní výroba byla omezena.

Po skončení války nebyl závod pro malý počet zaměstnanců ihned znárodněn, ale roku 1946 zde byl jmenován národní správce.¹⁴⁷ Původní zaměstnanci byli totiž často posláni pracovat do Němci opuštěného pohraničí. Místní pracovní síly naopak posílila skupina 24 pracovníků ze slovenské Nitry, kteří byli ubytováni v nedalekých Vlčičích a ve „Mlejniku“.¹⁴⁸

Roku 1946 byla zřízena malá závodní pobočka ve Znojmě, kam byla přesunuta výroba plechovek znojemské okurky, čímž odpadly náklady na jejich přepravu z Rozkoše. Roku 1947 byla do střížovického závodu zakoupena linka Bliss.¹⁴⁹ Dodávku zajistil továrník Paulus – bývalý majitel závodu Michle a člen československé armády v Anglii za druhé světové války.

Za majitele Satrapy bylo o zaměstnance skutečně dobře postaráno. Po válce vznik tzv. Nadlepšovací pensijní fond úředníků a dělníků firmy Ferremba, do které Satrapa ročně vkládal částku půl milionu Kčs. Fond sloužil ke zvýšení důchodů zaměstnanců závodu za každých osm odpracovaných let. Po znárodnění se do fondu již nepřispívalo. Během měnové reformy roku 1953 závod o zbylé úspory uložené v tomto fondu přišel.¹⁵⁰

Satrapa také dbal o kulturní život svých zaměstnanců. Závod měl vlastní kapelu, přičemž velmi zapáleným hudebníkem byl Satrapův zeť ing. Václav Černý. Kapela vyhrávala na často pořádaných závodních veselicích, které se například konaly i u kašny na prostranství před závodem, kde mimo jiné vždy na jaře probíhala slavnost při stavění májky. Kapela také údajně hrála pod okny domu ing. Černého během jeho svatební noci, a to až do rozednění.¹⁵¹

Majitel měl se závodem do budoucna veliké plány. Uvědomoval si jistě možnost budoucích problémů způsobené odlehlostí závodu od industrializovaných lokalit. Hodlal proto napojit na nedalekou úzkokolejku závodní vlečku, aby ulehčil zásobování, a na návrší naproti závodu postavit sídliště řadových domů pro budoucí zaměstnance stále se zvětšující továrny.¹⁵² Své záměry však již nenaplnil. Roku 1948, na základě rozhodnutí sjezdu ROH, byl ustaven nový správce závodu, jenž byl současně začleněn do národního podniku Spojené

¹⁴⁷ Podnikový zpravodaj Tecnocap s.r.o. č. 6.

¹⁴⁸ Dříve zde skutečně stál mlýn. Nyní se budova využívala jako závodní ubytovna, protože zde byly místo mlýnu zřízeny výše zmíněné vodní turbíny pro zásobování závodu elektřinou.

¹⁴⁹ Podle výpovědi pamětníka se tehdy jednalo o dodávku UNRRA. Pamětník K. H.

¹⁵⁰ Podnikový zpravodaj Tecnocap s.r.o. č. 7.

¹⁵¹ Černý bydlel v tzv. Vile, kterou koupil již Satrapa. Ta stála hned vedle Mlejniku a až do konce šedesátých let zde bydleli všichni závodní ředitelé. Pamětník M. P.

¹⁵² Pamětník K. H.

smaltovny a závody a kovové zboží. Nedlouho poté byl ředitelem závodu jmenován Černý.¹⁵³ Podle výpovědi pamětníka si Černý udržel svoje postavení proto, že se jako dědic majetku znárodnění nijak nebránil.¹⁵⁴ Jeho tchána Jana Satrapu údajně naopak ztráta majetku tak zasáhla, že dostal mrtvicový záchvat, kterému v květnu 1948 ve věku 69 let podlehl.¹⁵⁵

V roce 1950 vystoupily závody na plechové obaly ze Spojených smaltoven, aby z nich byl vytvořen národní podnik Obal se sídlem v Praze. Jeho součástí se tedy stal i závod na Rozkoši. Tehdy se v závodě pracovalo šest dní v týdnu a to dvousměnným provozem. První směna se konala od 6 do 14 hodin s patnáctiminutovou přestávkou na oběd, druhá od 14 do 22. Zaměstnanci ze vzdálenějších míst byli na směny dopravováni autobusy.

Roku 1953 musel závod čelit vyšetřování reklamací na plechovky pro Luncheon Meat, do kterého se zapojila i Státní bezpečnost. Veřejná bezpečnost (VB) pak prošetřovala záležitosti ohledně prodeje plechovek zaměstnancům. Ti sice měli na odebrání plechovek plné právo, ale někteří zaměstnanci s nimi posléze pravděpodobně obchodovali. Proto byl prodej plechovek zaměstnancům značně omezen. Téhož roku proběhla i známá měnová reforma. Její prezentace se na celozávodní schůzi vymkla kontrole a musela být předčasně ukončena. Od tohoto roku také v závodě fungovala lékařská ordinace.

Roku 1954 nahradil Černého na postu ředitele bývalý zaměstnanec smaltovny v Českých Budějovicích Adolf Lukes, který byl i členem okresní politické brigády pro zakládání družstev. Proto vytvářel na zaměstnance značný nátlak, aby jejich příbuzní do družstev vstupovali. Nebál se jim při tom dokonce pohrozit vyhazovem.

Zajímavý je fakt, že v jistou dobu se na výrobě závodu podílely i domácnosti jeho zaměstnanců, ve kterých se pracovalo na dokončování výroby nových vík na sklenice typu Fenix, k čemuž byly tyto domácnosti i patřičně vybaveny. Výroba těchto vík se pak přestěhovala do Kunžaku, kde byla převzata provozovna bývalého podniku Mars. Asi 45 lidí zde pracovalo v dvousměnném provozu od července roku 1958.¹⁵⁶

V dubnu téhož roku byl národní podnik Obal¹⁵⁷ převeden do správy Ministerstva průmyslu a výkupu a závodní odborová organizace byla převedena pod Svaz zaměstnanců v potravinářském průmyslu.

¹⁵³ Podnikový zpravodaj Tecnocap s.r.o. č. 7.

¹⁵⁴ Pamětník M. P.

¹⁵⁵ Pamětník K. H.

¹⁵⁶ Podnikový zpravodaj č. Tecnocap s.r.o. č. 7.

¹⁵⁷ V součinnosti s Rozsypalovou reformou se stává jednou z mnoha VHJ.

Zajímavostí je, že až do roku 1959 se v závodní kantýně podávalo desetistupňové pivo, jehož výdej byl téhož roku zakázán. Kantýna s kuchyní v té době přešla do správy závodu.¹⁵⁸

Hlavním výrobním artiklem na začátku šedesátých let tak byla víčka Fenix, která se ovšem vyznačovala jistou nepraktičností. Jednak bylo pro otevření jimi zakonzervovaných sklenic nutné vlastnit speciální klíček, jednak se nedala použít vícekrát, jelikož se otevřením sklenic rozpadala na dvě části a tím byla nenávratně poškozena.

Proto bylo nutno, zejména kvůli zvýšeným nárokům zahraničních spotřebitelů, otevírání víček usnadnit. Pro stále rostoucí objem výroby, který se díky rozšiřující se produkci konzerváren a cukrovarů dal předpokládat, bylo nutné nalézt víčka, jejichž výroba by byla snazší a následné využívání hospodárnější.¹⁵⁹

Takovým nárokům mohla vyhovovat víčka Omnia, jež se nakonec stala nejznámějším a hlavním produktem závodu na Rozkoši. O tom ale až v další kapitole.

Na závěr části pojednávající o starší historii závodu je ještě třeba zmínit fakt, že všechny pětiletky až do roku 1965 se podle zápisů závodního kronikáře podařilo splnit.¹⁶⁰ O úspěšnosti hospodaření střížovické továrny nám ovšem tyto informace nic podstatného neříkají, jelikož musíme přihlídnout k úskalím statistiky hrubé výroby a samotného způsobu sestavování střednědobých plánů, která byla zmíněna v předešlé kapitole. Podrobné statistiky, na jejichž základě bychom mohli nějakým způsobem přesněji posoudit hospodaření závodu v tomto období, chybí.

¹⁵⁸ Podnikový zpravodaj Tecnocap s.r.o. č. 8.

¹⁵⁹ Podnikový zpravodaj Tecnocap s.r.o. č. 5.

¹⁶⁰ TAMTÉŽ.

4. Hospodaření závodu Obal Rozkoš mezi léty 1966-1989

4.1. Rozkoš v období reforem

Jak bylo již zmíněno výše, pro tento časový úsek stále nemáme v archivním fondu závodu k dispozici takové množství písemných pramenů, jak tomu jest pro období od roku 1970. I přesto se mi podařilo nalézt většinu informací, jež můžeme považovat pro dané období za zásadní.

V období čtvrté pětiletky zasáhla závod na Rozkoši první významná investiční vlna, jejímž cílem bylo zvýšení závodní výroby obalových produktů jednak co do kvantity a kvality, a dále uspokojení rostoucích nároků odběratelů, vyžadující zvýšenou pestrost produkovaného potravinářského sortimentu.

Nejdůležitější novinkou bylo zavedení produkce víček Omnia z hliníkového plechu. Výrobní patent i patent na uzavírání sklenic původně vlastnila anglická firma Hunter. Od ní počátkem roku 1966 Československo zakoupilo výrobní licenci a získalo i kompletní výrobní dokumentaci. První výrobní testy na Rozkoši proběhly již roku 1965 a to na víčkách o průměru 83 mm. Prvních 40 milionů kusů mělo být vyrobeno již roku 1966, nicméně opožděná dodávka strojního vybavení zapříčinila to, že závod mohl začít s produkcí až v polovině roku.¹⁶¹

I přes drobné potíže již roku 1968 závod vyráběl 4 druhy víček Omnia s průměry 83, 68, 56 a 48 mm¹⁶² v celkovém počtu 120 mil. kusů.¹⁶³ První tři druhy se vyráběly až do roku 1989, přičemž víčka s průměrem 83 se stala nejznámějším a nejdůležitějším výrobním artiklem závodu. Víčka Omnia postupně plně nahradila neekonomická víčka Fenix 103 a 83 – naposledy je v pramenech zaznamenáváme roku 1976, kdy bylo vyrobeno 1 216 tis. kusů víček Fenix 103, což je proti 38 mil. kusů z roku 1968 již nepatrný počet.¹⁶⁴

Roku 1968 byla dále zahájena výroba šroubovacích víček Twist-off 83 a v následujícím roce bylo zamýšleno zavedení výroby víček Eurocap 103, jež měla nahradit Fenix 103. Nakonec však byla využívána víčka Omnia 103 a místo nich pak od roku 1974 víčka Pano stejné velikosti.¹⁶⁵

¹⁶¹ Podnikový zpravodaj Tecnocap s.r.o. č. 5.

¹⁶² Dále budou uváděna jen čísla bez značky pro milimetr.

¹⁶³ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1968).

¹⁶⁴ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1967, 1968, 1970, 1971), č. 67, (Rozbor 1972, 1973, 1975); 27/ 2 000, č. 349, (Rozbor 1974), č. 432, (Rozbor 1978-1983), č. 435, (Rozbor 1984-1989); 26/ 2 000, č. 62 (Rozbor 1976), č. 68 (Rozbor 1977).

¹⁶⁵ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1968, 1970, 1971), č. 67, (Rozbor 1972, 1973); 27/ 2 000, č. 349, (Rozbor 1974).

Závod však zdaleka nevyráběl pouze zmíněná víčka, sortiment byl naopak velice pestrý. Důležitou produkční složkou byly již řadu let konzervy s rozměry 58/37¹⁶⁶ používané zejména na dětskou výživu, maso a paštiky, jejichž výroba nejen přetrvala až do roku 1989, ale kvantitativně rostla až na konečných 123 mil. kusů. Dalšími tradičními produkty byly konzervy na maso různých velikostí, rybí konzervy o rozměrech 160/55 a 228/55,¹⁶⁷ různé druhy obalů na Pražskou šunku a šunkové krabice 109/20,¹⁶⁸ vyráběly se zde i konzervy 58/81,5 využívané zejména na džus a ovoce. Zmínit bychom měli i šroubové uzávěry na kečup 28 a na krevní lahve 42 a konzervy na tenisové míčky o velikosti 72/202, později 73/202. V druhé polovině šedesátých let se počíná výroba potištěných obalů na sušené mléko Tatrabrand a Karimbrand¹⁶⁹ o rozměrech 160/222, přičemž se sušené mléko občas balilo i do lakovaných konzerv 99/122.¹⁷⁰

Přehled vývoje objemu výroby nejdůležitějších závodních produktů zobrazují přílohy č. 26, 27, 32, 33, 34, 35, 36 a 37. Příloha 24 zobrazuje jejich fotografii.

Jestliže si závod chtěl činit ambice na uspokojení poptávky v dostatečném množství, musel počítat s významnými strojními investicemi. Ještě roku 1967 rozhodně nebylo jeho technické vybavení vůbec uspokojivé. Při pohledu na připomínky závodního ředitele Josefa Živného v rozboru hospodaření závodu za rok 1967 pozorujeme jeho obavy o budoucnost výroby některých obalů z důvodů nedostatečné technické vybavenosti, kvůli které nemůže oborovému podniku ručit za vyhovující kvalitu produkovaného sortimentu, a to zejména krabicových balení pro šunky. V úvodu textu se navíc zmiňuje o nesplnění plánu předcházejícího roku.¹⁷¹ Hned následujícího roku se však již naplno projeвило zavedení výroby víček Omnia, která okamžitě začala hrát v hospodaření podniku hlavní roli – jak bylo řečeno výše, během roku 1968 bylo vyrobeno již na tu dobu velmi úctyhodných 120 mil. kusů.¹⁷²

K úspěšnému splnění plánu zcela jistě přispěly moderní technologie západního původu, které byly právě od této doby instalovány na nově vznikající linky. Mezi tehdejší nejdůležitější dodavatele strojního vybavení patřily firmy Bliss a Grace (Velká Británie), dále

¹⁶⁶ První číslo vyjadřuje šířku obalu, číslo za lomítkem jeho výšku – vše vyjádřeno v milimetrech.

¹⁶⁷ Od počátku sedmdesátých let se vyráběla pouze menší varianta.

¹⁶⁸ Obaly na Pražskou šunku i krabice se přestaly vyrábět koncem šedesátých let.

¹⁶⁹ Konzervy Karimbrand se plnily sušeným mlékem ve Strakonících a byly určeny pro vývoz do arabských zemí.

¹⁷⁰ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1967, 1968, 1970, 1971), č. 67, (Rozbor 1972, 1973, 1975); 27/ 2 000, č. 349, (Rozbor 1974), č. 432, (Rozbor 1978-1983), č. 435, (Rozbor 1984-1989).

¹⁷¹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1967).

¹⁷² SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1968).

Karges-Hammer, LTG a Lubeca (SRN). Do roku 1970 tedy závod disponoval řadou špičkových zařízení.¹⁷³

Technologie britské firmy Bliss se v závodu, jak bylo zmíněno výše, používaly od konce čtyřicátých let – jednalo se o lis na plech a automatické nůžky Scroll. Lisy a nůžky byly touto firmou dodávány i po polovině šedesátých let a na počátku let sedmdesátých. Lisy se využívaly nejen k výrobě nejrůznějších konzerv a plechovek, ale právě i k výrobě víček Omnia. Byly plně automatizované a oproti starším lisům PEXDst 200 byly zvýhodněny dvojnásobnou kapacitou.

Rovněž s dodávkami firmy Grace měl střížovický závod již své zkušenosti. Od ní získával tzv. gumovačky, tj. přístroje sloužící na pogumování vylisovaných víček, dále pece,¹⁷⁴ v nichž se pogumovaná víčka sušila, a nakonec i samotné gumové hmoty.¹⁷⁵

Od braunschweigske firmy Karges-Hammer byly dodávány jednak lisy, využívané rovněž na linkách pro výrobu víček Omnia, jednak letovací poloautomaty Bax a obrubozavíračky sloužící k uzavírání plechovek Tatrabrand na sušené mléko. Firma Lubeca pro změnu dodávala kompletovací zařízení.¹⁷⁶

Díky těmto technologiím mohla být výroba značně rozšířena a zefektivněna. Skvěle to můžeme dokumentovat popisem výroby víček na sklenice, kde značnou část práce přebíraly automaty. Na počátku byl plech rozstřížen na pláty automatickými nůžkami. Pláty následně napadaly korýtkem do vozíku, kterým se převezly k lisu. Automatický lis z nich vytvořil již samostatná víčka, jež poté fukar odfoukal do gumovačky. Na závěr se čerstvě pogumovaná víčka sušila v peci, odkud již vycházela hotová a zamířila na cestu do expedice.¹⁷⁷

Za vše hovoří i čísla. V rozboru hospodaření za rok 1968 můžeme pozorovat, že plánovaný hrubý důchod, tehdy považovaný za nosnou statistiku určující úspěšnost či neúspěšnost závodu, byl výrazně překonán.¹⁷⁸ Z hrubého důchodu (HD) měl každý závod odvádět oborovému podniku nejprve 18 % z plánovaného HD – získaný HD přesahující plán byl daněn 42 %. Závod Rozkoš dosáhl HD 30 mil. Kčs, přičemž plán činil 25 mil. Zcela správně tak oborovému podniku odvedl 5,5 mil. z plánovaného HD, a dále 2,3 mil. z nadplánového HD. Závodu tak mělo regulérně zůstat něco přes 22 mil. Kčs – tzv. HD po odvodech. Tato suma pak měla být využita na financování nejrůznějších závodních fondů

¹⁷³ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1967, 1968, 1970), č. 29, (Korespondence s dodavateli).

¹⁷⁴ Dalším dodavatelem pecí byla firma LTG. Pece byly vyhřívány od konce šedesátých let propan-butanem.

¹⁷⁵ Gumami Grace se gumovala již víčka Fenix.

¹⁷⁶ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1968).

¹⁷⁷ Pamětník M. P.

¹⁷⁸ Příloha č. 1. SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1968).

včetně nejdůležitějšího fondu pracujících, který se pak přerozděloval zejména na mzdy a na prémie. Závodu Rozkoš však bylo z HD po odvodech odčerpáno dalších 10 mil. Kčs ve prospěch celého podniku. To můžeme považovat za zjevný symptom veliké hospodářské úspěšnosti závodu. Z textu výše víme, že právě v tomto období zcela běžně mnoho výkonných provozoven takto doplácelo na nestabilitu hospodářství způsobenou reformními kroky Dubčekova vedení. Peníze vydělané závodem Rozkoš byly tedy použity na záchranu ostatních výroben oborového podniku. Závodu byly mimo jiné odčerpány i úspory z roku předchozího ve výši zhruba 800 tis. Kčs, na což si dokonce stěžoval i ředitel Živný, který v rozboru podotýká, že odčerpávání peněz, které si závod vydělal, je pro zaměstnance demotivující a vlastně působí proti cílům reformního hospodářství.¹⁷⁹

Ještě pádnější důkaz o mimořádném postavení střížovického závodu můžeme vystopovat v dochovaném celopodnikovém rozboru za rok 1969.¹⁸⁰ Na Rozkoši tehdy dosáhli HD ve výši 38 mil. Kčs – v rámci podniku druhé nejúspěšnější Teplice nevykázaly důchod ani poloviční. V těsném závěsu za Teplicemi skončil závod v Českých Budějovicích. Ostatní výroby v Rožďalovicích, Kolíně, Znojmě, Michlech a Holešovicích dosáhly jen bídnych výsledků, závod Smržovka dokonce prodělal. Závody Rozkoš, Teplice a České Budějovice se na ročním čistém zisku podniku dohromady podílely 87,9 %, Rozkoš samotný 58 %. Přitom se svými 405 zaměstnanci zaměstnával jen 17,5 % podnikových pracovníků. Roku 1969 již finančně tolik poškozen nebyl, jelikož do společné kasy odevzdaly všechny podniky zhruba stejné částky pohybující se kolem deseti mil. Kčs.

Pokud bychom se snažili dopátrat hlavních důvodů, proč střížovický závod tolik vynikal nad ostatními, budeme jistě uvažovat o možnosti, že ostatní výroby v té době ještě nedisponovaly moderní technikou, jaká byla na Rozkoši uvedena do provozu roku 1968.

Stížnosti oborového ředitelství na nedostatek kvalitní techniky, zejm. výrobních linek, jsou skutečně četné. Závažným způsobem pokulhávala především výroba konzerv, přičemž vezměme v úvahu fakt, že závod Rozkoš se zaměřoval více na produkci víček. Místy se technické inovace opožďovaly, jinde – např. v Teplicích – se nedařilo na nových linkách snižovat míru poruchovosti. V mnoha závodech navíc nebylo dodané technické vybavení plně využito, což měly za vinu časté energetické výpadky.

Podnik významně trápil i nedostatek pracovních sil, kvůli němuž se v některých závodech rušily druhé směny. V sezonních měsících se naopak se dařilo plnit plán jen za cenu

¹⁷⁹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1968).

¹⁸⁰ Příloha č. 2. SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 31, (Podnikový rozbor 1969).

časté přesčasové práce, což byl jev pozorovatelný i v závodě Rozkoš, stejně jako stále se zhoršující zásobování výrobními materiály.

Celý podnik dále trpěl nedostatkem investičních zdrojů, které získával pouze cestou úvěrů. Pro samotný závod Rozkoš by naopak jejich vytváření nepředstavovalo vůbec žádný problém.

Podnikový ředitel dokonce své podřízené kolegy informuje, že situace je takřka kritická a varuje před možností, že se ČSSR bude muset do budoucna spoléhat na dovoz z kapitalistických zemí.¹⁸¹

Závod Obal Rozkoš však za tento stav rozhodně nebyl zodpovědný. Nicméně, i přesto, že v rámci oboru neměl v úspěšnosti hospodaření takřka konkurenci, nedá se říci, že by zde i po zavedení nových linek nedocházelo k žádným komplikacím.

Výrobu velice ztěžovalo nepravidelné zásobování aluminiovými plechy, které byly – díky tomu, že se z nich vyráběla víčka Omnia – nejdůležitějším materiálem, jaký závod ke své činnosti potřeboval. Nevyhovující byla i jejich kvalita, což se týkalo i ostatních bílých plechů.¹⁸²

Další, i když drobnější, obtíže způsobovala výstavba nových výrobních prostor závodu způsobovaná nedostatečnými stavebními kapacitami stavebních podniků k samostatnému realizování těchto investic a závod Rozkoš byl nucen podílet se výstavbě významnou měrou nasazením kapacit vlastních. Vážné problémy však tato praxe nezpůsobovala a stavba většiny objektů byla dokončena v plánovaných termínech.¹⁸³

4.2. Prudký rozvoj za normalizace

Na podzim 1970 byl závod Obal Rozkoš začleněn do nově vzniklé VHJ Strojbal Hradec Králové, která byla vytvořena na místo rušeného oborového podniku Obal Praha. Novou VHJ vedle Rozkoše dohromady tvořily závody v Hradci Králové,¹⁸⁴ Praze, Ústí nad Labem, Olomouci, Pacově, Teplicích, Smržovce, Českých Budějovicích, Znojmě a Kolíně a existovala až do zrušení VHJ roku 1989.¹⁸⁵

V první polovině nové dekády Rozkoš navázal na výrobní progres zahájený na konci šedesátých let. Vyrábělo se stále více druhů zboží a ve stále větším objemu, díky čemuž se

¹⁸¹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 31, (Podnikový rozbor 1969).

¹⁸² Ředitel Živný si stěžuje zejména na jejich tažnost.

¹⁸³ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1968).

¹⁸⁴ Zde sídlilo podnikové ředitelství. SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 47, (Oběžník podnikového ředitele z 23. 9. 1970).

¹⁸⁵ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 34, (Oběžník podnikového ředitele 9/70).

značně rozšířil počet odběratelů, jež měl střížovický závod nyní již po celém území ČSSR. Víčka na sklenice byla významnou měrou dodávána do velkých konzerváren – Severočeské konzervárny (Křešice, Lovosice, Předlice, Terezín), Východočeské konzervárny (Černošice, Chrast u Chrudimi, Nové Město, Žiželice), Západočeské konzervárny (Rokycany), Slovácké konzervárny (Babice, Bzenec, Dubňany, Kunovice, Mařatice, Uherský Brod), Středoslovenské konzervárny (Lučenec, Oravský Podzámok, Prievidza, Rimavská Sobota, Turzovka), dále do závodů Fruta (Brno, Horní Počernice, Lednice, Miroslav, Modřice, Nymburk, Podivín, Praha 7, Tábor, Trhové Sviny, Veselí nad Lužnicí, Vojkovice, Znojmo). Desetitisíce kusů odebíraly i některé cukrovary (Nitra, Ruskov, Sládkovičovo, Trnava), dále konzervárny Seliko (Litovel, Olomouc, Opava, Bruntál) a Mykoprodukta (Sušice, Třebíč, Vimperk). Důležitým odběratelem víček byly i Pražské drůbežářské závody (Kostelec, Libuš) a slovenští producenti nápojů Slovlik (Moravský Ján, Nové Město nad Váhom, Stupava) a Frucona (Bardějov, Obišovce, Prešov, Sabinov, Spišská Nová Ves, Trebišov). Významnými odběrateli víček byla i střediska Zemědělský nákup a zásobování (ZNZ) a síť obchodů Domácí potřeby.¹⁸⁶ Hlavní odběratele ostatních nejdůležitějších závodních produktů zobrazuje příloha č. 28.

Tento výrobní boom byl důsledkem dalších investičních aktivit závodu, které zde právě v období páté pětiletky dosáhly svého zenitu. Nejprve byly dokončeny objekty, jejichž výstavba se na konci šedesátých drobně protáhla. Mezi nejdůležitějšími novými objekty zde dále vznikly 2 velké výrobní haly, zřízena byla zásobní stanice propan-butanu, mazutová kotelna, nová nástrojárna, proběhlo rozšíření skladovacích prostor. Zapomenuto nebylo ani na závodní zaměstnance. Zvelebení se dočkala administrativní budova, v celém areálu vznikla řada sociálních a hygienických zařízení a od roku 1973 se pracovníci mohli stravovat v nové jídelně.¹⁸⁷

Negativním jevem se stalo protahování stavebních lhůt. Rekonstrukce závodu měla být dokončena již roku 1974, nicméně tento záměr se ani zdaleka naplnit nepodařilo. Její rozsah byl poněkud nad síly Pozemních staveb (PS) České Budějovice a Okresního stavebního podniku Dačice, tedy hlavních realizátorů výstavby. PS totiž prováděly stavební práce na Rozkoši mimo svůj výrobní plán a bez uzavření hospodářské smlouvy.¹⁸⁸ Lze to považovat za poměrně vážné pochybení, za které nesly zodpovědnost jak PS, tak i vedení Obalu Rozkoš. Slavnostní otevření zmodernizovaného závodu tak mohlo proběhnout až na

¹⁸⁶ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 26/ 2 000, č. 36, (Výkazy hospodaření).

¹⁸⁷ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1970, 1971), č. 67, (Rozbor 1972, 1973).

¹⁸⁸ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 67, (Podnikový rozbor 1974).

podzim roku 1976.¹⁸⁹ Když uvážíme, že zde rekonstrukce probíhala i po většinu trvání čtvrté pětiletky, musíme konstatovat, že závod Obal Rozkoš vypadal jako staveniště téměř deset let.

Podle vyjádření ředitele však výstavba prakticky žádným způsobem neovlivnila výrobní činnost závodu, což je patrné i z každoročních hospodářských výkazů. Produkce víček Omnia prudce stoupala a roku 1970 byla na nových linkách vybavených špičkovými lisy Bax zavedena výroba konzerv s průměrem 99,¹⁹⁰ nejprve tzv. kilovek 99/122 a konzerv 99/242, později k nim přibýly typy 99/153 a 99/200.¹⁹¹ V roce 1976 byla v kunžatecké dílně na linkách Darex definitivně ukončena výroba poslední verze nepraktických víček Fenix,¹⁹² jež nahradila nová hliníková víčka Pano 103.¹⁹³

Druhým velkým problémem se vedle dlouhodobé rozestavěnosti budov staly poruchy v dodavatelsko-odběratelských vztazích. Potíže způsobovala především nepravidelnost dodávek a kvalita pocínovaných plechů z Východoslovenských železáren (VSŽ) Košice a aluminiových plechů z Kovohutí Břidličná (KOB).¹⁹⁴ Problémy s plechy nastaly již v šedesátých letech. Nyní, kdy se nároky na kvalitu potravinářských obalů zvýšily, vyšel tento problém ještě více najevo.

KOB a zejména VSŽ totiž nestačily sledovat pokrok v potravinářském průmyslu, který vyžadoval stále kvalitnější a na tloušťku slabší plechy. S výrobou takového materiálu měly oba dodavatelské podniky značné problémy.

Jako nevýhoda silnostěnných plechů se ukazovala nejen materiálová neekonomičnost, ale i obtížnost jejich využití na moderních linkách. V případě, že na Rozkoš dorazily zásilky silnějšího plechu, muselo vedení přesouvat výrobu na starší linky, nebo nastavit modernější linky tak, aby si s tímto plechem poradily. To ovšem činilo celou výrobu nákladnější.¹⁹⁵

Mnohé plechy se navíc poškodily během transportu. Na jejich povrchu se vytvářely pukliny a na hranách docházelo k častým deformacím.¹⁹⁶ V takovém případě se materiál už průmyslově využít nedal a vytvářely se tak neobratové zásoby, jejichž stav se čas od času musel snižovat – buď prodejem, nebo likvidací. Mnoho údajů o likvidaci zásob bohužel

¹⁸⁹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 26/ 2 000, č. 62 (Rozbor 1976).

¹⁹⁰ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1970).

¹⁹¹ Příloha č. 29.

¹⁹² SOA Třeboň, oddělení ČB, Fond *Obal Rozkoš*, 26/ 2 000, č. 62 (Rozbor 1976).

¹⁹³ Vývoj produkce víček Pano 103 zobrazuje příloha č. 36. SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 67, (Rozbor 1975); 27/ 2 000, č. 349, (Rozbor 1974), č. 432, (Rozbor 1978-1983), č. 435, (Rozbor 1984-1989); 26/ 2 000, č. 62 (Rozbor 1976), č. 68 (Rozbor 1977).

¹⁹⁴ Hliníkové plechy se v nepravidelných zásilkách vozily do poloviny sedmdesátých let i z Jugoslávie a některých západoevropských zemí. Náhradní díly na automatizované stroje stejně jako gumy a laky byly dodávány ze západních zemí. Jejich dodávky se občas rovněž opožďovaly, kvalita dodávaného materiálu byla nicméně na vyhovující úrovni.

¹⁹⁵ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 67, (Rozbor 1975).

¹⁹⁶ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1970).

nemáme, ale zdá se, že situace se v tomto ohledu postupně lepšila – roku 1970 byl zlikvidován odpad přesahující hodnotu 2 mil. Kčs,¹⁹⁷ roku 1972 byly zlikvidovány zásoby v hodnotě 622 tisíc Kčs,¹⁹⁸ roku 1975 došlo k likvidaci v hodnotě 118 tisíc Kčs a k tomu bylo jiným továrnám postoupeno 250 tun nevyužitelného plechu třetí jakosti,¹⁹⁹ ale roku 1980 byla hodnota zlikvidovaných zásob pouze 163 tisíc.²⁰⁰ Celkový stav zásob se pak zvyšoval tím, že závod musel vzhledem k zásilkové nepravidelnosti předzásobovat, a jejich hodnota občas přesahovala 50 a v osmdesátých letech i 60 mil. Kčs.²⁰¹

Na kvalitu dodávaných plechů a způsob jejich přepravy si ředitel závodu Skořepa stěžoval již na samotném počátku páté pětiletky a oborovému ředitelství navrhoval tento nedostatek řešit dokonce na úrovni ministerstev.²⁰² Plechy byly ústředním tématem i na schůzi ředitelů v Hradci Králové na jaře roku 1974, přičemž účastníci museli konstatovat, že podobným způsobem probíhá i zásobování ostatních oborů a jedná se tak o problém celého průmyslu ČSSR.²⁰³ Tyto výrobu prodražující problémy však pokračovaly i v druhé polovině sedmdesátých let, a nakonec přispěly ke snižování ročních zisků – roku 1977 se dokonce zisk ve výši necelých 13 milionů splnit nepodařilo. Opakující dodávky aluminiového plechu s horní tolerancí mocnosti v letech 1977 a 1978 se také staly příčinou snížení výroby víček Pano,²⁰⁴ což je patrné i v příloze č. 36.

Propad nezavinily pouze dodávky plechu. Významnou měrou k tomuto vývoji přispěl i snížený zájem o víčka Omnia, jejichž výroba byla značně výnosná. Propad produkce tohoto sortimentu zaznamenávají i přílohy č. 32, 33 a 34. Závod na snížený zájem o víčka Omnia reagoval přechodným posílením výroby konzerv 99/122,²⁰⁵ která však nebyla zdaleka tolik rentabilní.²⁰⁶ Vedle toho byla zavedena výroba závitových víček Twist off 53²⁰⁷ a 43, která pozvolna Omnie nahrazovala.²⁰⁸

Výši zisku, již závod Rozkoš vykazoval, nicméně nejvíce ovlivnila, vládou ČSSR dlouho připravovaná, komplexní přestavba velkoobchodních cen, k jejíž aplikaci došlo prvního ledna 1977. Tento krok výrazně ovlivnil míru vykázané hrubé výroby a zisku – mezi

¹⁹⁷ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1970).

¹⁹⁸ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 67, (Rozbor 1972).

¹⁹⁹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 67, (Rozbor 1975).

²⁰⁰ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 432, (Rozbor 1980).

²⁰¹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 435, (Rozbor 1984-1989).

²⁰² SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1970).

²⁰³ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 67, (Podnikový rozbor 1974).

²⁰⁴ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 432, (Rozbor 1978); 26/ 2 000, č. 68, (Rozbor 1977).

²⁰⁵ Stalo se tak roku 1977. Příloha č. 29.

²⁰⁶ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 26/ 2 000, č. 68, (Rozbor 1977).

²⁰⁷ Příloha č. 37.

²⁰⁸ Víčka Twist off se hojně užívají dodnes.

léty 1976 a 1977 se úroveň zisku snížila sedmkrát²⁰⁹ a již nikdy se do původních hodnot nevrátila.²¹⁰ Zmíněná přestavba tak poněkud relativizuje dosavadní úspěchy Rozkoše, vedle toho si však můžeme být jisti skutečností, že obdobný propad tehdy potkal většinu československých závodů.²¹¹

Negativním rysem se během sedmdesátých let stala i úroveň prostojů na výrobních střediscích závodu. Tyto prostoje byly zaviněny nedostatkem náhradních dílů pro nové linky a nedostatečnými zkušenostmi místních nástrojářů s jejich opravou. V dlouhodobém hledisku se jako nejporuchovější ukázala linka Kezl²¹² od východoněmecké firmy Blema Aue, na které probíhala zejm. výroba konzerv 58/37. Pro zlepšení této situace byli do závodu povoláni západní odborníci na opravy výrobních linek, firmu Grace např. zastupoval dánský technik Nielsen.²¹³ Jeho pozitivní přínos se začal velmi brzy projevovat. Nástrojáři se naučili stroje opravovat a řadu nástrojů a náhradních dílů si byli schopni opatřit sami.²¹⁴ Kvalitu závodní nástrojárny vyzvedl i jeden z pamětníků, který je jejím bývalým pracovníkem: „*Problémy jsme neměli, a to především zásluhou té naší výborné nástrojárny. Náš mistr sice neměl vysokoškolské vzdělání, ale uměl toho daleko více, než ti vysokoškoláci, kteří mu to snad i záviděli. My jen koukali a dělali, co mistr řekne, protože jsme se na něho mohli spolehnout. Navíc s námi velmi dobře vycházel. Byli jsme schopni vyrobit náhradní díly na všechno. Vůbec nevadilo, že stroje byly často ze Západu. Oni nás to ti západní inženýři naučili, a pak už jsme si poradili sami. Byl tady třeba ten Dán.*“²¹⁵ Celkový počet prostojů se tak v letech 1974 a 1975 výrazně snížil. V letech 1976 až 1979 se procento prostojů opětovně zvýšilo, přičemž nyní se jednalo o následek energetických výluk, jejichž četnost nemohl závod žádným způsobem ovlivnit. V roce 1978 tak musel Rozkoš snížit výrobu o zboží v hodnotě 6 mil. Kčs, Roku 1980 energetické výseče konečně ustaly a tím byl problém s prostoji definitivně odstraněn.²¹⁶ Na závěr dodejme, že prostoje úroveň zisku prakticky neovlivnily²¹⁷ a i na plnění celkového plánu rovněž neměly zásadní vliv.²¹⁸

²⁰⁹ Tedy o 66 mil. Kčs.

²¹⁰ Příloha č. 38.

²¹¹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 26/ 2 000, č. 68, (Rozbor 1977).

²¹² SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 349, (Rozbor 1974).

²¹³ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 29, (Korespondence s dodavateli).

²¹⁴ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 67, (Rozbor 1973, 1975); 27/ 2 000, č. 349, (Rozbor 1974).

²¹⁵ Pamětník K. H.

²¹⁶ Příloha č. 30. SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 67, (Rozbor 1975); 27/ 2 000, č. 349, (Rozbor 1974), č. 432, (Rozbor 1978-1980); 26/ 2 000, č. 62 (Rozbor 1976), č. 68 (Rozbor 1977).

²¹⁷ Vyjma roku 1977, kdy plánovaného zisku nebylo dosaženo. Zde jsou ovšem na vině zejm. materiálové potíže. SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 26/ 2 000, č. 68 (Rozbor 1977).

²¹⁸ Pro orientaci dodejme, že úroveň hrubé výroby v této době dosahovala zhruba 170 mil. Kčs, vedle kterých ztracených 6 mil. Kčs v roce 1978 působí zanedbatelně.

Nepravidelnosti v zásobování a prostoje měly za následek, že pokud chtěl závod dodržet svůj výrobní plán, musel vytvářející se skluz dohánět pořádáním dodatečných třetích a víkendových směn, čímž rostl podíl přesčasové práce. Na jejím celkovém objemu se však již od šedesátých let velkou měrou²¹⁹ podílely přesčasy zaměstnanců závodní dopravy.²²⁰ Ti byli nuceni sloužit o sobotách, kdy jezdili pro materiálové dodávky na nádraží v Jindřichově Hradci, nebo na nedaleké střížovické nádraží úzkokolejky. V tomto ohledu se situace nejvíce vyhrotila roku 1975, kdy přesčasy čtyř řidičů přesáhly 700 hodin, což tehdy dokonce znamenalo porušení zákona. Ještě výrazněji tento maximální limit přesčasů překročili tři zaměstnanci závodní stráže, z nichž jeden si odpracoval navíc dokonce téměř 1 000 hodin.²²¹ V dalších letech se již podobné případy nevyskytovaly, nicméně celkový objem přesčasů se nesnižoval. Od druhé poloviny sedmdesátých let se naopak zvyšoval a po roce 1976 již nikdy neklesl pod 25 000 hodin ročně a v letech 1984 a 1988 padla dokonce i hranice 30 000.²²²

4.3. Stagnace v osmdesátých letech

Na počátku osmdesátých let se závod Rozkoš pod vedením nového ředitele Kadlece pomalu dostával z krátké a drobné krize započaté v druhé polovině let sedmdesátých. Objem výroby stoupal²²³ a postupný progres zaznamenával i vykazovaný zisk.

Novinkou mezi závodem produkovaným sortimentem se roku 1980 staly obaly Nivea, které byly vyráběny ve verzích 57/12 a 75/14.²²⁴ Roku 1981 byla započata výroba tzv. půlek – tedy konzerv na maso 99/63, jež měly oproti tradičním „kilovkám“ 99/122 zhruba poloviční rozměr.²²⁵ Výroba „kilovek“ byla naopak roku 1986 ukončena.²²⁶ V závěru osmdesátých let pak přibyla další verze víček Twist off o průměru 66 mm, kterých bylo roku 1988 vyrobeno již přes 20 mil. kusů.²²⁷

Přestože o problémech v dodavatelsko-odběratelských vztazích již prameny mlčí, nemůžeme si být jisti, zda došlo ke zlepšení skutečnému. Můžeme totiž vzít v úvahu i variantu, že plán již nadále s podobnými nesnázemi počítal, a podle toho byl sestavován.

²¹⁹ Přes 10 000 hodin ročně, tedy zhruba třetinový až poloviční podíl na celkových přesčasech.

²²⁰ Roku 1968 přesčasy v dopravě dosáhly objemu 11 000 hodin. SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1968).

²²¹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 67, (Rozbor 1975).

²²² Příloha č. 39. SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 349, č. 432, (Rozbor 1978-1983), č. 435, (Rozbor 1984-1989); 26/ 2 000, č. 62 (Rozbor 1976), č. 68 (Rozbor 1977).

²²³ Nárůst výroby orientačně zobrazuje graf vývoje hrubé výroby, i když je tato statistika z důvodů vysvětlených v kapitole 2 poněkud zavádějící. Náhlý propad v polovině sedmdesátých let je důsledkem komplexní přestavby velkoobchodních cen. Objem výroby doopravdy neustále rostl. Příloha č 40.

²²⁴ Příloha č. 27.

²²⁵ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 349, č. 432, (Rozbor 1980, 1981).

²²⁶ Příloha č. 29. SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 435, (Rozbor 1986).

²²⁷ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 435, (Rozbor 1988).

Pomocí písemných pramenů, ani pomocí výpovědí pamětníků však nemůžeme tuto záležitost žádným způsobem s jistotou zhodnotit.²²⁸ Určitou nápovědu poskytuje pouze statistika zachycující vývoj celkových přesčasů. Kdyby byly odstraněny nepravidelnosti v zásobování, mělo by se to odrazit v poklesu celkového objemu přesčasů, jelikož by zaměstnanci nemuseli být posíláni na přesčasové směny. Příslušná statistika ale takto nehovoří.²²⁹

O špatné kvalitě dodávaných materiálů vedení závodu výslovně hovoří až roku 1988.²³⁰ Opět se objevují stížnosti na KOB a VSŽ, které Rozkoši poskytovaly plechy vyznačující se geometrickými nepravidelnostmi a povrchovými nerovnostmi.²³¹ Současně došlo ke snížení kvality dodávek zahraničních, zejména laků firmy Holden. Důsledkem toho se zvýšila i produkce zmetků, jejichž materiálová hodnota byla vyčíslena na 1,5 mil. Kčs.²³²

I když byly během osmdesátých let na výrobní občas dodávány nové stroje, zdá se, že celkové technické vybavení závodu během patnácti let, které tehdy uplynuly od velké rekonstrukce, začalo zastarávat. Zastaralé stroje údajně přispívaly ke snižující se kvalitě tisku a lakování. Na hranici svých možností pracovaly i staré zavíračky na konzervy – a ty nové ze SSSR se ukázaly jako nepoužitelné.

Materiálové i technické problémy se roku 1988 rovněž staly příčinou opětovného zvýšení počtu prostojových hodin na 3 312 hodin. To je více než třikrát tolik co v roce předchozím a situace se nezlepšila ani roku 1989.²³³

Výrobní ztráta musela být následně doháněna pořádáním přesčasových směn. Proto téhož roku dosahuje počet přesčasů svého maxima – 31 732 hodin. Oproti předcházejícím ročním výkazům však tato statistika velký procentuální přírůstek nezaznamenává. Těsně pod hranicí třiceti tisíc hodin se součet přesčasů pohyboval již několik let.²³⁴ Prameny opakovaně uvádějí, že příčinou takového stavu je pod úroveň plánu se pohybující počet zaměstnanců. Nepřízeň zmíněných faktorů pak navíc znemožňovala plnění programu snižování noční práce žen, uplatňovaný od počátku osmé pětiletky, jelikož ty musely v zájmu splnění výrobního plánu občas noční směny sloužit.²³⁵ Vedle toho zprávy o nakládkách a vykládkách materiálu

²²⁸ O špatné kvalitě materiálových dodávek neurčitě hovoří pouze jediný pamětník. Pamětník S. B.

²²⁹ Příloha č. 39.

²³⁰ O nepravidelnosti dodávek se zde však již nehovoří.

²³¹ Dále je zmiňována zvyšující se četnost cínových kapek a chloridových skvrn i stále se zhoršující celkový vzhled plechů.

²³² SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 435, (Rozbor 1988).

²³³ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 435, (Rozbor 1988, 1989).

²³⁴ Příloha č. 39.

²³⁵ Na tomto příkladě si povšimněme, že plán byl vždy sestaven tak, aby byl splněn, i když se noční práce žen fakticky nesnižovala, ale naopak zvyšovala. Příloha č. 31. SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 435, (Rozbor 1985-1989).

o víkendech ukazují, že se dlouhodobě nedařilo snižovat počet přesčasů zaměstnanců dopravy.²³⁶

Vysoká míra přesčasů zaměstnanců závodní dopravy nicméně byla řešitelná, a to vybudováním úzkokolejné vlečky, která by se napojovala na nedalekou železniční trať Jindřichův Hradec – Nová Bystřice. O výstavbě vlečky již před rokem 1948 údajně uvažoval ředitel Satrapa.²³⁷ V osmdesátých letech pak měla být vlečka skutečně postavena. Tím by závodní dopravě odpadly cesty na střížovické a jindřichohradecké nádraží, což by jistě vedlo k výraznému snížení počtu přesčasů. Stavební projekt byl předložen podnikovému ředitelství ke schválení roku 1986.²³⁸ O dalších aktivitách ohledně vlečky však dále nemáme již žádné informace a můžeme předpokládat, že pro realizaci její výstavby se podniku nepodařilo zajistit dostatek finančních prostředků.

Chybějící finance se totiž staly příčinou průtahů realizace opravy havarijního stavu střechy skladu režijního materiálu a tzv. haly 222,²³⁹ která měla proběhnout již roku 1986.²⁴⁰ Do konce roku 1989 však byla opravena pouze střecha haly 222.²⁴¹ Roku 1986 rovněž měla být PS zahájena rozsáhlá dostavba závodu, který měl získat novou kompresorovnu a přípojku plynu, zamýšleno bylo i rozšíření nástrojárny.²⁴² Jelikož se však nepodařilo na tuto výstavbu sehnat investora, PS od projektu roku 1987 odstoupily²⁴³ a dostavba závodu již do revoluce realizována nebyla.²⁴⁴ Nedostatek stavebního materiálu rovněž výrazně zbrzdil výstavbu 48 bytových jednotek v Kunžaku, jež byla zahájena v prosinci 1983.²⁴⁵ Dokončit se jí podařilo až roku 1988.²⁴⁶ Nakonec můžeme dodat, že některé stavební práce se poněkud prodražily.²⁴⁷ Lze uvažovat, zda příčinou takového prodražování mohly být i machinace se stavebním materiálem. Tuto domněnku však nelze žádným způsobem potvrdit.²⁴⁸

²³⁶ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 435, (Rozbor 1986-1988).

²³⁷ Pamětník B. Š.

²³⁸ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 435, (Rozbor 1986).

²³⁹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 435, (Rozbor 1987, 1988).

²⁴⁰ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 435, (Rozbor 1986).

²⁴¹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 435, (Rozbor 1989).

²⁴² SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 435, (Rozbor 1986).

²⁴³ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 435, (Rozbor 1987).

²⁴⁴ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 435, (Rozbor 1989).

²⁴⁵ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 349, č. 432, (Rozbor 1983).

²⁴⁶ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 435, (Rozbor 1988).

²⁴⁷ Týká se to zejm. výstavby nového lékařské ordinace, která se prodražila o 130 000 Kčs. SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 435, (Rozbor 1986).

²⁴⁸ Srov. s. 62-63.

Na závěr dodejme, že roku 1989 došlo k výraznému snížení zisku, a to z 34 mil na 13 mil. Kčs jako důsledek přestavby velkoobchodních cen.²⁴⁹ V podstatě se tak opakovala situace z roku 1977.²⁵⁰

4.4. Rozkoš v socialistickém hospodářství

V závěrečné části čtvrté kapitoly dosavadní poznatky zrekapitulujeme, pokusíme se hospodaření závodu Obal Rozkoš mezi léty 1966-1989 celkově zhodnotit a odpovědět tak na badatelské otázky příslušející k první části práce.

Na začátek bych chtěl zmínit fakt, že s přihlédnutím k výpovědím pamětníků, z nichž ani jediný nevyslovil proti hospodaření závodu jakékoliv výtky, poměrně realisticky působícím písemným pramenům i faktu, že celopodnikový ekonomický rozbor za rok 1969 hodnotí Obal Rozkoš vedle mnoha špatně hospodařících závodů jako zcela jasně nejúspěšnější článek podniku, jsem usoudil, že můžeme použité písemné prameny poskytující informace o hospodaření závodu považovat za důvěryhodné.

Nyní můžeme přikročit ke zhodnocení hospodářských výsledků Rozkoše ve sledovaném období a odpovědět tak na první badatelskou otázku.

Během čtvrté pětiletky vykazoval Rozkoš ve srovnání s ostatními závody oborového podniku vynikající výsledky, což se podařilo zejm. díky spuštění prvních moderních výrobních linek na některých závodních provozech. Závod se uvnitř reformovaného hospodářství země zařadil mezi ty úspěšnější a dosahoval vysokých zisků, nicméně byl nucen drtivou většinu vydělané částky odvést podniku. Zisky se ruku v ruce s narůstajícím objemem výroby a postupující modernizací závodu, jejíž součástí bylo i zavádění špičkových výrobních technologií ze Západu, zvyšovaly i v první polovině sedmdesátých let.

Roku 1977 došlo v důsledku přestavby velkoobchodních cen, přestože produkce výrobků neustále rostla, k výraznému propadu zisku i vykázané hrubé výroby vyjádřené v milionech Kčs. V následujících letech míra hrubé výroby i zisku, vyjadřovaná již v nových cenách, nadále stoupala. I když statistika hrubé výroby má svá jistá úskalí vysvětlená v kapitole 2, můžeme se pomocí procentuálního podílu zisku na její výši pokusit alespoň přibližně zjistit, jak se v čase proměňovala míra ekonomické výnosnosti hospodářské činnosti závodu.²⁵¹ Z příslušného grafu zjišťujeme, že rentabilita výroby na Rozkoši nejvíce poklesla v důsledku přestavby velkoobchodních cen, jelikož právě roku 1977 došlo k výraznému

²⁴⁹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 435, (Rozbor 1989).

²⁵⁰ Srov. s. 45-46.

²⁵¹ Příloha č. 41.

poklesu procentuálního podílu zisku na hrubé výrobě. Jinak před přestavbou i po přestavbě cen podíl zisku mírně stoupal, což znamená, že se výrobu sice mírně, ale neustále dařilo zefektivňovat. Přestavba cen pak způsobila i druhý výrazný pokles roku 1989. Další, mnohem mírnější, propady přinesly roky 1972, 1978 a 1988.

Ve všech třech případech se na mírném prodražení výroby podílely problémy ve výše podrobně probíraných dodavatelsko-odběratelských vztazích. O nesnázích tohoto rázu projevujících se po polovině sedmdesátých let a v roce 1988 jsme již hovořili. Ekonomický rozbor pro rok 1972 je zmiňuje rovněž²⁵² – zde však ještě svou roli hraje instalace linky Kezl, která se v počátečních letech svého fungování vyznačovala zvýšenou poruchovostí. V roce 1988 jsme pak vedle dodavatelsko-odběratelských problémů zaznamenali zvýšení poruchovosti části strojního zařízení.²⁵³ Snížení rentability v těchto letech můžeme tedy klást za vinu skloubení projevů materiálových potíží v dodavatelsko-odběratelských vztazích s problémy technického rázu.

Za důležitý považujeme fakt, že během zkoumaného období nevykázal závod ani v jednom roce ztrátu a jeho bilance byla tak neustále aktivní. Z tohoto důvodu můžeme hospodaření závodu Obal Rozkoš označit celkem úspěšné a stabilní. Výrobu, jejíž struktura se vždy řídila požadavky odběratelů, a ziskovost neohrozily dlouhodobě, ani krátkodobě se projevující problémy, se kterými se museli zaměstnanci závodu během výrobního procesu potýkat.

Nyní se dostáváme k odpovědím na druhou a třetí badatelskou otázku – tedy, jaké problémy ztěžovaly výrobní činnost závodu a zda je můžeme považovat za pro závod specifické, nebo zda se zde projevíly některé problémy, jež byly v kapitole 2 zmíněny jako tehdy všeobecně rozšířené a typické pro socialistické hospodářství. Do jejich výčtu vycházejícího z druhého dílu práce kolektivu historiků pod vedením Václava Průchy *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992*, jsme mimo jiné zařadili problémy v dodavatelsko-odběratelských vztazích, obvyklou protahující se rozestavenost a častou nedostatečnou údržbu nových budov, potravinářský průmysl se pak vyznačoval nejvyšším počtem odpracovaných přesčasů. A právě s těmito negativními hospodářskými rysy jsme se setkali i na závodě Rozkoš.

S prvním z těchto typických problémů, totiž s komplikacemi v dodavatelsko-odběratelských vztazích, jsme se setkávali po celé zkoumané období. Ty byly způsobeny nepravidelnými dodávkami výrobního materiálu – zejm. plechů od VSŽ a KOB. Dodávané

²⁵² SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 67, (Rozbor 1972).

²⁵³ Srov. s. 48.

materiály byly navíc často nevyhovující svou jakostí. Zásobovací problémy vedly k prodražování výroby a zvyšování podílu přesčasové práce. Do roku 1989, tedy za celých 25 sledovaných let, se je nepodařilo odstranit, nicméně musíme dodat, že závod Obal Rozkoš za tento dlouhodobě setrvalý špatný stav nenesl žádnou odpovědnost. Roku 1977 zhoršená kvalita dodávaného materiálu zapříčinila nesplnění výše plánovaného zisku.

Dlouhodobě jsme se rovněž setkávali s průtahy plnění plánovaných stavebních lhůt. V první polovině sedmdesátých let došlo ke dvouletému zpoždění dokončení modernizace závodu, a to z důvodu nedostatku stavebních kapacit PS České Budějovice. Závod je za toto opoždění částečně zodpovědný, neboť nechal PS tuto práci vykonávat, i když ty stavbu zajišťovaly mimo vlastní hospodářský plán. V osmdesátých letech pak další plánovaná modernizace závodu nebyla realizována vůbec, jelikož závodu nebyly podnikem poskytnuty potřebné finanční prostředky.

Obtíže s udržováním dobrého technického stavu nových budov a provozů se vyskytly v druhé polovině osmdesátých let. Tehdy byl stav konstrukcí některých skladovacích budov vyhodnocen jako havarijní. Ani za tento problém ovšem nebyl závod zodpovědný, jelikož o jeho řešení projevoval zájem, ale provedení nápravných opatření mu opět znemožňoval nedostatek finančních prostředků podniku.

Vysoká míra přesčasů byla z části způsobena nepravidelností a materiálových dodávek a její přítomnost platila rovněž pro celé sledované období. Občas se zvyšovala v důsledku problémů se zaváděním nového technického zařízení, energetických výsečí a sníženého stavu pracovních sil – tyto jevy však působily pouze krátkodobě a nehrály ani zdaleka zásadní roli. Vysokou měrou a dlouhodobě se na počtu přesčasů podílely přesčasy zaměstnanců závodní dopravy, kteří museli vzhledem k odlehlosti závodu přivážet vyložený materiál z nádraží ve Střížovicích a asi 12 km vzdáleném Jindřichově Hradci. Počet přesčasů dopravy mohl být snížen výstavbou vlečky, po které by mohl být materiál přivážen přímo do závodu, nicméně ta nebyla nikdy dokončena. Tento jev můžeme považovat za jisté závodní specifikum.

Ve druhé kapitole dále padla zmínka o rozšířené poruchovosti nově zaváděné techniky. V souvislosti s tím můžeme zmínit počáteční potíže, které následovaly po spuštění provozu výrobních linek, zejm. pak linky Kezl, na počátku sedmdesátých let, což mělo za následek zvýšený počet prostojů. Prostoje však nedosahovaly takového počtu, abychom mohli tento jev označit za vážný. Závod navíc na situaci velmi pohotově zareagoval a s pomocí západních inženýrů se místní nástrojářii naučili poruchám předcházet, případně samostatně zvládnout opravu. Jako velmi poruchová se na samotném konci osmdesátých let ukázala zavírací technika ze SSSR a současně se začala projevovat opotřebovanost některé techniky

nainstalované na přelomu šedesátých a sedmdesátých let. Zda se podařilo úspěšně překlenout i tento problém, nevíme, jelikož naše práce zkoumá pouze období do konce roku 1989.

Další závažnější nesnáze spojené s výrobou nebyly během bádání zaznamenány. Proto můžeme prohlásit, že všechny jevy komplikující výrobní činnost závodu patřily mezi charakteristické pro socialistické hospodářství. Ty se projevovaly po celé zkoumané období a většinou se je nedařilo odstranit. Pokud odstraněny byly, tak pouze v tom případě, kdy k tomu měl závod možnost. Většinou však problémy vznikaly mimo pole působnosti závodu a jeho vedení nezbývalo nic jiného, než se s nepříznivými podmínkami smířit. Na druhou stranu nikdy nebyla vykázána pasivní bilance hospodářské činnosti a závažné krizi závod nikdy nečelil.

5. Sociální postavení zaměstnanců a jejich každodennost

5.1. Pracovní podmínky a prostředí

Po shrnutí hospodářského počínání závodu Obal Rozkoš v letech 1966 až 1989 zaostříme nyní pozornost na prostředí a podmínky, za kterých závodní zaměstnanci na Rozkoši dennodenně pracovali. Na začátek si uvědomme, že období socialismu a zejména pak normalizace byla všeobecně podporována tzv. podniková společenská spotřeba. Roku 1973 např. vznikl dokument Dlouhodobé úkoly ROH²⁵⁴ v sociální politice, který stanovoval úkoly závodních organizací ROH v oblasti závodního stravování, pomoci při bytové výstavbě apod.²⁵⁵ V zásadě šlo o to, aby byly zaměstnancům zajištěny dobré pracovní podmínky a sociální jistoty plynoucí z výkonu práce. Zajištění sociálních jistot pro obyvatelstvo mělo výrazně přispět udržení normalizačního politického režimu.²⁵⁶ V následujícím textu uvidíme, zda a jak se tento záměr podařilo na závodě Rozkoš realizovat.

Nejdříve se pracovalo dvousměnným provozem 46 hodin v týdnu, a to i v sobotu. První směna se zahajovala v 5 hodin 45 minut a končila ve 14 hodin. Druhá směna následovala okamžitě a její konec připadal na 22 hodin 15 minut. V sobotu se konaly směny zkrácené, první začínala ve tři čtvrtě na šest a končila ve tři čtvrtě na dvanáct, druhá se konala od dvanácti do osmnácti. V létě 1966 vyhlásilo oborové ředitelství souhlas s návrhem závodního výboru (ZV) ROH na zkrácení pracovního týdne na 44 hodin s platností od prvního srpna téhož roku, čehož bylo dosaženo zrušením směn o sudých sobotách. Tato změna byla podmíněna plněním požadavků plánu.²⁵⁷ Prvního října 1968 pak závod obdobným způsobem přešel na pětidenní pracovní týden – tehdy byl zaváděn všeobecně – přičemž byly stanoveny třetí (noční) směny v čase od 22 hodin 15 minut až do 5 hodin 45 minut, kdy již začínala další ranní směna. Na první směně se za týden odpracovalo 42,5 hodin, na druhé 40 a na třetí 37,5. Během pracovního týdne tak od nynějška běžel nepřetržitý provoz. V případě, že závod výrobně zaostával za stanoveným plánem, se konaly mimořádné sobotní směny. Ke střídání pracovníků na směnách docházelo čtyřikrát ročně, a to v lednu, dubnu, červenci a v říjnu. Veškeré změny byly projednávány s ČSAD Jindřichův Hradec, neboť se dbalo o to, aby se v souladu s nimi upravil i jízdní řád, který se vždy podřizoval harmonogramu

²⁵⁴ Revoluční odborové hnutí.

²⁵⁵ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny*, s. 901.

²⁵⁶ Srov. výše.

²⁵⁷ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 34, (Oběžník ředitele závodu č. 12/66).

pořádaných směn tak, aby maximálně vyhovoval dojíždějícím pracovníkům, kteří zpočátku tvořili významnou část závodních pracovníků.²⁵⁸

Tento stav se vedení s přihlédnutím na plánované rozšiřování závodu počítajícím rovněž s dalším nárůstem pracovníků zřejmě jevil jako nepraktický. Proto byly oživeny staré plány podnikatele Satrapy, který již ve třicátých letech uvažoval o stavbě bytů pro zaměstnance v blízkosti továrny, jak bylo již zmíněno ve třetí kapitole.

Po polovině sedmdesátých let se tento dlouhodobý záměr začal stávat realitou, když byla zahájena výstavba sídliště panelových domů s kapacitou o padesáti podnikových a šestatřiceti družstevních bytových jednotkách. Sídliště nacházející se v těsné blízkosti závodu bylo dokončeno roku 1978 s tím, že všechny byty byly nakonec převedeny do vlastnictví podniku. Někteří zaměstnanci, kteří dříve museli na směny dojíždět, získali nové bydliště právě zde. Vedle nich se v nových bytech usazovali pracovníci zcela noví, kterých závod získal ještě téhož roku sedmatřicet. Celkový počet zaměstnanců se však okamžitě příliš nezvýšil, jelikož ve stejnou dobu jich odešlo celkem třicet do důchodu, nebo na mateřskou dovolenou.²⁵⁹

Z výpovědi jednoho pamětníka vyplývá, a zdá se to i celkem logické, že mnohé zaměstnance motivovalo výhodné vlastnictví bytu nedaleko závodu k setrvání na pracovišti. Stejný pamětník dále říká: „*Když třeba někdo přišel a řekl, že už na Rozkoši dělat nebude, tak mu samozřejmě hrozilo, že o ten svůj podnikový byt přijde.*“²⁶⁰ Právo ředitele přidělovat a odnímat podnikové byty tak velmi pravděpodobně sloužilo jako nátlakový prostředek, pomocí kterého si závod udržoval pracovníky mající bydliště v blízkém okolí. Pro tento fakt hovoří i výpovědi pamětníků, kteří bez výjimky pocházejí z okolních vesnic. Ti v případě, že zde požádali o pracovní místo, byli přijímáni okamžitě, přičemž na stupeň vzdělání nebyl ani u jednoho brán ohled. Fluktuace zaměstnanců pak byla poměrně malá, pokud probíhala, tak pouze z přirozených důvodů, jako byl odchod na mateřskou dovolenou, odchod na penzi, změna zaměstnání apod. Propouštění pracovníků z důvodu jejich nepotřebnosti prakticky neexistovalo.²⁶¹ Ve vývoji celkového počtu závodních zaměstnanců k žádným větším výkyvům nedocházelo, přičemž, pokud došlo k jeho drobnému snížení,²⁶² vždy se tak dělo proti předpokladům ročního plánu. K nejvýraznějšímu nárůstu došlo během roku 1979, což je

²⁵⁸ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, č. 34, (Oběžník ředitele závodu č. 15/68).

²⁵⁹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*; 27/ 2 000, č. 432, (Rozbor 1978).

²⁶⁰ Pamětník B. Š.

²⁶¹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1967, 1968, 1970, 1971), č. 67, (Rozbor 1972, 1973, 1975); 27/ 2 000, č. 349, (Rozbor 1974), č. 432, (Rozbor 1978-1983), č. 435, (Rozbor 1984-1989); 26/ 2 000, č. 62 (Rozbor 1976), č. 68 (Rozbor 1977).

²⁶² Jako např. roku 1989.

důsledek vzniku sídliště s podnikovými byty.²⁶³ Z toho všeho vyplývá, že se závod snažil maximalizovat podíl zaměstnanců bydlících v sousedství závodu a tyto zaměstnance si pak dlouhodobě udržet. Stálost pracovního místa mohla u dělníků vyvolávat pocit životní jistoty, jak dosvědčili někteří pamětníci.

V souvislosti s bydlením se zaměstnancům nabízela příjemná pomoc ve formě závodních půjček na bydlení financovaných z Fondu kulturních a sociálních potřeb (FKSP). Půjčky byly poskytovány na výstavbu, koupi, rekonstrukci či přestavbu rodinných domů a bytů a na vybavení bydlení pro novomanžele s celkovou splatností na deset let. Za jistých okolností byly bezúročné, někdy dokonce jen podmíněčně návratné a v maximální výši mohly odpovídat ročnímu výdělku zaměstnance v závodu.²⁶⁴

Že byly tyto půjčky mnohými využívány, svědčí statistiky o jejich splátkách, roku 1977 to bylo 95 000 Kčs, ke konci osmdesátých let se roční splátky blížily ke 200 000 Kčs, přičemž např. roku 1987 se splátky dalšího půlmilionu korun opožďovaly.²⁶⁵

Kvalitní služby poskytoval závod pro zaměstnance-rodíče, pro jejichž děti byla v únoru 1966 zprovozněna závodní školka. Děti místních zaměstnanců zde měly vyhrazena místa primárně, pro ostatní děti se uvolňovalo místo pouze v případě, že kapacita školky nebyla plně využita. Závod přitom financoval nejen personál školky, energie a údržbu, ale i hračky a dětské oblečení.²⁶⁶ Pro maminky byly zajištěny speciální autobusy, a ranní směna pro ně začínala až v sedm hodin, aby měly dostatek času své ratolesti do školky vypravit.²⁶⁷

Obstojně byli zaměstnanci zajištěni i po stránce stravování. Jídelna podávala teplé přesnídávky a obědy pro ranní i odpolední směnu. Od listopadu 1969 produkovala i výběrové a dietní pokrmy. Zásobování zeleninou zajišťoval zde zaměstnaný zahradník, který pečoval o závodní zahradu.²⁶⁸ Obědy byly částečně hrazeny z FKSP, do kterého závod rozděloval část svého hrubého zisku. Během pracovní doby se pracovníci mohli občerstvit v závodní kantýně.²⁶⁹

²⁶³ Srov. výše. Příloha č 42.

²⁶⁴ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 62, (Kolektivní smlouva 1971).

²⁶⁵ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 62, (Kolektivní smlouva 1971-1975); 26/ 2 000, č. 62, (Kolektivní smlouva 1976), č. 68, (Kolektivní smlouva 1977); 27/ 2 000, č. 434, (Kolektivní smlouva 1978-1989 [ročníky nejsou úplné]).

²⁶⁶ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, č. 34, (Oběžník ředitele závodu č. 9/66).

²⁶⁷ Pamětník M. P.

²⁶⁸ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, č. 34, (Oběžník ředitele závodu č. 13/69).

²⁶⁹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 55, (Kolektivní smlouva 1966, 1967), č. 62, (Kolektivní smlouva 1971-1975); 26/ 2 000, č. 62, (Kolektivní smlouva 1976), č. 68, (Kolektivní smlouva 1977); 27/ 2 000, č. 434, (Kolektivní smlouva 1978-1989 [ročníky nejsou úplné]).

Údržbě jednotlivých bytů, školky i jídelny vedení závodu věnovalo mimořádnou pozornost. Ve všech objektech byly pořádány pravidelné kontroly technického stavu vybavení a udržování pořádku.²⁷⁰

O vysoký hygienický standard a udržování pořádku na pracovištích se rovněž dbalo v míře nemalé. V šedesátých letech však v tomto ohledu ještě panovala neutěšená situace, neboť závod postrádal dostatečné sociální vybavení. Vedení si nicméně tento problém uvědomovalo a snažilo se učinit nápravu hned, jak to bude možné.²⁷¹ Ta přišla během rekonstrukce závodu v první polovině sedmdesátých let, kdy vznikla moderní sociální budova²⁷² vybavená sprchami, kam se pracovníci chodili po absolvování pracovní doby umývat.²⁷³ Páteční odpoledne bylo zasvěceno velkému úklidu, kdy došlo i na vytírání výrobních prostor.²⁷⁴

Vedení závodu rovněž usilovalo o zvyšování bezpečnosti práce. V závodě se nicméně bohužel vyskytovalo dlouhodobě několik rizikových pracovišť. Pamětníci i písemné prameny v této souvislosti připomínají starý lis značky Bliss umístěný v lisovně, který se vyznačoval nadměrnou hlučností. V provozovně se měřily decibely (Db) a podle stupně hluku byly určovány i příplatky na tomto pracovišti, které náležely všem pracovníkům pohybujícím se v prostředí hlučnějším než 85 Db.²⁷⁵ Pracovníkům lisovny tak bylo dlouhodobě vypláceno 40 haléřů navíc za jednu hodinu práce.²⁷⁶ U lisu měli pracovníci povinně nosit protihluková sluchátka, jejichž užívání předepisoval závodní lékař.²⁷⁷ Tento předpis však striktně dodržován nebyl. Zaměstnancům, kteří v hluku sloužit odmítli, byli posláni na jiné závodní pracoviště.²⁷⁸

Dalším rizikovým pracovištěm byla lakovna-tiskárna, kde docházelo k odpařování laků a tiskových barviv, která pak zamořovala zdejší ovzduší. V důsledku toho musel závod zajistit odsávání výparů, aby zdejší prostory zůstaly dýchateelnými.²⁷⁹ Nové odsávací zařízení

²⁷⁰ Příloha č. 3. SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 34.

²⁷¹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1968).

²⁷² SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 67, (Rozbor 1973).

²⁷³ Pamětník M. P.

²⁷⁴ Pamětník B. Š.

²⁷⁵ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 67, (Rozbor 1975).

²⁷⁶ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, č. 34, (Oběžník ředitele závodu č. 12/69).

²⁷⁷ Pamětník B. Š.

²⁷⁸ Pamětním M. P.

²⁷⁹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 434, (Kolektivní smlouva 1978).

bylo do lakovny-tiskárny nainstalováno roku 1971,²⁸⁰ a proto zde k žádným významnějším újmám na zdraví nedocházelo.

Častou úrazovost vykazovala jakékoliv ruční manipulace s plechy, během které běžně docházelo k pořezání dlaní a rukou. Další úrazy bývaly zapříčiněny nedbalostí při obsluhování výrobní strojní techniky. Předcházet takovým zraněním bylo v podstatě nemožné. Jedinou reálnou prevencí zde bylo konání opakovaných přednášek, na kterých mistři jednotlivých pracovišť v součinnosti s bezpečnostním technikem vysvětlovali, jak s plechy co nejbezpečněji zacházet. Stejným způsobem bývali proškoleni i nově příchozí pracovníci.²⁸¹

Omezení úrazovosti se závod pokoušel dosáhnout i prováděním technických bezpečnostních úprav na výrobních strojích, které prováděli pracovníci nástrojárny. V praxi to nicméně počet úrazů nesnížilo. Roční rozbory pečlivě zachycující statistiku úrazovosti vypovídají, že míra úrazovosti vykazovala výkyvy, nicméně dlouhodobě nedocházelo k sestupnému ani vzestupnému trendu. Je však patrné, že v šedesátých letech byla zranění někdy i více než z poloviny zapříčiněna vadným uspořádáním pracoviště, nebo vadným stavem výrobní a manipulační techniky. Roku 1967 tomu tak bylo v šesti z celkových čtrnácti případech, o rok později ve dvanácti z jednadvaceti.²⁸² V dalších letech již bohužel nejsou příčiny zranění statisticky zachycovány, z příložených komentářů je však patrné, že důvodem zranění se stále častěji stávala nepozornost a manipulace s plechy, kde zraněním prakticky nešlo předcházet. K nejmenšímu počtu úrazů došlo roku 1984, kdy se zranilo sedm lidí, nejvíce úrazů pak bylo dvacet osm za rok 1989.²⁸³

Dlouhodobě nejvíce trpěly ruce – zejména prsty – a to kvůli řezným ranám. Taková zranění nebývala závažná. Často se navíc pracovníkům dostalo okamžitého ošetření, jelikož na každé hale byla vždy jedna pracovnice, která měla v případě potřeby ošetřovat spolupracovníky, k čemuž byla vybavena lékárníčkou.²⁸⁴ K závažnějšímu poranění mohlo dojít při neopatrnosti v práci u lisu, který mohl způsobit okamžitou amputaci prstů nebo části dlaně. Od roku 1966 však pravděpodobně došlo jen ke třem takovým případům.²⁸⁵

²⁸⁰ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 67, (Rozbor 1972).

²⁸¹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1971), č. 67, (Rozbor 1972, 1973, 1975); 27/ 2 000, č. 349, (Rozbor 1974).

²⁸² SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1968).

²⁸³ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1970, 1971), č. 67, (Rozbor 1972, 1973, 1975); 27/ 2 000, č. 349, (Rozbor 1974), č. 432, (Rozbor 1978-1983), č. 435, (Rozbor 1984-1989); 26/ 2 000, č. 62 (Rozbor 1976), č. 68 (Rozbor 1977).

²⁸⁴ Pamětník M. P.

²⁸⁵ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1967, 1968, 1970, 1971), č. 67, (Rozbor 1972, 1973, 1975); 27/ 2 000, č. 349, (Rozbor 1974), č. 432, (Rozbor 1978-1983), č. 435, (Rozbor 1984-1989); 26/ 2 000, č. 62 (Rozbor 1976), č. 68 (Rozbor 1977).

Jeden takový se přihodil 17. července 1975 při čištění tiskařského stroje Mailänder, kdy jedna pracovnice tento stoj spustila ve chvíli, kdy zde její kolegyně prováděla pravidelné čištění. Pracovníci musely být amputovány tři prsty a jeden článek čtvrtého prstu na pravé ruce.²⁸⁶

Zaměstnanci měli v případě zranění, které si vyžádalo pracovní absenci, nárok na bolestné, ale to pouze tehdy, když si újmu na zdraví nezpůsobili vlastní vinou. Výše bolestného zpravidla závisela na vážnosti zranění a pohybovala se průměrně kolem 150 Kčs. V osmdesátých letech se za bolestné vyplácely sumy větší a to zhruba od 500 do 1000 Kčs.

V případě, kdy pracovník zanedbal bezpečnostní předpisy, a v případě, kdy pracovník zavinil úraz kolegy, museli provinilci zaplatit peněžní sankce ve výši několika stovek Kčs.²⁸⁷

Z předešlého textu je patrné, že na Rozkoši působil také závodní lékař, který sem dojížděl z nedalekého Kunžaku. Ten zde ordinoval dvakrát týdně dvě hodiny po celou dobu zkoumaného období. V šedesátých a sedmdesátých letech sem jezdil ze Strmilova i zubař. Oba dva doktoři měli na závodě k dispozici malou ordinaci. Závodní lékař prováděl jednou za půl roku zdravotní prohlídku všech zaměstnanců a prohlídku nově příchozích. Lékař dále v součinnosti se ZV ROH zajišťoval zaměstnancům v případě potřeby pobyt v lázeňském zařízení.²⁸⁸ Během prohlídek byl kladen důraz zejména na kontrolu sluchu zaměstnanců pohybujících se v blízkosti hlučného lisu Bliss v lisovně. V případě poškození sluchu byli zaměstnanci posíláni na tišší stanoviště, kde však již neměli nárok na pobírání příplatků za práci na rizikovém pracovišti. Pravděpodobně docházelo k případům, kdy na žádost pracovníka, u něhož se vyskytlo poškození sluchu, doktor vykázal falešné výsledky vyšetření, aby mohl tento pracovník na lépe placeném místě setrvat.²⁸⁹ Ušní prohlídky prováděl specialista z Jindřichova Hradce.²⁹⁰ V roce 1986 byla pro lékaře před vstupem do závodu zprovozněna komfortnější ordinace, která zde funguje dodnes.²⁹¹

Od druhé poloviny sedmdesátých let se nám dochovaly detailní zprávy o drobném protipožárním vybavení závodu, které bylo každoročně kontrolováno specialisty z Jindřichova Hradce. Stejně tak měl závod vlastní požární družstvo, jež se pravidelně se účastnilo

²⁸⁶ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 67, (Rozbor 1975).

²⁸⁷ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1967, 1968, 1970, 1971), č. 67, (Rozbor 1972, 1973, 1975); 27/ 2 000, č. 349, (Rozbor 1974), č. 432, (Rozbor 1978-1983), č. 435, (Rozbor 1984-1989); 26/ 2 000, č. 62 (Rozbor 1976), č. 68 (Rozbor 1977).

²⁸⁸ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 55, (Kolektivní smlouva 1966, 1967), č. 62, (Kolektivní smlouva 1971-1975); 26/ 2 000, č. 62, (Kolektivní smlouva 1976), č. 68, (Kolektivní smlouva 1977); 27/ 2 000, č. 434, (Kolektivní smlouva 1978-1989 [ročníky nejsou úplné]).

²⁸⁹ Pamětník V. M.

²⁹⁰ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 67, (Rozbor 1975).

²⁹¹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 435, (Rozbor 1986).

hasičských cvičení. Žádný požár většího rozsahu však na závodě nepropukl. Zdá se, že jedna katastrofa v historii Rozkoše již stačila.²⁹²

Na konec první části této kapitoly věnujeme pozornost jak k závodu a práci v něm přistupovali samotní zaměstnanci, jak přistupovali k sobě navzájem a jaké chování jim bylo vedení ochotno tolerovat, protože podle mého názoru i tyto aspekty neodmyslitelně patří do oblasti pracovních podmínek a sociálního postavení zaměstnanců.

Musíme si nejprve uvědomit, že celková poloha závodu byla velmi specifická – závod se nacházel v celkem odlehším venkovském prostředí a zaměstnanci se z velké části navzájem velmi důvěrně znali. Pro místní lidi zároveň neexistovalo v blízkém okolí příliš mnoho jiných pracovních příležitostí. Z výpovědí pamětníků je patrné, že právě tyto jedinečné podmínky do určité míry jejich vztah vůči závodu jako takovému a dále i vztahy k pracovním kolegům ovlivňovaly.

Všichni pamětníci hodnotí mezilidské vztahy na pracovišti shodně jako dobré, někteří je dokonce popisují jako výborné, pouze jeden je hodnotí jako „normální.“ Objevil se i takový názor, že zdejší zaměstnanci společně vnímali závod jako „svůj vlastní.“²⁹³ Určitou roli zde rozhodně hrál také jakýsi místní patriotismus, nebo snad až pocit hrdosti na svůj vesnický původ. Jeden pamětník dokonce vypovídal v tom smyslu, že závod vždy překračoval plán, protože zaměstnanci byli zvyklí pracovat, jelikož „*nás tu bylo hodně venkovanů.*“²⁹⁴

Do jisté míry může být toto tvrzení i pravdivé. Práce v závodě rozhodně nebyla snadná a to zejména časově. Dokladem toho je např. občasné pořádání nočních směn a dlouhodobý stav v dopravě, kde se přesčasy sloužily zcela pravidelně.²⁹⁵ Žádný pamětník si na takový stav nestěžoval, a to ani dotazovaný pracující v dopravě. Ten uvedl, že si na své pracovní podmínky zvykl dobře.²⁹⁶

Toto zjištění se nicméně nedá absolutizovat. Šest pamětníků sdělilo, že se setkali s případy opakovaného porušování pracovní disciplíny, přičemž tři z nich shodně zmiňují, že u některých osob zde hrála roli nadměrná spotřeba alkoholických nápojů, která je běžně nutila vynechávat pracovní směny. Objevuje se dokonce tvrzení, že někteří zaměstnanci si obstarávali alkohol i během pracovní doby a neváhali při tom opustit areál závodu. S tímto problémem se vypořádávaly i ostatní závody oboru, o čemž svědčí nařízení generálního

²⁹² SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 67, (Rozbor 1975); 27/ 2 000, č. 432, (Rozbor 1978-1983), č. 435, (Rozbor 1984-1989); 26/ 2 000, č. 62 (Rozbor 1976), č. 68 (Rozbor 1977).

²⁹³ Pamětník M. P.

²⁹⁴ Pamětník K. H.

²⁹⁵ Srov. výše.

²⁹⁶ Pamětník S. B.

ředitele z dubna 1973. Zajímavé je, že toto protialkoholické opatření nezakazuje během pracovní doby konzumaci piva.²⁹⁷ Nezdá se však, že by tato nařízení měla na chování zaměstnanců zásadní účinek, tolerance takových projevů závisela na postoji příslušných nadřízených pracovníků.²⁹⁸

Pokud bychom měli podle výpovědí pamětníků posoudit, zda závod trpěl problémy přezaměstnanosti a umělé zaměstnanosti, setkáme se s rozporuplnými odpověďmi. Zajímavé je, že dva²⁹⁹ ze sedmi pamětníků, kteří se setkávali s opakovaným porušováním pracovní kázně,³⁰⁰ tuto skutečnost jako projev přezaměstnanosti nevnímá. Dva pamětníci se s příklady tohoto negativa nesetkali³⁰¹ a ostatní se vyjádřili neutrálně. S přihlédnutím k písemným pramenům proto můžeme učinit závěr, že někteří problémoví pracovníci nebyly pro závod příliš velkým přínosem, nicméně takový přístup k povolání byl zcela výjimečným jevem. Počet dělníků jinak vcelku odpovídal požadavkům výroby a v letních měsících se pravidelně spoléhal na pomoc brigádníků. To platí zejm. o období první poloviny sedmdesátých let, kdy byla přítomnost brigádníků v závodě nejčastější, a kdy nižší počet zaměstnanců – v zájmu splnění požadavků poptávky – často nedovoloval vyčerpat plánovanou výši osobních dovolených.³⁰²

Jak bylo zmíněno v úvodní kapitole, jedním z typických problémů v období socialismu v ČSSR bylo rozkrádání státního majetku, což platilo i pro závody jednotlivých podniků. Situace se v tomto ohledu postupně zhoršovala a vyvrcholila v osmdesátých letech.

Dle výpovědí pamětníků není pochyb o tom, že rozkrádání neminulo ani závod Rozkoš. Pouze dva pamětníci se s rozkrádáním nesetkali,³⁰³ ostatní shodně uváděli, že na krádežích se podílela drtivá většina zaměstnanců. Nejednalo se ale o žádné závažné přestupky. Ze závodu byla často odnášena víčka – pravidelně, ale ve velmi malých počtech. Lidé si zpravidla sebrali několik kusů, které ukryli po oblečení.³⁰⁴ Tímto způsobem bylo možné bez obav překonávat i kontrolu na vrátnici, která zde stála od roku 1970.³⁰⁵

²⁹⁷ Příloha č. 4. SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 34, (Příkaz generálního ředitele 11/73).

²⁹⁸ Pamětníci S. B., R. B.

²⁹⁹ Pamětníci K. H., M. P.

³⁰⁰ Pamětníci R. B., S. B., K. D., K. H., V. M., M. P., B. Š.

³⁰¹ Pamětníci M. A., M. A.

³⁰² SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1970, 1971), č. 67, (Rozbor 1972, 1973).

³⁰³ Pamětníci M. A., M. A.

³⁰⁴ Pamětník K. H.

³⁰⁵ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1970).

Problémy mohly nastat v situaci, kdy zaměstnanec překročil únosnou míru a pokusil se ze závodu odcizit výrobky ve větším množství. V takových situacích vrátnice zasahovala. Zaměstnanec byl u východu zadržen a donucen vše odevzdat.³⁰⁶

Občas se však pravděpodobně stávalo, že se zaměstnanci předem domluvili se členy závodní stráže a byli přes bránu propuštěni i v případě, kdy si odnášeli nepřiměřené množství zboží. Jeden takový případ byl odhalen VB Studená roku 1980, další hned o 3 roky později. Tehdy si pět zaměstnanců od května do října 1982 odnášelo větší množství víček, aniž by byli závodní stráží alespoň jednou zadrženi, přičemž jeden z viníků si postupně přivlastnil materiál v hodnotě blížící se 2 000 Kčs.³⁰⁷ Provinilci dočasně přišli o nárok na prémie. Napomenuti a proškoleni byli dále členové stráže a napříště doplnily jejich řady osoby způsobilejší k výkonu této práce. K zadní bráně byla také umístěna kontrolní kamera.³⁰⁸

Poslední odhalený pokus o krádež obdobného charakteru připadá na září 1985.³⁰⁹ Opravdová četnost takových činů nám nicméně zůstane s největší pravděpodobností utajena.

Ke zvláštnímu případu krádeže došlo dle výpovědi dvou pamětníků v druhé polovině sedmdesátých let, kdy pracovník závodní dopravy odcizil v expedici kasu, ve které našel obnos 7000 Kčs. Prázdnou kasu pak hříšník odhodil do nedalekého rybníku Brabčáku. To se mu stalo osudným, protože během výlovu byla kasa nalezena, díky čemuž byl později viník rozpoznán.³¹⁰

Všechny tyto přestupky můžeme každopádně ohodnotit jako nezávažné a mající prakticky nulový význam pro úroveň zisku. Přestože mohlo docházet i k závažnějším přečinům, je prakticky nemožné to nějakým způsobem dokázat. Jeden pamětník nicméně hovoří o tom, že „*kradli hlavně funkcionáři*“. A dále pokračuje: „*Například, když se ve fabrice něco stavělo, tak si pro sebe zajistili nějaký materiál. Mohli ho taky zajistit nějakým svým kamarádům.*“³¹¹

Slova tohoto pamětníka by jistě mohla potvrzovat skutečnost, že se od konce sedmdesátých let stále ve větší míře prodražovala závodní investiční výstavba,³¹² kde bychom určitě jistý prostor k finančním a materiálovým machinacím mohli vystopovat. Na základě těchto indicií můžeme prohlásit, že páchaní rozsáhlejší trestné činnosti v závodu Obal Rozkoš se jeví jako možné, avšak nelze učinit jakýkoliv zaručený a jasný závěr a už vůbec nemůžeme

³⁰⁶ Pamětník K. H.

³⁰⁷ Příloha č. 5. SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 47.

³⁰⁸ TAMTÉŽ.

³⁰⁹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 435, (Rozbor 1985).

³¹⁰ Pamětník M. P.

³¹¹ Pamětník B. Š.

³¹² K prodražování docházelo zhruba v řádu desítek tisíc korun. S případnými krádežemi však mohl částečně počítat již samotný plán. Srov. výše.

zjistit ani přibližnou hodnotu odcizeného materiálu, která se mohla pohybovat od stovek až k desetitisícům Kčs.

Přestože se někteří pracovníci prokazatelně uchýlovali k drobné trestné činnosti a jiní se vyznačovali nižší pracovní morálkou, žádný z nich nebyl pro své chování propuštěn ze zaměstnání.³¹³

První část kapitoly tedy můžeme shrnout tak, že snahy o zajištění sociálních jistot pro obyvatelstvo se v závodě projevovaly velmi značně a byly podporovány i politicky. Zaměstnancům byly zajištěny dobré podmínky pro práci – zejm. výstavbou školky, sociální budovy a panelového sídliště v bezprostředním sousedství závodu. Vznikem sídliště byl také vyřešen problém odlehlosti závodu od zdroje pracovních sil. Samotní zaměstnanci hojně využívali nabízené pomoci – v míře největší peněžních půjček na vybavení domácností. Uplatňování péče o pracující je patrné po celé zkoumané období, přičemž její standard zaznamenal největší nárůst právě v sedmdesátých letech, tedy v éře normalizace, a postupem doby se pak nijak nesnižoval.

Pracovní kolektiv se pak dá charakterizovat vysokým pracovním nasazením a dobrými mezilidskými vztahy, což bylo pravděpodobně způsobeno jeho specifickým složením. Případné kázeňské přestupky a projevy nízké pracovní morálky však byly tolerovány. Závod upřednostňoval zaměstnávání obyvatel ze svého okolí, a ty si pak dlouhodobě udržoval, což daným zaměstnancům přinášelo jistotu trvalého pracovního místa.

5.2. Kulturní život

Jak bylo zmíněno výše, střížovický závod se mohl poměrně bohatým kulturním životem pochlubit již v desetiletích předchozích, takže v mnohém mohl navazovat na staré tradice z dob ředitele Satrapy a Černého, který, jak už bylo řečeno, jakožto velký hudební nadšenec řídil závodní kapelu.

Již v šedesátých letech přispíval závod podílem ze zisku do tzv. Fondu kulturních a sociálních potřeb (FKSP), ze kterého se většinou financovaly právě kulturní aktivity závodu a jeho zaměstnanců.

Tento fond se nejprve vytvářel využitím určitého podílu z prostředků na mzdy, který dosahoval maximálně 1,8 %. Později se vytvářel jiným způsobem, a to tak, že v přepočtu na jednoho pracovníka byla předem stanovena určitá vkladová suma. Např. roku 1977

³¹³ Výjimkou bylo propuštění pracovnice, která svým neopatrným chováním málem způsobila výbuch stanice propan-butanu, což mělo pro závod nedozírné následky materiální i lidské. Pamětník M. P.

dosahovala výše 240 Kčs na osobu, roku 1981 již 300 Kčs a roku 1987 dokonce 630 Kčs. Další aktiva se mohla vytvářet prostřednictvím finančních příspěvků od podnikového vedení za překračování hospodářských plánů. Podnikové vedení rovněž mohlo závodnímu FKSP poskytovat splatné půjčky – někdy i v řádu stovek tisíc Kčs.³¹⁴ Objem fondu se rovněž zvyšoval splácením půjček zaměstnanců, a to zejména půjček na bydlení.³¹⁵

Roční výdaje FKSP tvořila řada položek, jejichž soupis nám již sám o sobě sděluje řadu informací o kulturní činnosti závodu.³¹⁶ Nejdůležitějšími výdaji byly příspěvky na stravné v závodní jídelně ve výši 1 Kčs na porci (později 0,5 Kčs), půjčky na bytové zařízení a prostředky vyhrazené pro kulturní činnost pořádanou ZV ROH, které se pohybovaly zpravidla ve výši několika desítek tisíc korun.³¹⁷

Závod dlouhodobě podporoval nejrůznější kulturní aktivity a byl častým pořadatelem nejrůznějších slavností. Jeho majetkem byla rekreační chata v Bítově na Vranovské přehradě,³¹⁸ kde se během letních měsíců týden co týden střídaly zaměstnanci a jejich rodiny na prázdninovém pobytu. Volný čas zde také trávili závodní učni. K vybavení chaty patřily např. dva a později tři motorové čluny sloužící k projížďkám po přehradě. Vedle toho bylo k podobnému účelu plánováno zakoupení chaty na Šumavě. Tento nákup se však nakonec neuskutečnil.

Zaměstnancům byly každoročně zajišťovány rekreační aktivity v tuzemsku – pořádaly se zájezdy na divadelní představení a sportovní utkání, např. na zápasy pražské Sparty. Byly podnikány i zájezdy do cizích socialistických zemí, a to zejména do SSSR. Oblíbenými destinacemi byla např. černomořská letoviska v Soči, Suchumi a Batumi a dále jugoslávská Budva.³¹⁹

Zapomenuto nebylo ani na děti zaměstnanců. Na Mezinárodní den dětí (MDD) pro ně byly každoročně pořádány besídky, nebo výlety na vhodné kulturní akce a řada dětí trávila letní prázdniny v pionýrských táborech. Roku 1987 se závod s pomocí půjčky podnikového vedení podílel na financování výstavby pionýrského tábora Bílá skála u obce Číměř, a to

³¹⁴ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1967, 1968, 1970, 1971), č. 67, (Rozbor 1972, 1973, 1975); 27/ 2 000, č. 349, (Rozbor 1974), č. 432, (Rozbor 1978-1983), č. 435, (Rozbor 1984-1989); 26/ 2 000, č. 62 (Rozbor 1976), č. 68 (Rozbor 1977).

³¹⁵ Srov. výše.

³¹⁶ Příloha č. 6. SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 434, (Kolektivní smlouva 1987).

³¹⁷ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 55, (Kolektivní smlouva 1966, 1967), č. 62, (Kolektivní smlouva 1971-1975); 26/ 2 000, č. 62, (Kolektivní smlouva 1976), č. 68, (Kolektivní smlouva 1977); 27/ 2 000, č. 434, (Kolektivní smlouva 1978-1989 [ročníky nejsou úplné]).

³¹⁸ Fotografii zobrazuje příloha č. 7.

³¹⁹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 62, (Kolektivní smlouva 1971-1975); 26/ 2 000, č. 62, (Kolektivní smlouva 1976), č. 68, (Kolektivní smlouva 1977); 27/ 2 000, č. 434, (Kolektivní smlouva 1978-1989 [ročníky nejsou úplné]).

částkou 350 tisíc Kčs.³²⁰ O Vánocích se pak pořádaly besídky spojené s kulturním programem a vánoční nadílkou, kterou dětem rozděloval závodní zaměstnanec převlečený za dědu Mráze.

Na výročí „Vítězného února“ (25. února), prvního a devátého května a na výročí Velké říjnové socialistické revoluce (VŘSR, 7. listopadu) se v závodě setkávali jeho bývalí zaměstnanci – penzisté. Společně pak mohli absolvovat i závodní prohlídku a seznámit se s vývojem výroby. V případě zájmu pro ně ZV ROH uspořádal jednou ročně zájezd na divadelní představení, návštěvu zámku apod.³²¹

Zaměstnanci se také věnovali různým sportovním aktivitám. Zájemci o kopanou se mohli přihlásit do týmu Rozkoš Kunžak, který hrál nižší místní fotbalové soutěže. Od roku 1981 mohli členové týmu trénovat na nově zřízeném hřišti poblíž závodu.³²² Závodní tým utvořili i nadšenci stolního tenisu, volejbalu a šachu. Vedle těchto sportovních uskupení zde ještě existoval fotografický a modelářský kroužek.

K historii továrny neodmyslitelně patřila již několikrát zmiňovaná závodní kapela, jejíž účinkování nemohlo chybět na většině akcí pořádaných přímo v závodě, nebo v okolních obcích. Její členové vystupovali ve stejnokrojích, které jim opatroval ZV ROH.³²³ V případě, že nějaký hudebník postrádal vlastní hudební nástroj, byl mu zapůjčen nástroj ze závodních rezerv.³²⁴

Jak je vidno, na tradice kulturní činnosti navázal závod ve zkoumaném období velmi úspěšně, dokonce můžeme tvrdit, že aktivity v této oblasti dosáhly za normalizace svého vrcholu. Lze to považovat za výsledek státní podpory, kterou podniková kultura dostávala podobně jako výše rozebírané sociální jistoty. Např. během šesté pětiletky se kulturní politika závodu Rozkoš orientovala podle programových cílů směrnice s názvem Komplexní program péče o pracovníky na 6. pětiletku,³²⁵ a soustavné péči o kulturní život zaměstnanců se staral ZV ROH, který k tomuto účelu každoročně využíval významný podíl financí z FKSP. Je otázka, jestli by zaměstnanci a jejich blízcí většinu zmíněných aktivit provozovali i bez politické podpory, nebo by se věnovali zájmům jiným. Jisté je, že KSČ touto strategií do

³²⁰ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 434, (Kolektivní smlouva 1987).

³²¹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 55, (Kolektivní smlouva 1966, 1967), č. 62, (Kolektivní smlouva 1971-1975); 26/ 2 000, č. 62, (Kolektivní smlouva 1976), č. 68, (Kolektivní smlouva 1977); 27/ 2 000, č. 434, (Kolektivní smlouva 1978-1989 [ročníky nejsou úplné]).

³²² SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 434, (Kolektivní smlouva 1982).

³²³ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 55, (Kolektivní smlouva 1966, 1967), č. 62, (Kolektivní smlouva 1971-1975); 26/ 2 000, č. 62, (Kolektivní smlouva 1976), č. 68, (Kolektivní smlouva 1977); 27/ 2 000, č. 434, (Kolektivní smlouva 1978-1989 [ročníky nejsou úplné]).

³²⁴ Pamětník S. B.

³²⁵ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 26/ 2 000, č. 62, (Kolektivní smlouva 1976), č. 68, (Kolektivní smlouva 1977); 27/ 2 000, č. 434, (Kolektivní smlouva 1978-1980).

určité míry kontrolovala volný čas obyvatelstva, neboť řadu kulturních akcí nechala plánovat závodními ředitelstvími a ZV ROH. U těchto naplánovaných aktivit se pak dalo předpokládat, že budou jednak pracovníky uspokojovat, a jednak budou pro KSČ „neškodné“.

5.3. Zásahy politiky do života zaměstnanců

V následující části se krátce pokusíme zjistit, do jaké míry zasahovaly tehdejší politické události a ideologie do života závodních zaměstnanců.

Pokud bychom chtěli vlivy ideologie hodnotit dle písemných pramenů, snadno bychom podleli dojmů, že pracovníci byli dlouhodobě vystaveni nepolevující ideologické masáži. Jakýkoliv skutek, či jakákoliv soustavná činnost oficiálně vycházela ze stranou vytvořeného politického základu. Politickými motivy byla vedena např. výrobní činnost závodu, snaha zajistit kvalitní pracovní prostředí i činnost kulturní. Občas toto myšlení zacházelo až tak daleko, že ho můžeme celkem oprávněně označit za naprosto absurdní. Jako politicky motivovaný čin tak mohl být zcela normálně vykládán třeba i úklid areálu závodu, který se běžně prováděl na počest jubilejních výročí „Vítězného února“, VŘSR apod.³²⁶ – jako by si nikdo nepřipouštěl, že by takový úklid mohl proběhnout jednoduše proto, že si to vyžádala míra nepořádku na pracovišti. Totéž platilo o tzv. socialistických závazcích slibujících překračování hospodářského plánu, různých inovativních opatřeních, jako bylo zejména tzv. zlepšovatelské hnutí.³²⁷

Přihlédneme-li však k výpovědím pamětníků, jeví se nám skutečnost v přesně opačném světle. Všichni pamětníci se bez výjimek shodují, že politika ovlivňovala jejich život i dění v závodě zcela minimálně – a co je důležité především, nikdo z dotazovaných se o ni hlouběji nezajímal. Pouze dvě výpovědi hovoří o tom, že lidé, kteří se aktivně politicky angažovali na proreformní straně v druhé polovině šedesátých let, byli z KSČ vyloučeni a jejich sympatie ke straně je opustily.³²⁸ Žádné bližší informace nám však neposkytují.

Dle výpovědí obsahovala občas politický úvod snad jen řeč vysoko postaveného závodního funkcionáře během vyhlášení hospodářských výsledků, které se konalo v rámci veselice pořádané na konci roku v závodní jídelně.³²⁹ Pamětníci rovněž ve shodě popřeli

³²⁶ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 34.

³²⁷ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1967, 1968, 1970, 1971), č. 67, (Rozbor 1972, 1973, 1975); 27/ 2 000, č. 349, (Rozbor 1974), č. 432, (Rozbor 1978-1983), č. 435, (Rozbor 1984-1989); 26/ 2 000, č. 62 (Rozbor 1976), č. 68 (Rozbor 1977).

³²⁸ Pamětníci B. Š., K. H.

³²⁹ Pamětníci R. B., S. B., B. Š.

případné politické poslání některých závodem pořádaných kulturních akcí, přestože ho místy zmiňují prameny písemné.³³⁰

Nesporný politický podtext samozřejmě měly tzv. brigády socialistické práce (BSP) a další socialistické soutěže (SoSo), nicméně všichni z pamětníků, kteří se jich účastnili, popřeli, že by byla jejich účast motivována politicky. Postoj lidí k SoSo byl formální, nebo byli motivováni drobnou finanční odměnou, popřípadě vnímali SoSo jako hru: „*My soutěžili rádi. Mně se to teda aspoň líbilo. Politicky jsme to nebrali, byla to zábava.*“³³¹

Z porovnání písemných a orálních pramenů vyplývá, že aktivity a úkoly, které vysoko postavení pracovníci alespoň naoko spojovali s politickým posláním, vnímali ostatní zaměstnanci jako zcela normální a apolitického rázu. Dalo by se říci, že politická činnost se vykazovala na papíře, ale reálně vykonávána nebyla, nebo jen v nepatrné míře, anebo si politickou motivaci různých úkonů téměř nikdo z řadových pracovníků neuvědomoval.

Chod závodu neovlivnily významnou měrou ani krizové dny v srpnu 1968. Někteří lidé měli přirozeně bezprostředně po invazi strach z budoucího vývoje, nicméně vrcholem protestních projevů byla pouze hodinová stávka na některých závodních provozovnách.³³² Někteří lidé pak údajně odjeli manifestovat svůj nesouhlas do Jindřichova Hradce.³³³

Výrazněji se mohla projevit až následná normalizační opatření v roce 1970. Závod musel opustit oblíbený ředitel Živný. Závodní zaměstnanci se tehdy shromáždili v budově skladu, aby se s ředitelem rozloučili – mnozí prý tehdy nebyli schopni potlačit slzy.³³⁴ Z politických důvodů byl tedy odvolán ředitel, který se značnou měrou podílel na výrazných úspěších Rozkoše v období čtvrté pětiletky, kdy závod s přehledem dosahoval nejlepších výsledků v rámci oboru.

V budoucích měsících bylo možno očekávat další personální postihy, které by mohly závodu zasadit další nepříjemné rány. Do čela továrny byl jmenován nový ředitel Skořepa. Brzy se však ukázalo, že tato změna znamenala pro závod štěstí v neštěstí. Nechme hovořit jednoho z pamětníků: „*Je třeba říci, že Skořepa byl dobrý ředitel. Dokonce on sám měl potíže s KSČ, jelikož zaměstnával lidi, co byli z KSČ vyhozeni. Týkalo se to hlavně zaměstnanců na vyšších postech. Šlo mu o odbornost, na politiku nehleděl. Chtěl kvalitní pracovníky udržet,*

³³⁰ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 55, (Kolektivní smlouva 1966, 1967), č. 62, (Kolektivní smlouva 1971-1975); 26/ 2 000, č. 62, (Kolektivní smlouva 1976), č. 68, (Kolektivní smlouva 1977); 27/ 2 000, č. 434, (Kolektivní smlouva 1978-1989 [ročníky nejsou úplné]).

³³¹ Pamětník M. P.

³³² Pamětník B. Š.

³³³ Pamětník M. P.

³³⁴ TÝŽ.

což se mu podařilo, ale na oplátku pak musel určité osoby, řekněme příkazem, zaměstnat.“³³⁵ Ostatní pamětníci se o žádných dalších vyhazovech nezmínili, a tudíž z tohoto faktu vyvozují, že můžeme poskytnutou výpověď považovat za výstižnou.

Pro bezprostředně následující měsíce po invazi je nicméně zvýšená politická činnost patrná. Mezi písemnými prameny nacházíme řadu zajímavých materiálů. Ještě ze srpna 1969 pochází přehled instrukcí k „zajištění klidu a pořádku v srpnových dnech.“³³⁶ Další instrukce z dubna 1970 vyzývá ke zvýšené bdělosti lidových milic a její spolupráci se složkami VB a Pohraniční stráž v době oslav pětadvacátého výročí „osvobození Československa Sovětskou armádou“ v době od 1. do 9. května 1970, kdy – slovy instrukce – nebylo možné vyloučit, že „nepřátelské živly se mohou pokusit zneužít masových shromáždění a dalších akcí k provokačním vystoupením a k narušení veřejného klidu a pořádku.“³³⁷ Na podzim roku 1970 pak byly zaměstnancům závodu promítány filmy upozorňující na domnělé nebezpečí nepřátelských akcí ze strany západních zemí.³³⁸ Snaha o manipulaci obyvatelstvem je zde více než patrná.

Zarážející je skutečnost, že o žádných takových a podobných aktivitách politického rázu se ani jeden pamětník nezmiňuje. V úvahu připadá možnost, že se pouze jedná o příklad papírového vykazování politické činnosti. V daném případě mi však toto vysvětlení nepřipadá uspokojivé. Jako mnohem pravděpodobnější se jeví, že zmíněné akce skutečně proběhly, ale zaměstnanci se nad nimi příliš nepozastavovali a někdy je možná vůbec nechápali jako projev nastupující normalizace, anebo byli někteří z tehdejšího politického vývoje jednoduše zmateni.

Z pozdějšího období se již podobné písemnosti nedochovaly, takže se dá předpokládat, že úsilí o pořádání akcí podobného typu brzy ustalo. O přestavbě a projevech perestrojky ve druhé polovině osmdesátých let nejsou žádné zprávy a s žádnými hodnotnými informacemi nám nepomohli ani pamětníci.

Děni v závodě příliš neovlivnily ani události v době revoluce roku 1989. Pamětník, který nám o průběhu listopadových dnů na Rozkoši sdělil nejvíce, říká: „*O revoluci se debatovalo, ale reálně se nic nedělo. Stávky probíhaly jen symbolicky. Možná je to dáno i odlehlostí Střížovic. Možná, kdybychom pracovali někde ve městě, bylo by to jiné. Kotelna třeba jen tak symbolicky pomocí ventilů zahoukala. Lidé jinak zákrok proti studentům*

³³⁵ Pamětník B. Š.

³³⁶ Příloha č. 9. SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 34, (Instrukce z 15. 9. 1969).

³³⁷ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 34 (Rozkaz velitele závodní jednotky LM Obal).

³³⁸ Příloha č. 10. SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 34, (Oběžník ředitele závodu č. 24/70).

*odsuzovali a s režimem nesouhlasili. Ale byli i lidé, kteří chtěli do Prahy poslat milice.*³³⁹ Ostatní pamětníci se buď nevyjádřili, nebo jednoduše prohlásili, že se tehdy na Rozkoši nic podstatného nestalo. Písemné prameny mlčí úplně.

5.4. Vývoj mezd

V závěru kapitoly zaměříme pozornost na mzdy zaměstnanců – pokusíme se zjistit, které faktory ovlivňovaly jejich výši a do jaké míry ji mohli zaměstnanci svým pracovním nasazením ovlivnit. Na základě poznatků z kapitoly 2 můžeme předpokládat, že větší šance na finanční přilepšení měl závod se svými pracovníky v reformním hospodářství šedesátých let, kdy mohly jednotlivé závody teoreticky svobodně nakládat s dosaženými čistými zisky, zatímco po roce 1969 již odváděly drtivou většinu zisku podnikovým centřům a rozdělení mzdových prostředků se řídilo přísnými tarifními sazbami.³⁴⁰

Na začátku kapitoly 4 jsme zjistili, že závodu na Rozkoši se hospodářsky velmi dařilo, ale vedle toho nedostal šanci svoje vysoké zisky plně zúročit, jelikož byl podnikovým vedením donucen odvést centru tzv. dodatkové odvody, přičemž nejvyšší zjištěný odvod přesáhl roku 1968 deset mil. Kčs, takže z velikého zisku, kterého závod toho roku dosáhl, mu zbyla jen nepatrná část. To vyvolává otázku, zda se tehdy zdejšími zaměstnancům jejich kvalitně odvedená práce vůbec nějak vyplatila.

Při pozornějším pohledu do statistik však zjišťujeme, že na zvýšení mezd byly závodu určité prostředky ponechány. Roku 1967 výše HD dosáhla úrovně 6,59 mil. Kčs, čímž byl plán překonán o 1,7 mil. Kčs. O rok později měl závod do fondů rozdělit 7,2 mil. Kčs, nakonec i přes vysoký dodatkový odvod dostal k dispozici 8,8 mil. Kčs. Část byla vždy využita na pro potřeby FKSP a na rezervní závodní fond, většina peněz však putovala na tzv. fond pracujících, ze kterého se vyplácely mzdy, prémie a odměny.³⁴¹

Roku 1967 přesáhl fond pracujících se svými 5,5 mil. Kčs. plán o více než 700 tis. Kčs. Roku 1968 byl plán překonán o 610 tis. a fond celkem disponoval zhruba 7,6 mil. Kčs. Vedle toho bylo odčerpáno dalších 100 tis. ze zásob fondu vytvořených předešlého roku. To znamená, že za pouhý rok se na výplaty vyčerpalo zhruba o 2,2 mil. Kčs více, aniž by tím závod sahal do svých finančních rezerv. Naopak mu ve fondu zůstalo dalších 342 tis. jako rezerva. Díky tomu bylo možno v roce 1968 vyplatit všem závodním zaměstnancům 1 400 Kčs navíc, což celkově představuje částku 574 tis. S přihlédnutím ke skutečnosti, že průměrné

³³⁹ Pamětník B. Š.

³⁴⁰ Srov. výše.

³⁴¹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1967).

mzdy se tehdy pohybovaly kolem 1 500 Kčs, můžeme prohlásit, že se zaměstnanci v podstatě dočkali třináctého platu.³⁴²

Podrobný popis rozdělování fondu pracujících nám z této doby chybí a můžeme se jen domnívat, jaký podíl připadal na tarifní mzdy a jaký na prémie a odměny. V rozboru 1968 však nacházíme zmínku o prémieových stropech, které mají být v následujícím roce zrušeny, aby tak byli zaměstnanci ještě více stimulováni k odvádění kvalitní práce.³⁴³ Zda se tak později skutečně stalo, nevíme.

Pro sedmdesátá léta již máme k dispozici mnohem více písemných pramenů pojednávajících o rozdělení fondu pracujících, ale přesto nemůžeme tyto údaje smysluplně statisticky využít, protože ve většině případů zde není zachyceno, kolik peněz připadalo na prémie a odměny. Statistiky spíše sledují celkovou výši fondu pracujících³⁴⁴ a vedle toho objem tzv. fondu odměn, do kterého se však všechny skutečně vyplacené odměny nezapočítávaly, což bude vysvětleno v následujících odstavcích.

Od roku 1970 bylo vyplácení mezd, prémie a odměn vázáno na objem výroby zboží, ze kterého vždy fond pracujících tvořil určitý procentuální podíl. Výši fondu dále ovlivňovalo plnění plánovaného zvyšování pracovní produktivity. Podle toho, jak závod plnil své závazky, se potom k výpočtu objemu fondů využívaly různé koeficienty.³⁴⁵

Fond pracujících se skládal ze dvou základních složek. První složku tvořily tzv. nákladové mzdy, druhou tzv. fond odměn (FO).

Nákladové mzdy zahrnovaly základní mzdy a platy, prémie a odměny a dále tzv. fond vedoucího.³⁴⁶ Mezi základní mzdy a platy se zejména počítala mzda časová i úkolová, spadaly sem příplatky za ztížené pracovní prostředí,³⁴⁷ vedení čet, přesčasovou práci, práci v noci³⁴⁸ a ve dnech pracovního klidu, mzdy za prostoje a osobní platy. Odměny a prémie měly buď kolektivní (střediskový), nebo individuální charakter a byly vypláceny zejm. za pracovní výkony, případně za úspěšné řešení plánu technického rozvoje. Podíl těchto odměn na mzdách se u různých pracovníků pohyboval zhruba mezi 20 a 35 %, tak alespoň hovoří útržkovité informace některých rozborů. Vyšší podíl prémie a odměn přitom připadal na mzdy úkolové. S fondem vedoucího mohl hospodařit závodní ředitel a osoby jím pověřené. Tito lidé disponovali speciálními kupony, které mohli jakémukoliv zaměstnanci za dobré plnění

³⁴² SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1968).

³⁴³ TAMTÉŽ.

³⁴⁴ Je užíváno i označení „mzdové prostředky celkem.“

³⁴⁵ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1970).

³⁴⁶ Existoval již v šedesátých letech. SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1968).

³⁴⁷ Na Rozkoši nikdy nepřesáhly 0,4 Kčs za hodinu práce.

³⁴⁸ Za každou přesčasovou hodinu na třetí směně pobírali zaměstnanci nejprve 2 a později 2,5 Kčs navíc.

pracovních povinností udělit. Peníze mohly být ihned po předložení kuponu vyplaceny na závodní pokladně.³⁴⁹

Jak bylo řečeno, druhou složku fondu pracujících představoval FO, ze kterého se ale hradily pouze odměny za SoSo, tzv. podíly na hospodářských výsledcích a prémie vedoucích pracovníků. Podíly na hospodářských výsledcích čerpaly nejúspěšnější pracovní kolektivy, v rámci kterých se dále rozdělovaly jednotlivcům, o čemž rozhodovali vedoucí středisek.³⁵⁰

FO v zásadě nemusíme přikládat velkou důležitost, jelikož jeho průměrný podíl na celkových mzdových prostředcích mírně přesahuje 6 %, ³⁵¹ a navíc byla jeho výše limitována. Během šesté pětiletky bylo uplatňováno pravidlo, že osobní čerpání z FO za rok nesmí překračovat 10 % ročního výdělku zaměstnance.³⁵²

Odměny a prémie mohly být i kráceny a pozastavovány, pokud závod nesplnil výrobní plán a podíl mezd na výrobě přesáhl plánovanou výši. Sankce měly být uplatněny nejprve u řídicích pracovníků a až poté u řadových dělníků. V případě, že závod neměl na vyplacení mezd zdroje, byla výplata pozastavena do doby, dokud se zdroje neobnovily, a to buď prostřednictvím hospodářské činnosti, nebo půjčky.³⁵³

Problematičtější je tedy pro nás posouzení vlivu prémie a odměn vyplácených z nákladových mezd. Ty pobíraly jak dělníci, tak hlavní techničtí pracovníci.

Dělníci byli rozděleni do dvou skupin. Jedni pobírali mzdu časovou, jiní úkolovou. Základ výdělků obou skupin byly tarifně určené mzdy za čas strávený na pracovišti. Dělníci s úkolovou mzdou byli označováni jako jednicoví, protože se mohli vykázat určitým množstvím vyprodukovaných polotovarů či výrobků. Určitý počet výrobků tvořil tzv. jednici. Čím více jednic pracovník vyrobil, tím větší mzdu mohl teoreticky pobírat. Podle počtu vyrobených jednic se tak dali snadno rozlišit výkonnější dělníci od méně výkonných a od toho se pak mohla stanovit i výše osobních prémie.³⁵⁴ Tento systém však trpěl jednou podstatnou slabinou, což nám dobře vysvětluje jeden z pamětníků. Pracovníci, kteří toužili po přivýdělku a snažili se během směny vyprodukovat co nejvíce jednic, totiž snižovali mzdu svým kolegům,

³⁴⁹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1970, 1971), č. 67, (Rozbor 1972, 1973, 1975); 27/ 2 000, č. 349, (Rozbor 1974), č. 432, (Rozbor 1978-1983), č. 435, (Rozbor 1984-1989); 26/ 2 000, č. 62 (Rozbor 1976), č. 68 (Rozbor 1977).

³⁵⁰ Sem patřilo plnění výrobních požadavků a tvorba zisku. SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1970).

³⁵¹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1970, 1971), č. 67, (Rozbor 1972, 1973, 1975); 27/ 2 000, č. 349, (Rozbor 1974), č. 432, (Rozbor 1978-1983), č. 435, (Rozbor 1984-1989); 26/ 2 000, č. 62 (Rozbor 1976), č. 68 (Rozbor 1977).

³⁵² SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 26/ 2 000, č. 62, (Kolektivní smlouva 1976), č. 68, (Kolektivní smlouva 1977); 27/ 2 000, č. 434, (Kolektivní smlouva 1978-1989 [ročníky nejsou úplné]).

³⁵³ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1970).

³⁵⁴ TAMTÉŽ.

protože na ty v další směně mnohdy nezbyval výrobní materiál, čímž jich vyprodukovali naopak počet podprůměrný. Vedení tak nakonec muselo pracovní nasazení některých zaměstnanců mírnit.³⁵⁵ Z toho vyplývá, že i následné přerozdělení prémie bylo v zásadě rovnoměrné a jejich uplatňování více méně nemělo význam. U dělníků s čistě časovou mzdou³⁵⁶ a u THP bylo zase obtížnější posoudit, kdo si odměny zasluhuje více a kdo méně.³⁵⁷ Celkový podíl odměn na výdělku byl navíc u režijních pracovníků nižší.³⁵⁸

Z toho vyplývá, že nejvíce se mohli jednotlivci finančně odlišit od ostatních na základě důležitosti práce,³⁵⁹ pokud byli ochotni pracovat na stanovišti se zhoršenými pracovními podmínkami, nebo sloužit přesčasy. Podíl přesčasů však byl limitován plánem a závody se je měly snažit omezovat. Překročení limitu bylo posuzováno jako negativní jev a pokud je zaměstnanci museli sloužit, tak zejména proto, že si to žádalo plnění plánu výroby. Negativně bylo koneckonců nahlíženo i na překročení celkového podílu mezd na hrubé výrobě.³⁶⁰ Nejvíce si tak zaměstnanci vydělali, pokud závod jako celek splnil maximum hospodářských ukazatelů, což vedlo ke zvýšení mzdových i prémiových koeficientů. Pozitivní dopady pak byly více kolektivního než individuálního rázu.

Možnost drobného přivýdělku měli účastníci SoSo. SoSo probíhaly v závodě po celé sledované období. Vedení usilovalo o to, aby se SoSo účastnilo co nejvíce pracovníků. Závazky mohly být uzavírány individuální i kolektivní a měly mnoho podob. Mohly se konat na úrovni závodu, podniku, okresu, nebo kraje. Soutěžilo se např. o nejvíce ujetých km bez nehody, největší úsporu pohonných hmot, největší počet zlepšovateľských návrhů (ZN), největší ekonomický přínos ZN, nejlepší středisko závodu, nejlepší závod v okrese, nejlepší kolektiv v okrese, nejlepšího jednotlivce závodu, nejlepší podnik kraje atd. Pracovníci, kteří se umístili na předních místech, byli odměňováni odznaky (bronzový, stříbrný, zlatý) a finančními obnosy, přičemž vítězové pobírali částky, které mohly mírně převyšovat 1000 Kčs – odměny za umístění byly vždy předem stanoveny. Vše bylo hrazeno z FO.

Odměňována byla dále i pracovní a životní jubilea, přičemž oceňována byla zejména věrnost oborovému podniku Strojbal, respektive Obal. Peníze byly vypláceny jak pracovníkům, kteří dosáhli padesáti let věku, tak i těm, kteří měli již aktivně odpracováno

³⁵⁵ Pamětník K. H.

³⁵⁶ Tzv. režijní dělníci.

³⁵⁷ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1970).

³⁵⁸ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1971), č. 67, (Rozbor 1972, 1973, 1975); 27/ 2 000, č. 349, (Rozbor 1974).

³⁵⁹ Mzdové tarify vedoucích pracovníků byly vyšší.

³⁶⁰ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1967, 1968, 1970, 1971), č. 67, (Rozbor 1972, 1973, 1975); 27/ 2 000, č. 349, (Rozbor 1974), č. 432, (Rozbor 1978-1983), č. 435, (Rozbor 1984-1989); 26/ 2 000, č. 62 (Rozbor 1976), č. 68 (Rozbor 1977).

pětadvacet let. Čím delší dobu tito pracovníci působili v oborovém podniku Strojbal, tím vyšší odměny na ně čekaly. Proto padesátníci působící v oboru přes pětadvacet let dostávali dokonce 2 500 Kčs, což se rovnalo průměrné výši závodních mezd počátkem osmdesátých let. Oceňování byli i lidé, kteří již mohli odejít na penzi, ale rozhodli se přesluhovat. Maximální možná odměna činila opět 2 500 Kčs, která se vyplácela za nepřetržité přesluhování přesahující pětadvacet let.

Odměny se udělovaly i matkám, které se po uplynutí mateřské dovolené vrátily v lhůtě tří měsíců do práce. Čím dříve tak učinily, tím byl peněžní obnos větší – mohl se vyšplhat až k 1 500 Kčs.³⁶¹

Někdy mohly být naopak určitým jednotlivcům veškeré prémie a odměny odejmuty. Takový postup byl uplatněn v případech kázeňských přestupků a snížené pracovní morálky – např. pokud byl zaměstnanec dopaden při krádeži závodního majetku, nebo když měl za rok více neomluvených hodin, než odpovídalo délce jedné směny.³⁶²

Celkový vývoj průměru mezd všech zaměstnanců Obalu Rozkoš zaznamenával ve sledovaném období plynulý vzestupný trend. O skokovém nárůstu můžeme hovořit pouze mezi léty 1967 a 1968, kdy se průměr zvýšil během jednoho roku z 1 218 Kčs na 1 614 Kčs, což je nesporný následek zavedení výroby víceek Omnia na automatizovaných linkách. Celkový objem mzdových prostředků se tehdy zvětšil o více než 2 mil. Kčs.³⁶³

Změna strategie vytváření mezd po roce 1969 mzdový vývoj neovlivnila v negativním ani v pozitivním smyslu a pozvolný nárůst pokračoval. Do roku 1980 se mzdy vyšplhaly na 2 393 Kčs, roku 1985 to bylo již 2 787 Kčs a v roce 1989 dokonce 3 057 Kčs, kdy výše průměrných mezd poprvé překonala hranici tří tisíc korun.³⁶⁴

Rozdíly mezi výdělků dělníků a THP se stabilně pohybovaly mezi 800 a 900 Kčs. Roku 1970 rozdíl činilo 889 Kčs, roku 1975 890 Kčs, roku 1980 843 Kčs, roku 1985 882 Kčs. Výše výdělků ostatních pracovníků (OP) se pohybovala zhruba uprostřed mezi dělníky a OP.

Výše mezd vždy zhruba odpovídala plánu, odchylky byly v řádu desetikorun. V osmdesátých letech byl plán většinou mírně překročen, nejvýrazněji roku 1989, a to o 171

³⁶¹ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 55, (Kolektivní smlouva 1966, 1967), č. 62, (Kolektivní smlouva 1971-1975); 26/ 2 000, č. 62, (Kolektivní smlouva 1976), č. 68, (Kolektivní smlouva 1977), č. 74 (Odměny za socialistické soutěže); 27/ 2 000, č. 434, (Kolektivní smlouva 1978-1989 [ročníky nejsou úplné]).

³⁶² SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1970).

³⁶³ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1967, 1968).

³⁶⁴ Příloha č. 43.

Kčs, což však můžeme přičítat snížení počtu zaměstnanců, ke kterému tohoto roku došlo, a nikoliv hospodářským výsledkům, nebo zvýšenému počtu placených přesčasů.³⁶⁵

Výzkumem vývoje mezd a vlivů na jejich výši jsme zjistili, že jejich růst byl stabilní, výraznější zvýšení přišlo pouze roku 1968 díky uplatnění technických inovací. I když ve stejné době musel závod značnou část zisku odvést podniku, zdroje pro vyšší odměnu zaměstnanců mu byly ponechány. Po roce 1969, kdy se mzdy vytvářely pomocí tarifů, mohli jednotliví zaměstnanci individuální výši vlastních výdělků ovlivnit pouze velmi omezeně. Systém prémieových stimulů byl u úkolové mzdy nepraktický a neúčinný, u zaměstnanců pobírajících čistě časovou mzdu se nám rozložení prémie nepodařilo přesněji charakterizovat. Možnost drobného přivýdělku přinášely socialistické soutěže. Rozdíly mezi mzdy dělníků a výše postavených pracovníků v průměru činily necelých 900 Kčs.

³⁶⁵ SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 70, (Rozbor 1970, 1971), č. 67, (Rozbor 1972, 1973, 1975); 27/ 2 000, č. 349, (Rozbor 1974), č. 432, (Rozbor 1978-1983), č. 435, (Rozbor 1984-1989); 26/ 2 000, č. 62 (Rozbor 1976), č. 68 (Rozbor 1977).

6. Porevoluční nejistota a nalezení nové stability

Na závěr považuji za vhodné ještě krátce zmínit porevoluční osudy závodu Obal Rozkoš, přestože se na toto období již naše práce nezaměřuje.

První porevoluční léta byla pro střížovický závod velmi krušná. Roku 1990 opustil oborový podnik Strojbal Hradec Králové a stal se samostatným státním podnikem. Závod se musel vypořádat se skutečností, že tímto krokem převzal od hradeckého podniku veškeré jeho dluhy ve výši 76 mil. korun. Tím se dostal do stavu hluboké krize, která vyústila až v platební neschopnost. Omezována musela být nakonec i samotná výroba. Po dvou letech však byly nejzávažnější potíže zažehnány. Během provádění privatizace však závodní vedení nemělo šťastnou ruku, když si z řady uchazečů o koupi závodu vybralo německou firmu Meissner. Ta se totiž pro své dluhy dostala roku 1994 do konkurzního řízení. Nakonec si závod, nyní již jako akciová společnost Obal Rozkoš Jindřichův Hradec, musel hledat nového majitele, kterým se roku 2003 nakonec stala německá společnost New Metall Pack. Z Obalu Rozkoš se stala společnost s ručením omezeným. Vlastníci závodu tehdy založili jeho dceřinou společnost v Moldávii se jménem Obal Metalpack.

Roku 2005 Rozkoš naposledy změnil majitele, když byl zakoupen koncernem italské rodiny Morlicchio Tecnocap closures, která tehdy již vlastnila i další společnosti ve Španělsku a USA. Noví majitelé po roce založili na Ukrajině novou dceřinou společnost Obalu Rozkoš Agropack. Závodu se konečně začalo znovu dařit, prostřednictvím koncernu Tecnocap získal moderní výrobní technologie z Německa a po dlouhé době došlo k dalšímu výraznému rozšíření provozu – vzniklo zde pět nových výrobních linek a dostalo se i na výstavbu nových továrních hal. Vedle toho byla část výroby přesunuta do Jindřichova Hradce. Prvního ledna 2007 závod získává nový název Tecnocap s.r.o. a tím právní identita Obalu Rozkoš zaniká – alespoň prozatím.³⁶⁶

³⁶⁶ H. BERANOVÁ, *Vnímání*, s. 43-45.

7. Závěr

Závěrem můžeme prohlásit, že stanovené cíle práce se podařilo splnit. Na základě kombinace písemných pramenů a pramenů orální historie došlo k zhodnocení hospodářské činnosti závodu Obal Rozkoš mezi léty 1966 a 1989. Dále se na základě analýzy podařilo charakterizovat hlavní problémy, jimž závod během výrobní činnosti musel čelit a posoudit, zda byly projevem obecných úskalí tzv. socialistického hospodářství, či zda se jednalo o specifikum zkoumaného závodu. V druhé části práce se podařilo zachytit, s využitím metod analýzy, syntézy a komparace, hlavní rysy každodenního života zaměstnanců závodu. Pozornost jsem koncentroval zejména na problematiku, v jakém pracovním prostředí se zaměstnanci závodu pohybovali a kterých sociálních jistot a výhod mohli využívat, jaké projevy jim byly na pracovišti tolerovány, jakým způsobem do jejich života vstupovala politika, které kulturní aktivity jim byly nabízeny a co mohli udělat pro zvýšení svého příjmu.

Hodnocení hospodaření závodu vyznívá vcelku pozitivně. Po celé zkoumané období bylo každoročně dosahováno aktivní obchodní bilance. Úroveň zisku neustále stoupala a progresivní vývoj prodělávala i výrobní rentabilita. Dvě skoková snížení obou ukazatelů byla zapříčiněna přestavbou velkoobchodních cen, což závod nemohl žádným způsobem ovlivnit. Neustále stoupal rovněž objem výroby a závod se celkem úspěšně vyrovnával i se změnami poptávek odběratelů.

Zmíněných úspěchů bylo dosaženo především pomocí využití kvalitních západních technologií, které zde byly ve velkém počtu nainstalovány na přelomu šedesátých a sedmdesátých let a byly dále postupně doplňovány. Získáním znalostí od západních inženýrů byl navíc závod schopen provádět opravy této techniky téměř samostatně.

Obal Rozkoš se nicméně nevyhnul ani řadě komplikací, které mu do určité míry výrobní činnost ztěžovaly. Dlouhodobý problém představovalo nepravidelné zásobování výrobními materiály – zejm. plechy, v menším množství pak gumami a laky. Plechy se navíc často nevyznačovaly potřebnou jakostí. Tento faktor vedl k prodražování výroby a růstu počtu přesčasů.

Objem přesčasové práce proto po celé sledované období vykazoval vysoká čísla. Tento nepříznivý jev byl ještě umocňován vysokým podílem přesčasů zaměstnanců závodní dopravy, což byl následek geografické odlehlosti závodu od hlavních železničních tahů, a můžeme ho považovat za místní specifikum. Výstavba železniční vlečky, která by vedla ke snížení tohoto druhu přesčasů, nebyla z finančních důvodů nakonec realizována.

Během sledovaného období rovněž docházelo kvůli nedostatku stavebních kapacit k častým průtahům stavebních prací, což mělo za následek zpomalování rozvoje závodu. K pozdější potřebné údržbě a obnově starých provozů se později rovněž nedostávalo finančních prostředků, což by možná bývalo vedlo k zhoršení hospodářských výsledků v letech devadesátých.

Zmíněné problémy pramenily z vnějších podmínek a pro závod bylo nemožné, aby je mohl vlastní iniciativou odstranit. Na základě komparace dosažených výsledků s použitou odbornou literaturou jsme zjistili, že se jednalo o problémy, které byly pro hospodářství ČSSR typické a dlouhodobého rázu. Žádné další výrazně negativní faktory nebyly během výzkumu zaznamenány.

V druhé části práce, zaměřené na život zdejších zaměstnanců, jsme zjistili, že úroveň sociálního vybavení pracovišť se od první poloviny sedmdesátých let pohybovala na poměrně vysoké úrovni. Vedle toho zaměstnanci hojně využívali nejrůznější závodem poskytované služby a výhody, mezi něž patřily např. půjčky na podnikové byty, jež byly postaveny v blízkosti pracoviště, školka, pořádání pravidelných ordinačních hodin lékaře v areálu závodu apod. Výstavbou podnikových bytů, si závod navíc zajistil potřebný počet stálých pracovníků, kteří by jinak museli do práce dojíždět ze vzdálenějších obcí a měst.

Pracovní nasazení zaměstnanců bylo uspokojivé, mravní přestupky však byly tolerovány a vedly pouze k odejmutí prémie, které by jinak problémovým pracovníkům náležely.

Výzkum dále ukázal, že závod významně podporoval a finančně přispíval na kulturní aktivity svých zaměstnanců a jejich rodin. Z FSKP byly např. placeny zájezdy do tuzemska i zahraničí. Rozkoš disponoval vlastní rekreační chatou na Vranovské přehradě a pořádal časté slavnosti, na kterých vystupovala závodní kapela, jež měla k dispozici závodní instrumenty. Kultura byla, stejně jako sociální zajištění zaměstnanců, podporována i státem. Na základě bádání jsme došli k závěru, že tímto způsobem stát částečně kontroloval zájmy obyvatel a způsob, jakým budou trávit volný čas.

Politickými událostmi nebyly životy zaměstnanců nijak podstatně ovlivněny, zvýšená aktivita KSČ a ZV ROH je znatelná pouze v počátcích normalizace, přičemž na řadové zaměstnance neměla valný vliv. Normalizačním čistkám se závod nevyhnul pouze na postu ředitele, jeho nástupci se v zájmu udržení dobrých hospodářských výsledků podařilo politicky špatně hodnocené pracovníky udržet. Na straně dotazovaných pamětníků pak pozorujeme nezáměr o tehdejší politické dění, což byl dle odborné literatury tehdy běžný jev.

Mzdový vývoj můžeme charakterizovat jako stabilně mírně progresivní, přičemž rozdíly mezi absolutními hodnotami mezd dělníků a vedoucích pracovníky zůstávaly neměnné. Dělníci si tak mezi šedesátými a osmdesátými léty vůči THP mírně polepšili. Podíl prémie a odměn na mzdách se pohyboval zhruba mezi 20 a 35 %, přičemž výrazněji u jednicových pracovníků. U těch však mohly být vypláceny v podstatě jen rovnoměrně, takže jejich stimulační účinek byl minimální. Jak tomu bylo u THP, se nám zjistit nepodařilo. Možnost přivýdělku tak představovala zejm. účast na tzv. socialistických soutěžích. Výše tohoto přivýdělku se však pohybovala maximálně kolem deseti procent ročního příjmu pracovníka. Finanční odměny pak byly poskytovány za významná životní a pracovní jubilea, a to maximálně ve výši 2 500 Kčs. Drobné přivýdělky náležely i osobám sloužícím přesčas a pracujícím ve ztížených pracovních podmínkách.

Zajímavým zjištěním je, že i když se na straně podniku začaly v druhé polovině osmdesátých let projevovat finanční problémy, prostředky na kulturní aktivity a mzdy zaměstnanců se nesnižovaly, ale naopak rostly. Tento fakt bych se nebál označit za symptom tehdy obecně uplatňované státní strategie, tedy za každou cenu udržet vysoké sociální standardy obyvatelstva, a to i na úkor finančních zdrojů pro rozvoj ekonomiky státu.

Vedle výše zmíněných dosažených poznatků bychom na závěr neměli opomenout negativa této práce. Za hlavní nedostatek považuji absenci komparace výsledků hospodaření závodu Obal Rozkoš s ostatními jednotkami oborového podniku. Na napsání takové práce bychom ovšem museli vynaložit neadekvátní finanční a časové úsilí, které podle mne nepřísluší bakalářské práci. Museli bychom navštívit řadu navzájem odlehlých archivů, a to pravděpodobně několikrát, jelikož můžeme předpokládat, že písemnosti jednotlivých závodů se budou v archivech nacházet v podobném, tedy nezpracovaném a nepřehledném stavu, jako archiválie Obalu Rozkoš.

Za druhý nedostatek považuji absenci pamětníků tehdy pracujících na vedoucích postech, kteří by nám možná poskytli poněkud jiné informace než zpovídání dělníci. Takové pamětníky se však i po vynaložení značného úsilí sehnat nepodařilo.

Za hlavní přínos práce tedy závěrem považuji, že se jedná o vůbec první odbornou studii zaměřující se na historii závodu Obal Rozkoš. Dále můžeme vyzvednout skutečnost, že tímto způsobem byly veřejnosti poskytnuty některé informace z nezpracovaného a nepřístupného závodního fondu. Podstatným výsledkem práce je, že mnoho představ o problémech tehdejšího hospodářství vycházejících z dosavadních poznatků příslušné odborné literatury bylo touto mikrostudii potvrzeno.

8. Seznam pramenů a literatury

8.1. Prameny

Státní oblastní archiv Třeboň, oddělení České Budějovice

Fond Obal Rozkoš, Archiv ředitele závodu, č. 29 (Korespondence s dodavateli); č. 31, (Podnikový rozbor 1969); č. 34, (Oběžník ředitele závodu č. 9/66, č. 12/66, č. 15/68, č. 13/69, č. 24/70, Oběžník podnikového ředitele 9/70, Instrukce z 15. 9. 1969, Příkaz generálního ředitele 11/73, Rozkaz velitele závodní jednotky LM Obal); č. 47, (Oběžník podnikového ředitele z 23. 9. 1970); č. 55; č. 62; č. 67, (Rozbor 1972, 1973, 1975, Podnikový rozbor 1974); č. 70, (Rozbor 1967, 1968, 1970, 1971).

Fond Obal Rozkoš, 26/ 2 000, č. 36, (Výkazy hospodaření); č. 62, (Rozbor 1976, Kolektivní smlouva 1976); č. 68, (Rozbor 1977, Kolektivní smlouva 1977); č. 74, (Odměny za socialistické soutěže).

Fond Obal Rozkoš, 27/ 2 000, č. 349, (Rozbor 1974); č. 432, (Rozbor 1978-1983); č. 434, (Kolektivní smlouva 1978-1989 [ročníky nejsou úplné]); č. 435, (Rozbor 1984-1989).

Tiskoviny firmy Tecnocap s.r.o.

Podnikový zpravodaj Tecnocap s.r.o. č. 5, č. 6, č. 7, č. 8.

Archiv firmy Tecnocap s.r.o.

Fotografický materiál

Prameny orální historie

Výpověď pamětníků M. A., Mi. A., R. B., S. B., K. D., K. H., V. M., M. P., B. Š.

8.2. Literatura

- BÁLEK, Alexej, *Československá ekonomika v osmdesátých letech 20. století*, Acta Oeconomica Pragensia 7, 2007, s. 45-54.
- BÁLEK, Alexej, *Vývoj výkonnosti československé a české ekonomiky v 70. letech*, Acta Oeconomica Pragensia 5, 1998, s. 100-128.
- BERANOVÁ, Hana, *Vnímání vybraných hledisek kvality života pracovníky podniku střední velikosti ve vztahu k podnikové kultuře*, Jindřichův Hradec 2007.
- CIHELKOVÁ, Eva a kol., *Světová ekonomika. Základní nárys a nový vývoj*, Praha 2012.
- HÁJEK, Miloš – KADLECOVÁ, Erika – MENCL, Vojtěch – OTÁHAL, Milan, *Křižovatky 20. století. Světlo a bílá místa v nejnovějších dějinách*, Praha 1990.
- HOLMAN, Robert a kol., *Dějiny ekonomického myšlení*, Praha 2005.
- JAKUBEC, Ivan – EFMERTOVIČ, Marcela – SZOBI, Pavel – ŠTEMBERK, Jan, *Hospodářský vývoj českých zemí v období 1848-1992*, Praha 2008.
- JINDRA, Zdeněk – SVÁTEK, František – ŠTAIF, Jiří, *Úvod do studia hospodářských a sociálních dějin*, Praha 1997.
- JIRÁSKO, Luděk, *Česká Kanada. Jindřichohradecko a Novobystřicko*, Praha 2011.
- KAPLAN, Karel, *Antonín Novotný – vzestup a pád „lidového“ aparátčíka*, Brno 2011.
- KAPLAN, Karel, *Československo v RVHP 1949-1956*, Praha 1995.
- KAPLAN, Karel, *Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956-1968. Společnost a moc*, Brno 2008.
- KAPLAN, Karel, *Nekrvavá revoluce*, Praha 1993.
- KAPLAN, Karel, *Sovětský poradci v Československu 1949-1956*, Praha 1993.
- KAPLAN, Karel – KOSATÍK, Pavel, *Gottwaldovi muži*, Praha 2004.
- KAPLAN, Karel – PALEČEK, Pavel, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2008.
- KLENER, Pavel (ed.), *Úvod do studia hospodářských a sociálních dějin I*, Praha 1997.
- KNOB, Stanislav – RUCKI, Tomáš (edd.), *Problematika dělnictva v 19. a 20. století I. Bilance a výhledy studia*, Ostrava 2011.
- KNOB, Stanislav – ZÁŘICKÝ, Aleš, *Nástin dějin výroby od pravěku po současnost. Část 1: Energetika, zemědělství a průmysl*, Ostrava 2009.

- KOLEKTIV, *Mapový lexikon obcí ČSSR. 1 : 200 000. Podle správního rozdělení 1. února 1967*, Praha 1968.
- LITERA, Bohuslav – TEICHMAN, Miroslav – VYKOUKAL, Jiří, *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*, Praha 2000.
- MOULIS, Vladislav, *Neobyčejný život Nikity Sergejeviče. N. S. Chruščov a jeho doba*, Praha 2006.
- MOULIS, Vladislav – VALENTA, Jaroslav – VYKOUKAL, Jiří, *Vznik, krize a rozpad sovětského bloku v Evropě 1944-1989*, Ostrava 1991.
- MÜCKE, Pavel – VANĚK, Miroslav, *Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie*, Praha 2011.
- MYŠKA, Milan, *Problémy a metody hospodářských dějin. Metodické problémy studia dějin sekundárního sektoru*, Ostrava 2010.
- MYŠKA, Milan a kol., *Historická encyklopedie podnikatelů Čech, Moravy a Slezska I-II*, Ostrava 2003, 2008.
- OTÁHAL, Milan, *Normalizace 1969-1989. Příspěvek k dějinám bádání*, Praha 2002.
- OTÁHAL, Milan, *Opozice, moc, společnost 1969-1989. Příspěvek k dějinám „normalizace“*, Praha 1994.
- PERNES, Jiří, *Krize komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století*, Brno 2008.
- PRŮCHA, Václav a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992 II*, Brno 2009.
- PŮLPÁN, Karel, *Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990 II*, Praha 1993.
- ŠULC, Zdislav, *Stručné dějiny ekonomických reforem v Československu (České republice) 1945-1995*, Brno 1998.
- ŽATKULIAK, Josef, *Federalizácia československého štátu 1968-1970. Vznik československej federále roku 1968*, Praha 1996.

9. Seznam zkratek

apod. – a podobně

AŘZ – Archiv ředitele závodu

atd. – a tak dále

č. – číslo

ČB – České Budějovice

ČSR – Československá republika

ČSSR – Československá socialistická republika

Db – decibel

FKSP – Fond kulturních a sociálních potřeb

FO – Fond odměn

HD – hrubý důchod

km – kilometr

KOB – Kovohutě Břidličná

kol. – kolektiv

ks. – kusů

KSČ – Komunistická strana Československa

KSSS – Komunistická strana Sovětského svazu

mil. – milion

mm – milimetr

např. - například

NDR – Německá demokratická republika

NSR – Německá spolková republika

PS – Pohraniční stráž

RVHP – Rada vzájemné hospodářské pomoci

s. – strana

SKŘO – Státní komise pro řízení a organizaci

SOA – Státní oblastní archiv

SoSo – socialistická soutěž

s.r.o. – s ručením omezeným

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

tis. – tisíc

tzv. – tak zvaný

UNRRA – United Nations Relief and Rehabilitation Administration

USA – United States of America

ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Československa

VB – Veřejná bezpečnost

VHJ – výrobně-hospodářská jednotka

VSŽ – Východoslovenské železárny

ZN – zlepšovateľský návrh

ZV ROH – Závodní výbor Revolučního odborového hnutí

10. Seznam příloh

10.1. Obrazové přílohy

1. Návrh na rozdělení HD za rok 1968
2. Podíl závodů podniku na tvorbě HD a čistého zisku za rok 1969
3. Příklad kontroly stavu podnikových bytů (1979)
4. Protialkoholická opatření generálního ředitele (1973)
5. Příklad odhalení drobné trestné činnosti (1983)
6. Rozpočet FKSP pro rok 1987
7. Fotografie pořízená u rekreační chaty v Bítově (kolem roku 1975)
8. Žádost o provedení úklidu na počest 25. Výročí osvobození republiky (1970)
9. Instrukce k „zajištění klidu a pořádku“ v srpnových dnech 1969
10. Zpráva ředitele závodu o promítání filmů „v rámci všennárodní přípravy obyvatelstva k obraně vlasti“ (1970)
11. Pohled na administrativní budovy závodu (po roce 1980)
12. Pohled na závod směrem od Střížovic, vlevo sídliště s podnikovými byty (po polovině sedmdesátých let)
13. Pohled na dokončené podnikové byty (konec sedmdesátých let)
14. Fotografie výroby víček, pravděpodobně se jedná o víčka Twist off (kolem roku 1980)
15. Fotografie jedné z výrobních linek (kolem roku 1980)
16. Zaměstnanci při opravě výrobní techniky (snad kolem roku 1980)
17. Pracovnice dohlíží na výrobu víček (sedmdesátá léta)
18. Fotografie síně v administrativní budově (snad kolem roku 1980)
19. Práce v tiskárně (po roce 1980)
20. Vykládka zboží na nádraží (sedmdesátá léta)
21. Fotografie zobrazující průběh stavebních prací (snad sedmdesátá léta)
22. Zaměstnanci při výrobě obalů na sušené mléko Tatrabrand (kolem roku 1970)
23. Fotografie závodní školky (kolem roku 1970)
24. Fotografie výrobků (po roce 1970)
25. Závodní kapela v akci (po roce 1980)

10.2. Tabulky

- 26. Přehled výroby konzerv 58
- 27. Přehled výroby dalších důležitých výrobků
- 28. Přehled odběratelů dalších důležitých výrobků a způsob jejich využití
- 29. Přehled výroby konzerv 99
- 30. Vývoj počtu prostojů na výrobních provozech a jejich podíl na celkové práci (1970-1980)
- 31. Vývoj počtu nočních směn žen (1985-1989)

10.3. Grafy

- 32. Vývoj výroby víček Omnia 83
- 33. Vývoj výroby víček Omnia 68
- 34. Vývoj výroby víček Omnia 56
- 35. Vývoj výroby krevních uzávěrů 42
- 36. Vývoj výroby víček Pano 103
- 37. Vývoj výroby víček Twist off 53
- 38. Vývoj čistého zisku (od roku 1970)
- 39. Vývoj celkové přesčasové práce (od roku 1970)
- 40. Vývoj hrubé výroby (od roku 1970)
- 41. Vývoj podílu čistého zisku na hrubé výrobě (od roku 1970)
- 42. Vývoj počtu zaměstnanců (od roku 1968)
- 43. Vývoj průměrných mezd (od roku 1967)

11. Přílohy

11.1. Obrazové přílohy

Příloha č. 1: Návrh na rozdělení HD za rok 1968

Zdroj: SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, ARŽ, č. 70, (Rozbor 1968).

Návrh na rozdělení hrubého důchodu za rok 1968 - v tisících Kčs:

Text - popis		Plán 1968	Skutečnost 1968	Rozdíly + zlepšení - zhoršení
Hrubý důchod dle účet. evid. bez dotace		25,019	27,225	+ 2,206
Dotace do hrubého důchodu		-	3,306	+ 3,306
Celkem hrubý důchod započítaný		25,019	30,531	+ 5,512
Odvody	18 % zákl. odvod z HD	4,503	5,496	- 993
	42 % odvod z přeplnění hr. důchodu	-	2,315	- 2,315
	dočasný odvod oboru	10,344	10,344	-
Hrubý důchod po odvodech		10,172	12,376	+ 2,204
Ostat. odvody a výdaje		2,936	2,626	+ 310
Dotace oboru (zatím známá)		-	12	+ 12
45 % odvod (dle pův. obor. rozpisu) ze zisku		-	990	- 990
Zbytek k rozdělení (tvorbě záv. fondů)		7,236	8,772	+ 1,536
Tvorba fondů	fond kult. a soc. potřeb	139	220	+ 81
	fond pracuj. (za IVF)	6,751	7,042	+ 291
	rezervní fond mzdový 1 %	-	80	+ 80
	podíl na výsl. hospod. závodu	181	319	+ 319
	podíl na výsl. hospod. oboru	127	181	-
	Ost. osob. výdaje	39	127	- 1
Závodní fond	celkem	-	766	+ 766
	(z toho res. fond)	-	(165)	
Tvorba fondů celkem		7,236	8,772	+ 1,536

Příloha č. 2: Podíl závodů podniku na tvorbě HD a čistého zisku za rok 1969

Zdroj: SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, ARŽ, č. 31, (Podnikový rozbor 1969).

1/3 Efektivnost a rentabilita závodů a výrobků

a/ Podíl závodů na tvorbě HD a čistého zisku

Níže uvedené sestavení poskytuje přehled o tvorbě HD a zisku jednotlivých závodů v rámci oborového podniku:

Závod	Výkony v tis.Kčs	%	HD v tis. Kčs	%	Čistý zisk v tis.Kčs	%
Rožďalovice	623	1,1	260	0,2	7	/
Teplice	112,743	24,4	18,763	18,--	7,429	15,7
Rozkoš	123,705	26,8	38,019	36,5	27,812	58,9
Kolín	47,979	10,4	7,941	7,6	1,698	3,6
Smržovka	33,760	7,3	5,481	5,3	- 481	- 1,--
Znojmo	58,357	12,7	6,427	6,2	622	1,3
Michle	33,887	7,3	4,350	4,2	516	1,1
Holešovice	4,942	1,1	3,293	3,2	1,013	2,2
Č.Buděj.	24,377	4,1	13,141	12,6	6,250	13,3
řed.ob.pod.	20,839	4,5	6,522	6,2	2,367	5,--

Pod.záv.met. 461,212 100.-- 104,197 100.-- 47,233 100.--
 ~~~~~

Z přehledu je zřejmé, že závody Teplice, Rozkoš a České Buděj. mají největší podíl na vytvořeném HD t.j. 67,1% a čistém zisku, kde tento podíl je ještě výraznější a činí 87,9%. Je samozřejmé, že efektivnost každého závodu je ovlivňována nejen jeho velikostí, ale také hospodárností, organizací práce a stupněm řízení. V neposlední řadě působí na efektivnost i úroveň velkoobchodních cen a tím i rentabilita jednotlivých výrobků která se pak odráží v celkové rentabilitě závodu /měřené hrubým ziskem k materiál. a osobním nákladům/ a v podílu čistého zisku na Kčs výkonů dle tohoto sestavení:

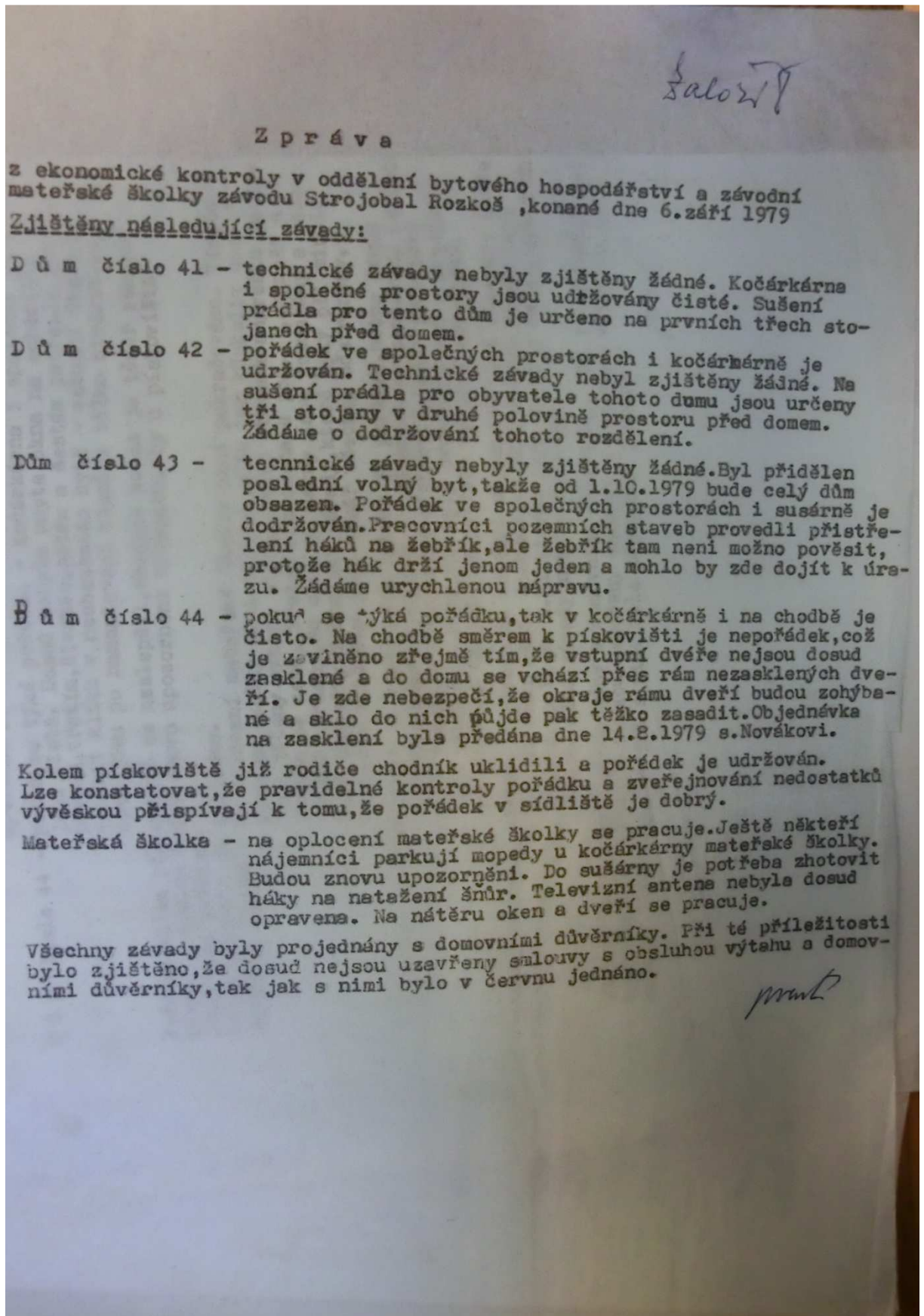
Závod	Mater. a mzd. nákl. v Kčs tis.	Hrubý zisk	% rentabilita	Podíl čistého zisku na 1 Kčs výkonu
Rožďalovice	252	8	3,17	1,10
Teplice	102,171	10,572	10,35	6,50
Rozkoš	93,463	30,242	32,36	22,43
Kolín	44,908	3,071	6,84	3,54
Smržovka	33,203	558	1,68	- 1,42
Znojmo	56,184	2,173	3,87	1,06
Michle	32,424	1,463	4,51	1,52
Holešovice	3,634	1,308	36,--	20,50
Č.Budějovice	17,428	6,949	39,87	25,63
řed.ob.pod.	16,989	3,850	22,66	11,56

Podnik záv. 400,656 60,194 15,20 10,35
 metodou ~~~~~

Ze všech těchto porovnání efektivnosti závodů se potvrzuje, že nejlepší ekonomických výsledků dosahuje závod Rozkoš a České Budějovice. Malou rentabilitu i nízký podíl čistého zisku na výkony má závod Znojmo a Michle. U závodu Smržovka vyprodukovaný zisk však nepostačuje ani k úhracení všech nákladů a výdajů závodu.

Příloha č. 3: Příklad kontroly stavu podnikových bytů (1979)

Zdroj: SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, ARZ, č. 34.

Příloha č. 4: Protialkoholická opatření generálního ředitele (1973)

Zdroj: SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 34, (Příkaz generálního ředitele 11/73).

- 2 -

jejich porušování patřičná kárná opatření,

d) spolupracovat s přísl. orgány a složkami ROH, SSM a ostatních organizací MF při navrhování a provádění dalších vhodných opatření směřujících k posílení boje proti alkoholismu a jiným toxikomániím;

2. všem ředitelům závodů a vedoucím KPO na PŘ:

zajistiti ve vlastních kantinách a v závodních jídelnách příp. projednat s organizacemi, které provozují bufety a prodejny v objektech našich pracovišť okamžité zrušení prodeje všech alkoholických nápojů (kromě piva) a zabezpečit prodej co nejširšího sortimentu kvalitních a přiměřeně chlazených nealkoholických nápojů;

3. všem ředitelům závodů:

zaslat do 15. 7. 1973 mému sekretariátu zprávu o souhrnu opatření provedených podle tohoto příkazu v závodech jimi řízených.

Jaroslav Kupka, v. r.
generální ředitel

Příloha: Výpis z přílohy k usnesení vlády ČSR ze dne 23.5.1973 č. 125

Příloha č. 5: Příklad odhalení drobné trestné činnosti (1983)

Zdroj: SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, ARZ, č. 47.

Okresní prokuratura v Jindř. Hradci

Pd 405/83-1

V Jindř. Hradci dne 23.5.1983

Strojbal Rozkoš

V odpovědi uvádějte naše č. i.

S t ř í ž o v i c e

Věc: porušování povinností při výkonu strážní služby -
komplexní upozornění podle § 17 odst. 1 zák.č. 60/65 Sb.
o prokuratuře

Z vyhledávacího spisu OOVB Studená ČVS VB 8/83 jsem zjistil, že Rostislav Šulc v době od května 1982 do října 1982 odcizil z objektu Vaší organizace větší množství zavařovacích víček různého rozměru a způsobil tak škodu ve výši nejméně 1 695,- Kčs. Víčka odnášel po skončení pracovní směny přes vrátnici domů, přičemž ani v jednom případě nebyl vrátným kontrolován. Stejně tak tomu bylo i v trestní věci Jiřího Koubka (Po 227/83) a v trestních věcech Jaroslavy Steinhauserové a Alžběty Brtníkové a Zdeny Havlíčkové (Po 45, 44 a 61/83). Odcizená víčka pachatelé pronášeli přes vrátnici buď v tašce nebo v kapse kabátu.

Nedůsledné plnění povinností výkonu strážní služby zvláště při kontrole osob a věcí jimi vynášených, je v rozporu s ustanovením § 1 vyhl.č. 66/53 Ú.l. ve znění vyhl.č. 320/53 Ú.l., které ukládá závodní strážní povinnost dbát o bezpečnost závodu zejména chránit ho před poškozováním a rozkrádáním národního majetku a kontrolovat osoby do závodu přicházející nebo z něho odcházející. Kromě toho v ustanovení § 5 cit. vyhlášky jsou stanovena konkrétní oprávnění členů závodní stráže při výkonu služby.

Protože neodpovědný výkon strážní služby vytváří podmínky pro rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví a vědomí pachatelů o tom, je v trestné činnosti povzbuzuje,

u p o z o r ň u j i

Vás podle § 17 odst. 1 zák.č. 60/65 Sb. o prokuratuře na porušení těchto zákonných předpisů a navrhuji

- 1) projednat upozornění na poradě vedoucích pracovníků za účasti členů závodní stráže a proškolit je s vyhláškou č. 66/53 Ú.l., o úkolech a působnostech závodní stráže,
- 2) protože se hodlám projednání tohoto upozornění zúčastnit, žádám, abych byl vyrozuměn o termínu projednání tohoto upozornění a to ve lhůtě do 27.6.1983 jsem byl písemně vyrozuměn o učiněných opatřeních k tomu, aby k podobným případům v budoucnosti již nedocházelo.

Okresní prokurátor
JUDr. B. Krajník

Příloha č. 6: Rozpočet FKSP pro rok 1987

Zdroj: SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, 27/ 2 000, č. 434, (Kolektivní smlouva 1987).

- 13 -

Rozpočet fondu kulturních a sociálních potřeb na rok 1987

Pol.	T e x t	v tis. Kčs
	<u>Příjmy</u>	
110	Počáteční zůstatek k 1.1.1987	581
120	Splátky půjček	164
201	Základní příděl	300
270	Půjčka od PV	200
	Příjmy celkem	1.245
	<u>Výdaje</u>	
311	Sáružené prostředky na dost. PT Bílá skála Číměř	350
313	Rekreace Bítov	32
323	Sportovní zařízení - provoz	15
44	Zdravotní středisko - přístroje	10
55	Závodní stravování	30
10	Polit. vých. činn. ZV ROH	72
11	Rekreace výběrová (tuzemská i zahraniční)	30
12	Rekreace podniková - příspěvky	5
14	Pionýrské tábory - poukazy	31
10	Tělovýchova, sport	5
0	Nepeněžní odměny a dary	30
12	Půjčky - bytové zařízení	80
13	Půjčky - modernizace a výstavby bytů	50
	Výdaje celkem	740
	Zůst. fondu k 31.12.87 bez dod. přídělu	505

ozn. k některým položkám :

Závod sáružuje prostředky na dostavbu PT Bílá skála Číměř ve výši 50.000 Kčs. OOR současně zaručuje umístění všech dětí ze závodu do PT v okrese J.Hradec. Z toho 150.000 Kčs uhradí z rozpočtu a 200.000 Kčs z půjček od PV splatné do 3 let.

Rekreace Bítov - plánujeme doplnění inventáře o 2 lodě, radio atd.

Zdravotní středisko - nákup dýchacího přístroje.

Závodní stravování - příplatek 0,50 Kčs na oběd.

Rekreace a PT odhad dle dosavadních přihlášek.

Omezujeme půjčky na bytové zařízení (pouze nábytek) a stavby vzhledem k vysoké částce zůstatku nesplacených půjček ve výši 500.000 Kčs.

Příloha č. 7: Fotografie pořízená u rekreační chaty v Bítově (kolem roku 1975)

Zdroj: Archiv firmy Tecnocap s.r.o.

Příloha č. 8: Žádost o provedení úklidu na počest 25. Výročí osvobození republiky (1970)

Zdroj: SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 34.

OBAL - oborový podnik, PRAHA Sdělení čís.

Pro závod <u>30-Rozkoš</u>	Závod <u>ředit.obor.podniku</u>
Útvar <u>ředitel závodu</u>	Útvar <u>zaměstnanecký</u>
Ref. <u>s. Živný</u>	Ref. <u>J.Hřbsch</u>
Vaše zn. ze dne	Dne <u>28.4.1970</u>

V ě c :

V příloze zasíláme Vám opis dopisu MZVŽ, dle kterého zajistíte provedení úklidu a pořádku na pracovištích u příležitosti 25. výročí osvobození republiky.

1 příloha J. Hřbsch
[Signature]

Příloha č. 9: Instrukce k „zajištění klidu a pořádku“ v srpnových dnech 1969

Zdroj: SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 34, (Instrukce z 15. 9. 1969).

OBAL - oborový podnik, PRAHA		Sdělení čís.	
Pro závod	ROZKOŠ	Závod	00
Útvar	ved. závodu	Útvar	01
Ref.	S. Ž i v n ý Jos.	Ref.	sekretariát
Vaše zn.		Dne	15. srpna 1969
te dne			

Jolanda

c: Zajištění klidu a pořádku v srpnových dnech r. 1969

Dne 14. srpna 1969 se vláda ČSSR a vlády ČSR a SSR zabývaly hodnocením současné vnitropolitické situace a na základě jejich společného usnesení byla zdůrazněna osobní odpovědnost vedoucích pracovníků hospodářských organizací za řádné uskutečnění takových opatření, jimiž se znemožní zneužití materiálních prostředků i lidí k vyvolávání nepokojů nebo poškozování či rozvracení řádného chodu výroby, dopravy a plynulého zásobování obyvatelstva.

V této souvislosti upozorňujeme na společné projednání předmětného zajištění v našem podniku, které bylo provedeno na pracovní poradě ředitelů všech závodů OBAL-PRAHA dne 7. srpna 1969 a jednotlivá konkrétní opatření, s aplikací na náš výrobní obor, jsou publikována v předmětném zápise z této porady.

V návaznosti na výše uvedené vládní usnesení byla dnešního dne uskutečněna porada generálních ředitelů všech výrobních jednotek potravinářského sektoru na MZVĚ-ČSR a z této porady vyplývají tyto doplňující závazné úkoly:

- 1) Dnem 15. srpna 1969 se na ředitelství OBAL-PRAHA zřizuje stálá služba (2-členná), která nastupuje po ukončení pracovní doby, včetně noci, sobot a nedělí, a dále se střídá po osmi hodinách a je složena z vybraných pracovníků.
Služební řád vyplývá z řádného zajišťování daných opatření.
- 2) Okamžitě vytvořte podobný systém služeb ve správě Vašeho závodu.
- 3) Každý závod bude v těchto dnech v pravidelném styku s místními orgány podle sjednaných dispozic - a kromě toho mimořádné události nebo závažné informace z okruhu Vašeho závodu budou hlášeny telefonicky také na ředitelství OBAL-PRAHA - zvláštní telefontní linka
P R A H A 2 3 4 9 2 5

Běžná telefonní čísla ředitelství OBAL/PRAHA (676-14 až 19) jsou v provozu pouze v pracovní dny a to od 6.30 hod. do 15.15 hod.

- 4) Vhodným způsobem zajistěte posílení závodních stráží.
- 5) Zabezpečte závodní rozhlas a tovární sirény tak, aby nemohly být žádným způsobem zneužity.
- 6) Zajistěte kontrolu odesílané pošty a expedovaných výrobků (kartonů apod) tak, aby do těchto nebyly vkládány nevhodné tiskoviny, případně jiné předměty.
- 7) Ochrana majetku každého závodu (stroje, zásoby, DKP apod) je samozřejmým a prvořadým úkolem v těchto dnech a v této souvislosti je nutno dbát na řádně kontrolovatelný začátek a konec pracovní doby (včetně směnového režimu) tak, aby vedoucí plně zodpovídal za plynulý a nerušený chod svého útvaru.
- 8) V této souvislosti zdůrazňujeme - kromě jiného - maximální dohled a kontrolu rozmnožovacích, psacích a tiskařských strojů.
- 9) S okamžitou platností zastavuje se nástup dovolených pro ředitele závodu a jeho zástupce, a to až do odvolání.

Ředitelství OBAL-PRAHA ustavilo zvláštní komisi pro kontrolu nařízených opatření, která bude jejich realizaci prověřovat na závodech

./.

Příloha č. 10: Zpráva ředitele závodu o promítání filmů „v rámci všennárodní přípravy obyvatelstva k obraně vlasti“ (1970)

Zdroj: SOA Třeboň, oddělení ČB, fond *Obal Rozkoš*, AŘZ, č. 34, (Oběžník ředitele závodu č. 24/70)

Věc: Zajištění II. etapy školení CO
Vyřizuje: ředitel závodu s. Skořepa

Oběžník ředitele závodu č. 24/1970

V rámci všennárodní přípravy obyvatelstva k obraně vlasti v období 1970 - 1971 proběhne II. část školení v našem závodě ve dnech 9. a 10. listopadu 1970.

V této etapě budou promítnuty filmy:

Co je Bundeswehr?
Radioaktivní zamoření
Ochrana obyvatelstva před účinky radioaktivního oblaku.

Promítání bude probíhat v době energetické výšeře. Promítání se postupně zúčastní všichni zaměstnanci dle níže uvedeného přehledu. Mistři odpovídají za to, že pracovníci jejich dílen budou v přesně určenou hodinu v závodní jídelně na Rozkoši. Pokud se týká dílny Kunžak, bude provedeno promítání filmu v šatně.

Organizační opatření:

- Dne 9. listopadu 1970 - v 9,00 hodin dopoledne budou promítnuty výše uvedené filmy pro:
- novou halu (halu víček OLNIA),
  - tiskárnu,
  - lisovnu,
  - nástrojárnu.
- Účast zajistí mistři: ss.: Vondrá, Pfauser Svoboda, Vonka.
- v 19,00 hodin budou promítnuty filmy pro celou druhou směnu. Odpovídají zástupci mistrů na směnách, kontroluje pracovník pověřený dozorem druhé směny.

Příloha č. 11: Pohled na administrativní budovy závodu (po roce 1980)

Zdroj: Archiv firmy Tecnocap s.r.o.

Příloha č. 12: Pohled na závod směrem od Střížovic, vlevo sídliště s podnikovými byty (po polovině sedmdesátých let)

Zdroj: Archiv firmy Tecnocap s.r.o.

Příloha č. 13: Pohled na dokončené podnikové byty (konec sedmdesátých let)

Zdroj: Archiv firmy Tecnocap s.r.o.

Příloha č. 14: Fotografie výroby víček, pravděpodobně se jedná o víčka Twist off (kolem roku 1980)

Zdroj: Archiv firmy Tecnocap s.r.o.

Příloha č. 15: Fotografie jedné z výrobních linek (kolem roku 1980)

Zdroj: Archiv firmy Tecnocap s.r.o.

Příloha č. 16: Zaměstnanci při opravě výrobní techniky (snad kolem roku 1980)

Zdroj: Archiv firmy Tecnocap s.r.o.

Příloha č. 17: Pracovnice dohlíží na výrobu víček (sedmdesátá léta)

Zdroj: Archiv firmy Tecnocap s.r.o.

Příloha č. 18: Fotografie sítě v administrativní budově (snad kolem roku 1980)

Zdroj: Archiv firmy Tecnocap s.r.o.

Příloha č. 19: Práce v tiskárně (po roce 1980)

Zdroj: Archiv firmy Tecnocap s.r.o.

Příloha č. 20: Vykládka zboží na nádraží (sedmdesátá léta)

Zdroj: Archiv firmy Tecnocap s.r.o.

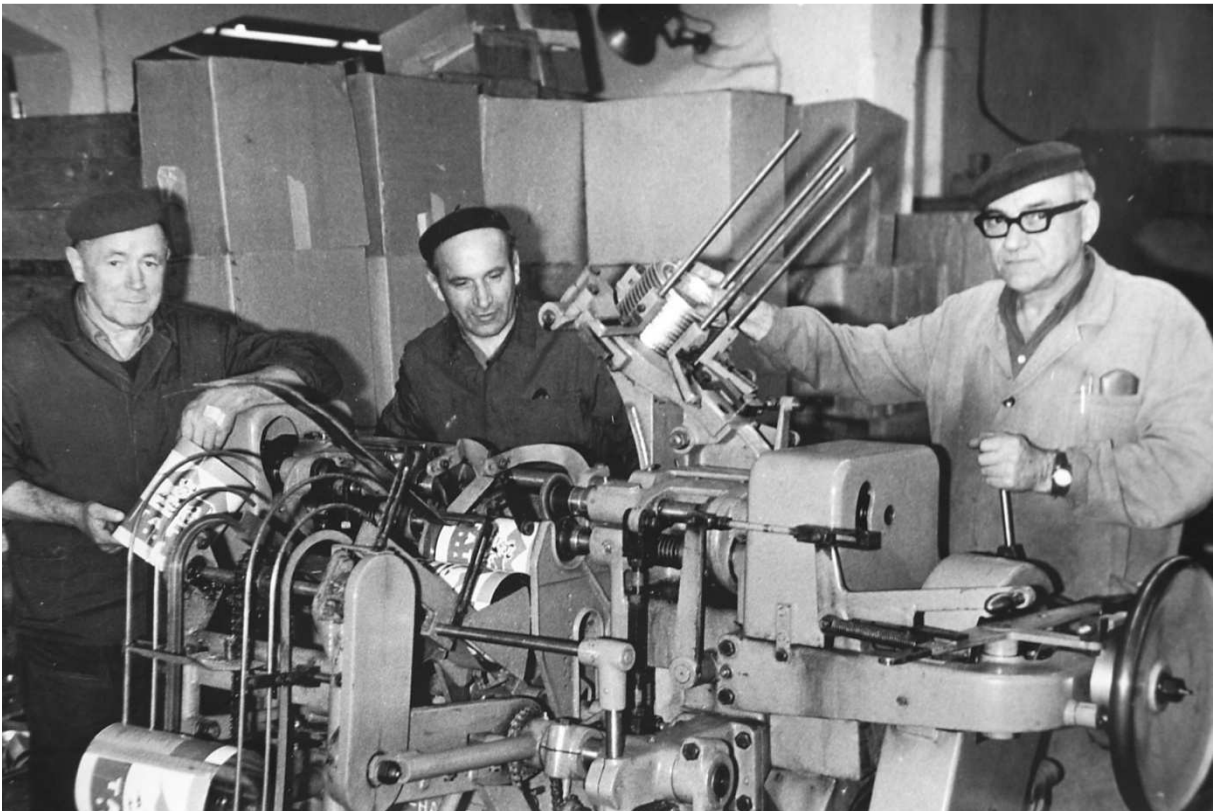
Příloha č. 21: Fotografie zobrazující průběh stavebních prací (šedesátá léta)

Zdroj: Archiv firmy Tecnocap s.r.o.

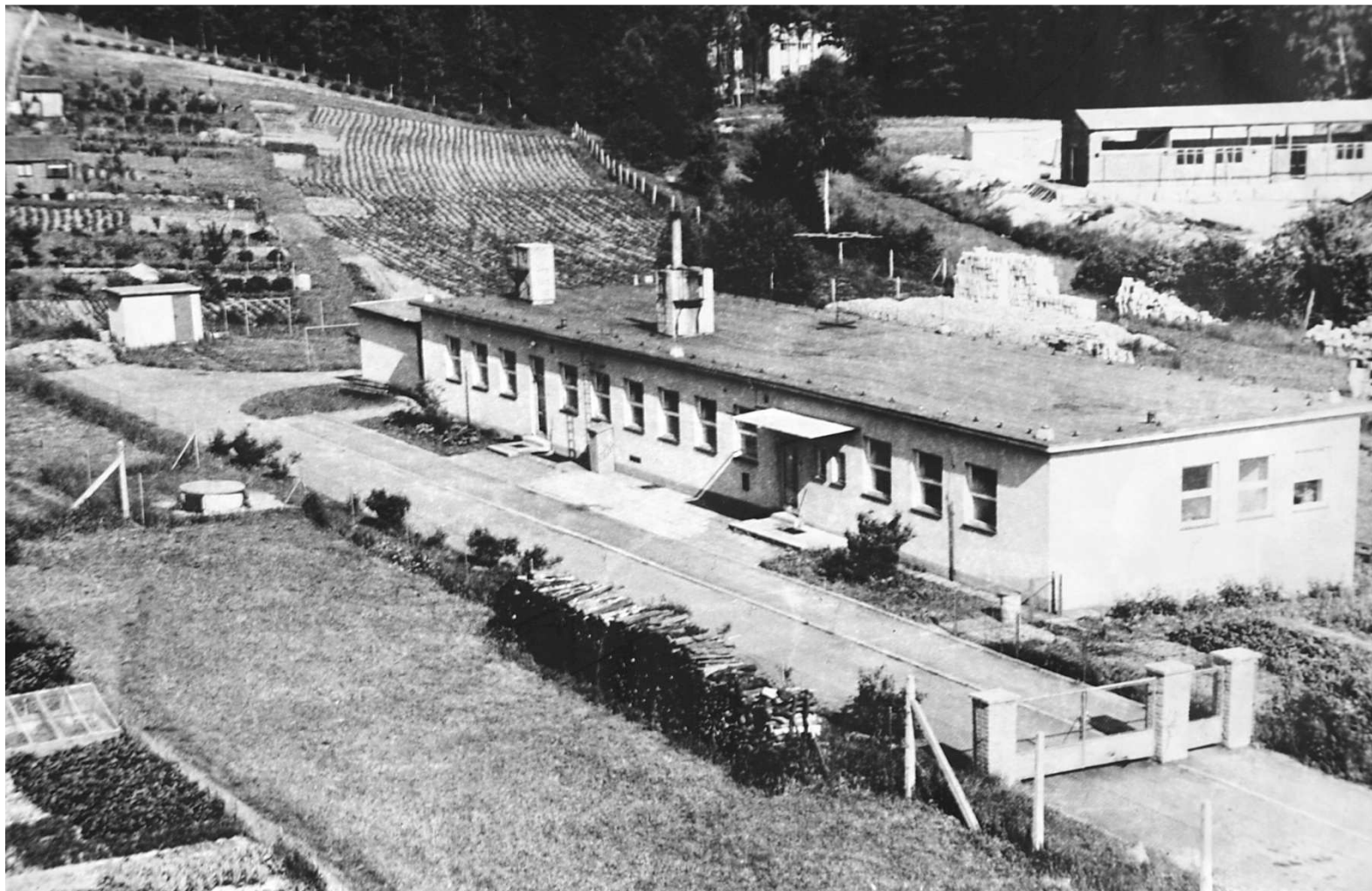
Příloha č. 22: Zaměstnanci při výrobě obalů na sušené mléko Tatrabrand (kolem roku 1970)

Zdroj: Archiv firmy Tecnocap s.r.o.

Příloha č. 23: Fotografie závodní školky (kolem roku 1970)

Zdroj: Archiv firmy Tecnocap s.r.o.

Příloha č. 24: Fotografie výrobků (po roce 1970)

Zdroj: Archiv firmy Tecnocap s.r.o.

Příloha č. 25: Závodní kapela v akci (po roce 1980)

Zdroj: Archiv firmy Tecnocap s.r.o.

11. 2. Tabulky

Příloha č. 26: Přehled výroby konzerv 58*

Rok	Konzervy 58 (tis. ks.)		
	58/37	58/81,5	58/143
1968	29 733	1 275	467
1969			
1970	29 012	1 494	403
1971	31 075	2 992	399
1972	26 582	2 540	638
1973	35 110	2 682	710
1974	36 363	9 154	768
1975	37 458	2 814	745
1976	45 533		960
1977	53 794		426
1978	61 142		491
1979	82 475		375
1980	94 531		359
1981	94 231		357
1982	86 289		232
1983	79 999		
1984	81 608		
1985	82 076		
1986	84 848		
1987	117 452		
1988	119 561		
1989	122 957		

* Pro léta 1966, 1967 a 1969 nejsou údaje známy.

Příloha č. 27: Přehled výroby dalších důležitých výrobků*

Rok	Ostatní nejdůležitější produkty (tis. ks.)						
	160/222	73/202	160/55	75/14	57/12	Fenix 103	113/271
1968	1 095	179	569			38 484	73
1969							
1970	1 164	163	484			33 932	144
1971	1 092	121	376			32 029	144
1972	1 188	172	341			34 633	
1973	1 253	359	413			34 820	36
1974	1 343	388	421			34 822	30
1975	1 807	296	501			2 447	
1976	1 725	334	578			1 216	
1977	1 756	341	353				
1978	1 840	347	419				
1979	2 187	336	557				
1980	2 204	424	655	12 005	3 940		
1981	2 473	432	563	12 154	3 587		
1982	2 478	416	559	12 413	3 640		
1983	2 520	422	572	12 929	3 651		
1984	2 586	430	542	13 439	3 619		
1985	2 510	431	587	14 055	3 441		
1986	2 517	449	574	14 767	3 576		
1987	2 234	468	540	14 702	4 606		
1988	2 287	480	535	14 270	4 560		
1989	2 705	509		13 960	5 400		

* Pro léta 1966, 1967 a 1969 nejsou údaje známy.

Příloha č. 28: Přehled odběratelů dalších důležitých výrobků a způsob jejich využití

Odběratel	Obal	Finální produkt
Fruta	58/37	Paštiky
		Masové konzervy
		Rajský protlak
		Dětská výživa
	58/81,5	Džus
		Meruňky
Agrofrigor Dunajská Streda	58/81,5	Rajčata
		Meruňky
Masny	58/37	Paštiky
	58/120	Masové konzervy
	58/143	
	99/63	
	99/122	
	99/153	
	99/242	
	113/271	Masové heligony
Konzervárny	Šroubový uzávěr 27	Kečup
Imuna Šarišské Michal'any	Krevní uzávěr 42	Krevní lahve
Zdravotnické zásobování	Krevní uzávěr 42	Krevní lahve
Kávoviny Sereď	Šroubový uzávěr 63/13	Káva
Průmysl mléčné výroby Strakonice	160/222	Sušené mléko Tatrabrand a Karimbrand
	99/122	
Optimit Odry	73/202	Tenisové míčky
Domácí potřeby	99/122	
	Víko 99	
Zemědělský nákup a zásobování	99/122	
	Víko 99	

Příloha č. 29: Přehled výroby konzerv 99*

Rok	Konzervy 99 (tis. ks.)				
	99/63	99/122	99/153	99/200	99/242
1968					
1969					
1970		3 483			255
1971		4 713	79		281
1972		4 135			148
1973		4 121	37		145
1974		3 707	42		182
1975		2 718	35	12	169
1976		2 271	15		75
1977		57 943	10	39	30
1978		3 704	22	10	160
1979		3 787	21	10	182
1980		3 632	17	12	
1981	1 113	3 612	16	13	127
1982	17 873	3 432			122
1983	17 475	3 673	27	13	149
1984	17 818	4 375	31	17	135
1985	15 028	4 687	36	19	139
1986	14 973	4 525	51	19	136
1987	15 374		70	6	154
1988	17 045		127	7	158
1989	8 078		143		217

* Výroba byla započata roku 1970.

Příloha č. 30: Vývoj počtu prostojů na výrobních provozech a jejich podíl na celkové práci (1970-1980)

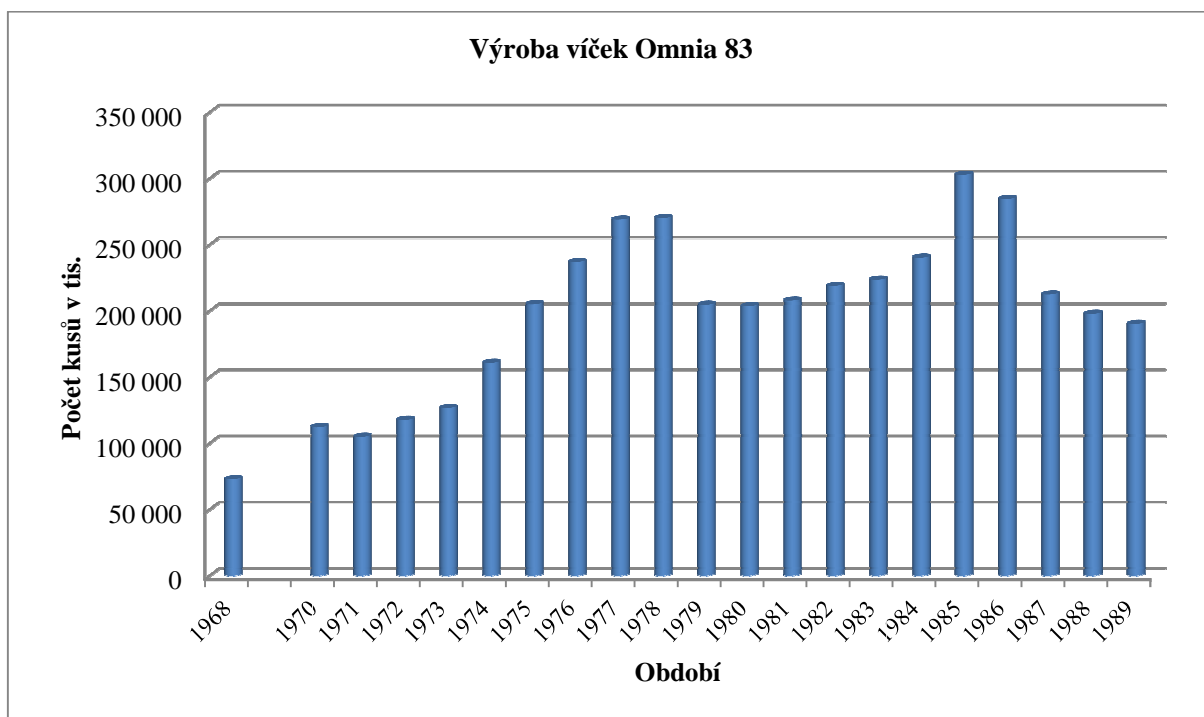
Rok	Celkem (h)	Podíl (%)
1970	6 782	1,58
1971	5 174	1,31
1972	4 927	1,23
1973	4 712	1,12
1974	2 212	0,53
1975	1 598	0,38
1976	6 188	1,47
1977	12 078	2,87
1978	12 010	2,80
1979	2 798	0,59
1980	567	0,12

Příloha č. 31: Vývoj počtu nočních směn žen (1985-1989)

Rok	Plán (směny)	Skutečnost (směny)
1985	400	284
1986	400	16
1987	500	420
1988	1 200	950
1989	1 200	956

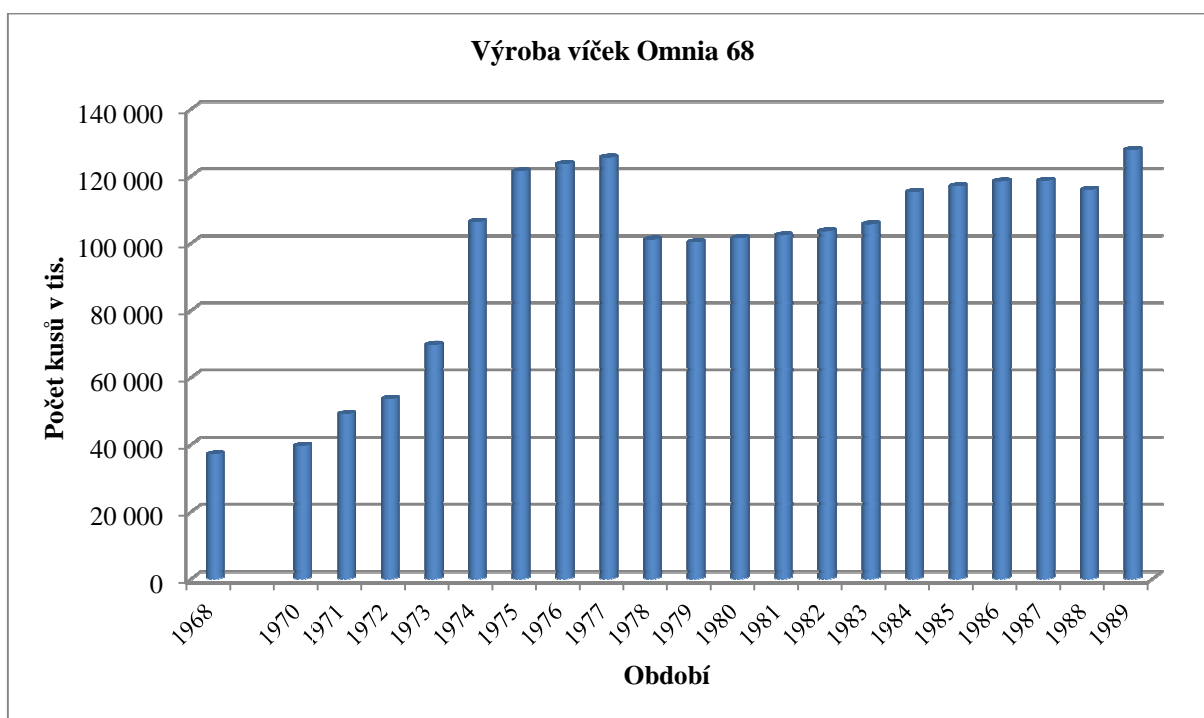
11. 3. Grafy

Příloha č. 32: Vývoj výroby víček Omnia 83*

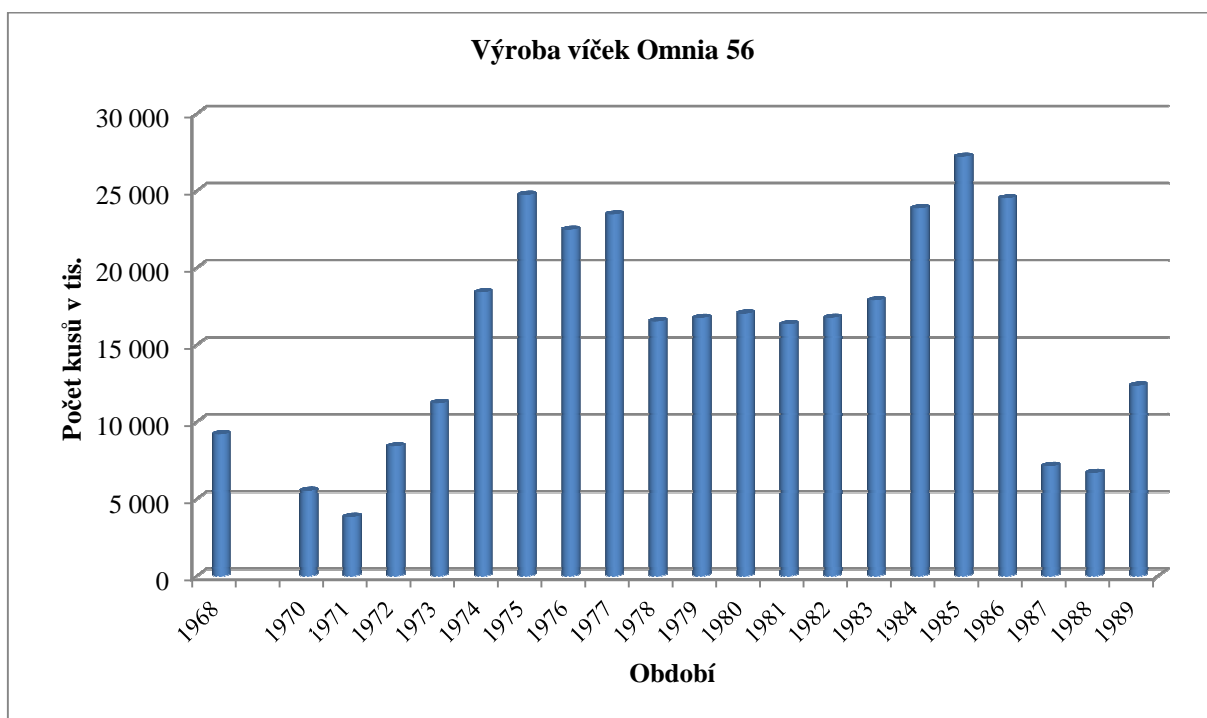
* Pro léta 1966, 1967 a 1969 nejsou údaje známy.

Příloha č. 33: Vývoj výroby víček Omnia 68*

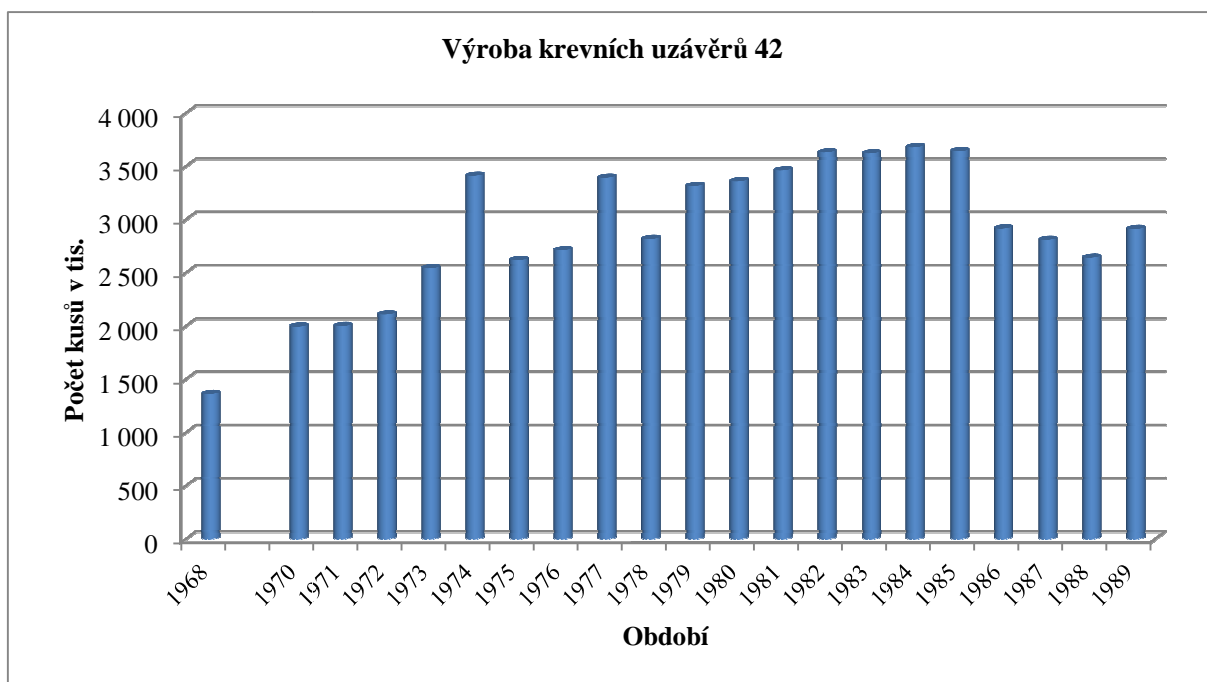
* Pro léta 1966, 1967 a 1969 nejsou údaje známy.

Příloha č. 34: Vývoj výroby víček Omnia 56*

* Pro léta 1966, 1967 a 1969 nejsou údaje známy.

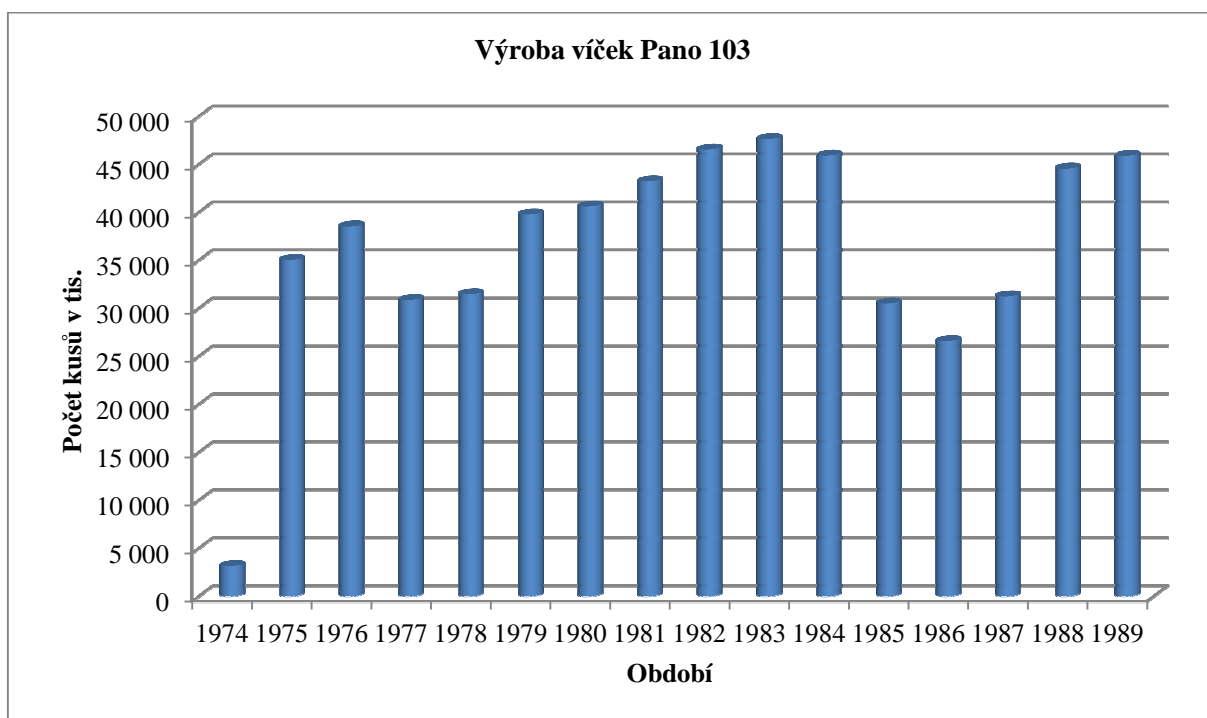
Příloha č. 35: Vývoj výroby krevních uzávěrů 42*

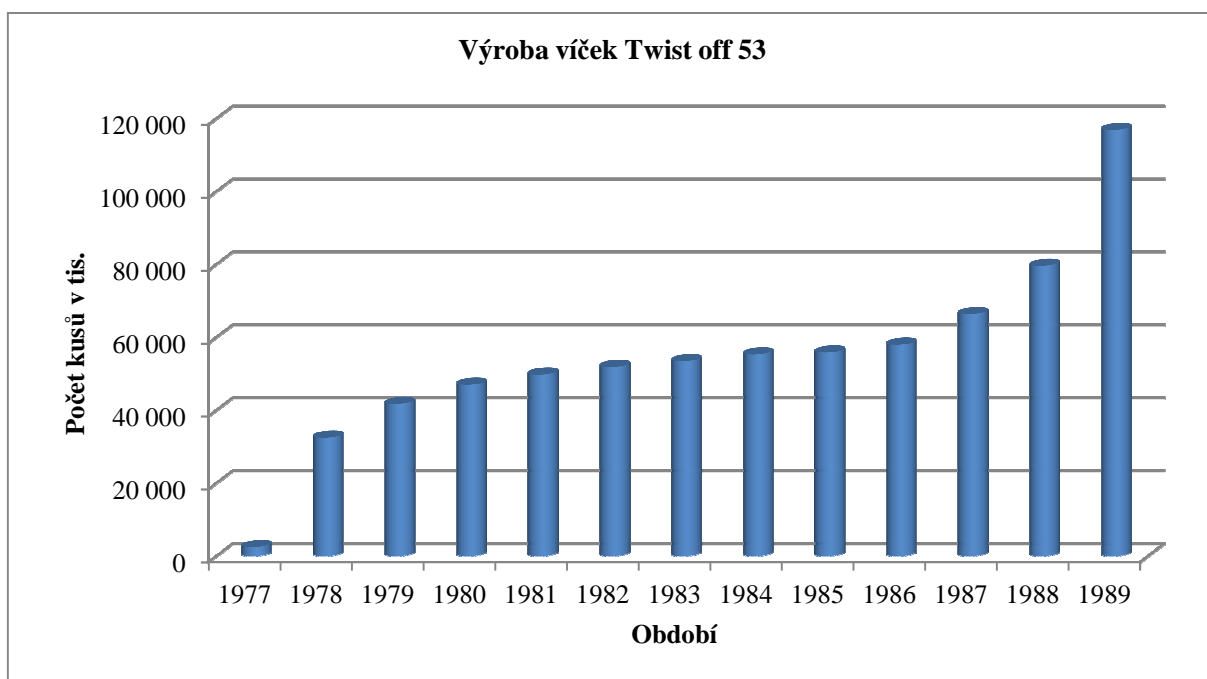
* Pro léta 1966, 1967 a 1969 nejsou údaje známy.

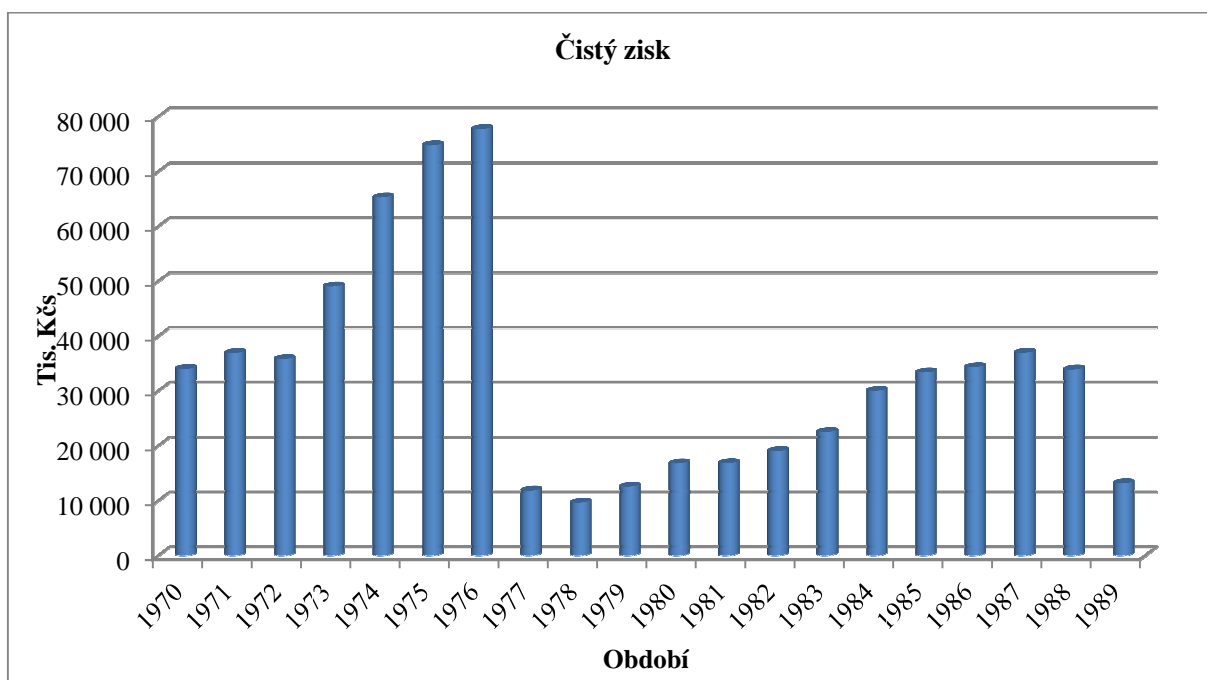
Příloha č. 36: Vývoj výrovy víček Pano 103

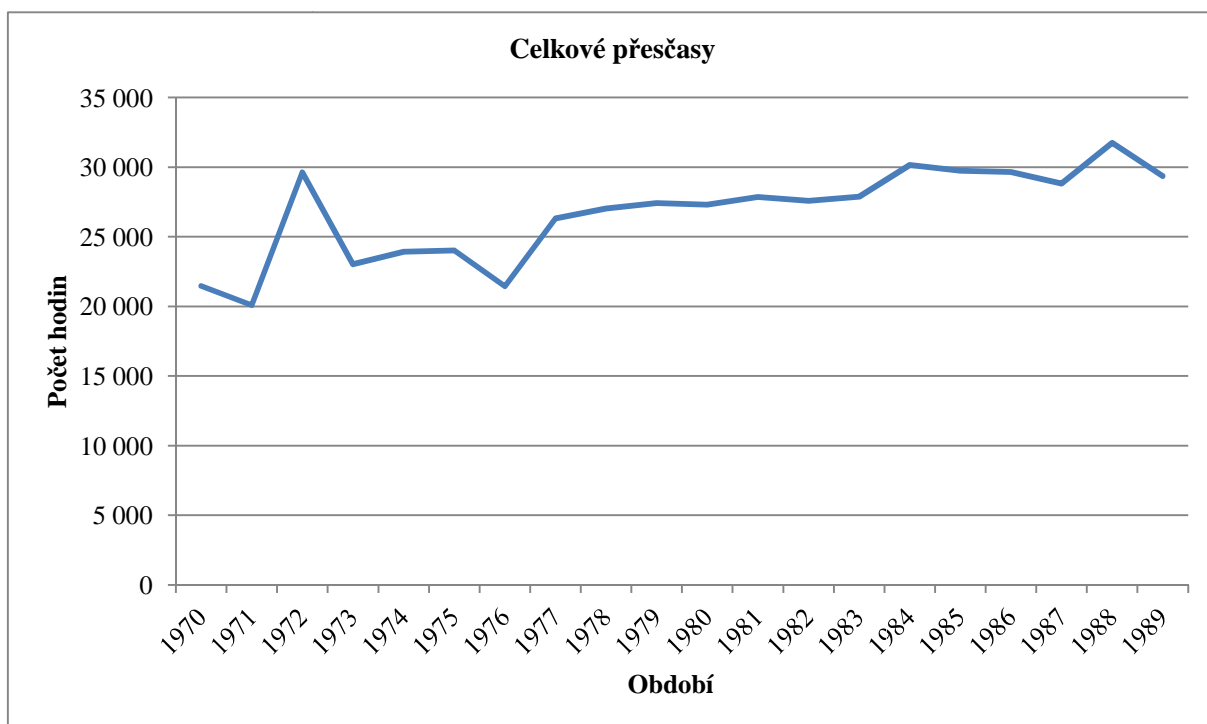
Příloha č. 37: Vývoj výroby víček Twist off 53

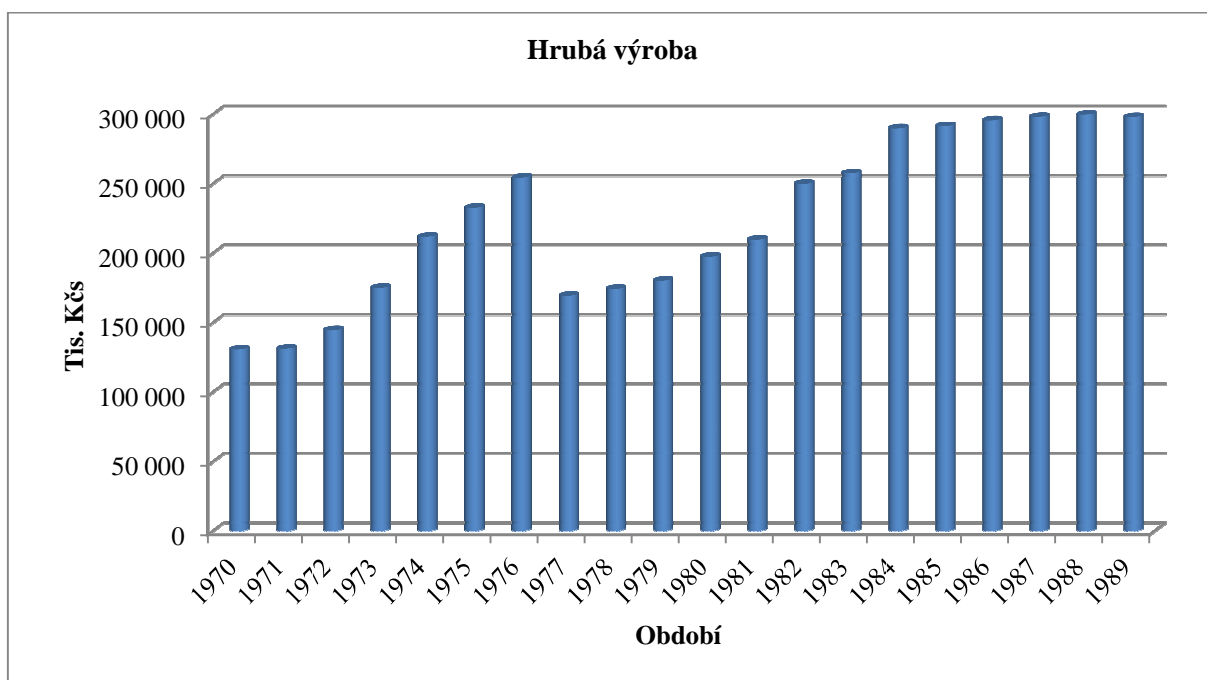
Příloha č. 38: Vývoj čistého zisku (od roku 1970)

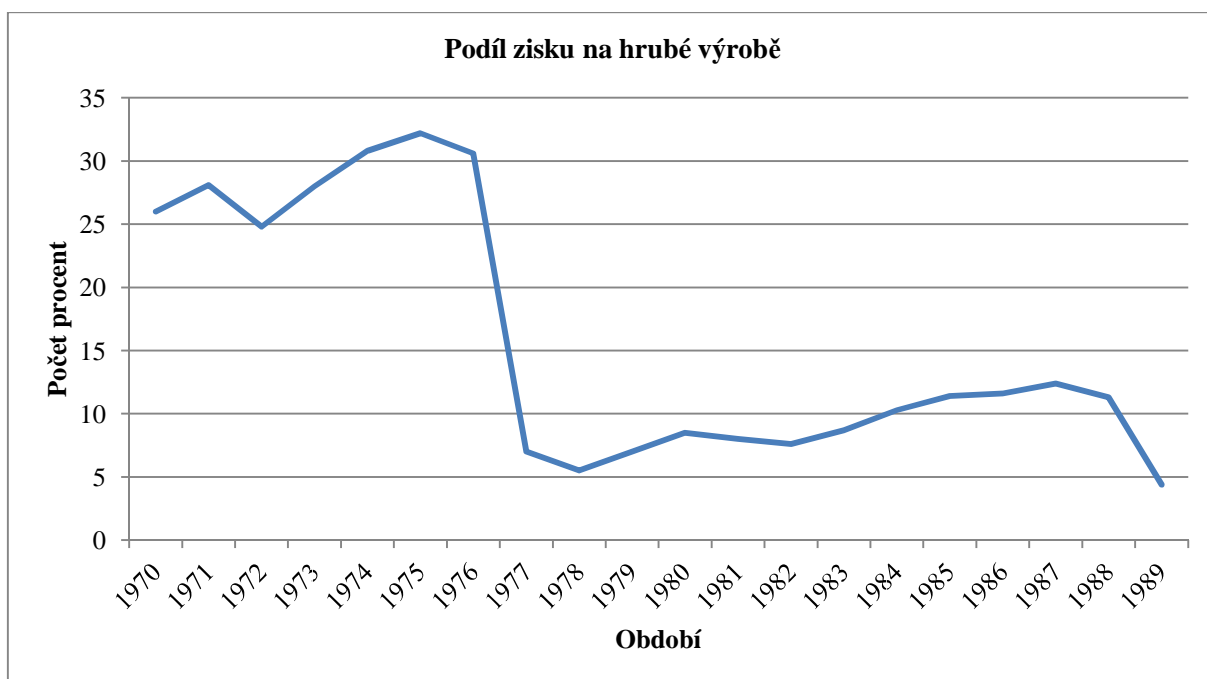
Příloha č. 39: Vývoj celkové přesčasové práce (od roku 1970)

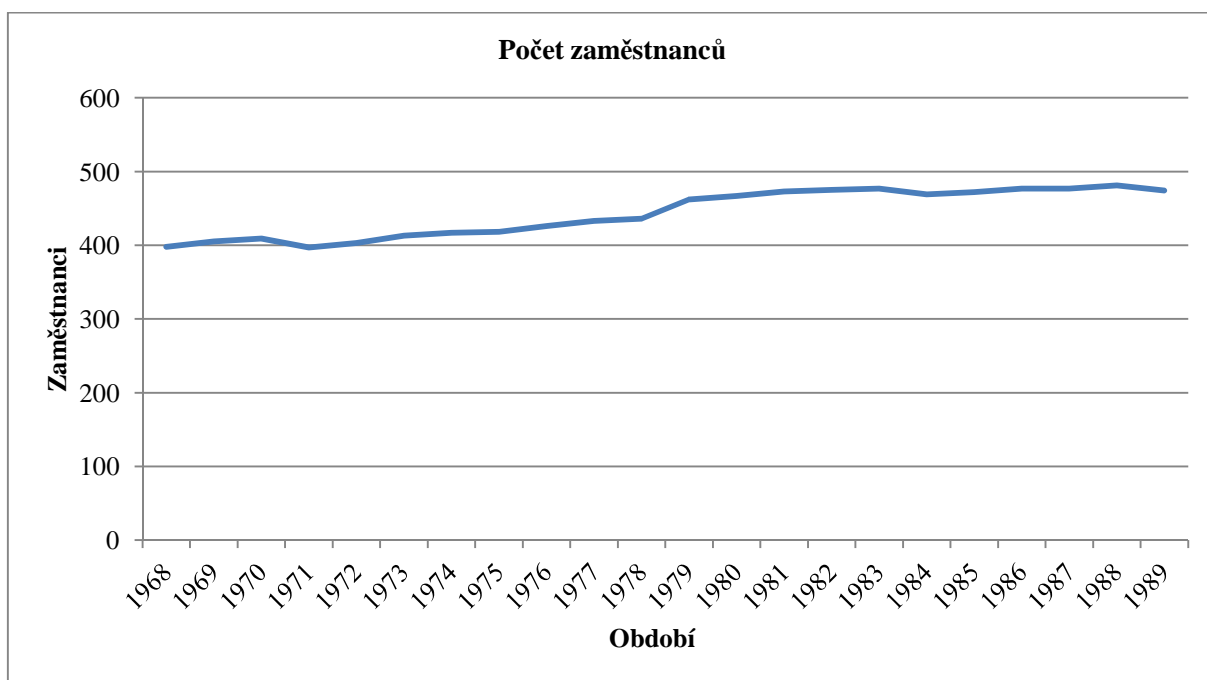
Příloha č. 40: Vývoj hrubé výroby (od roku 1970)

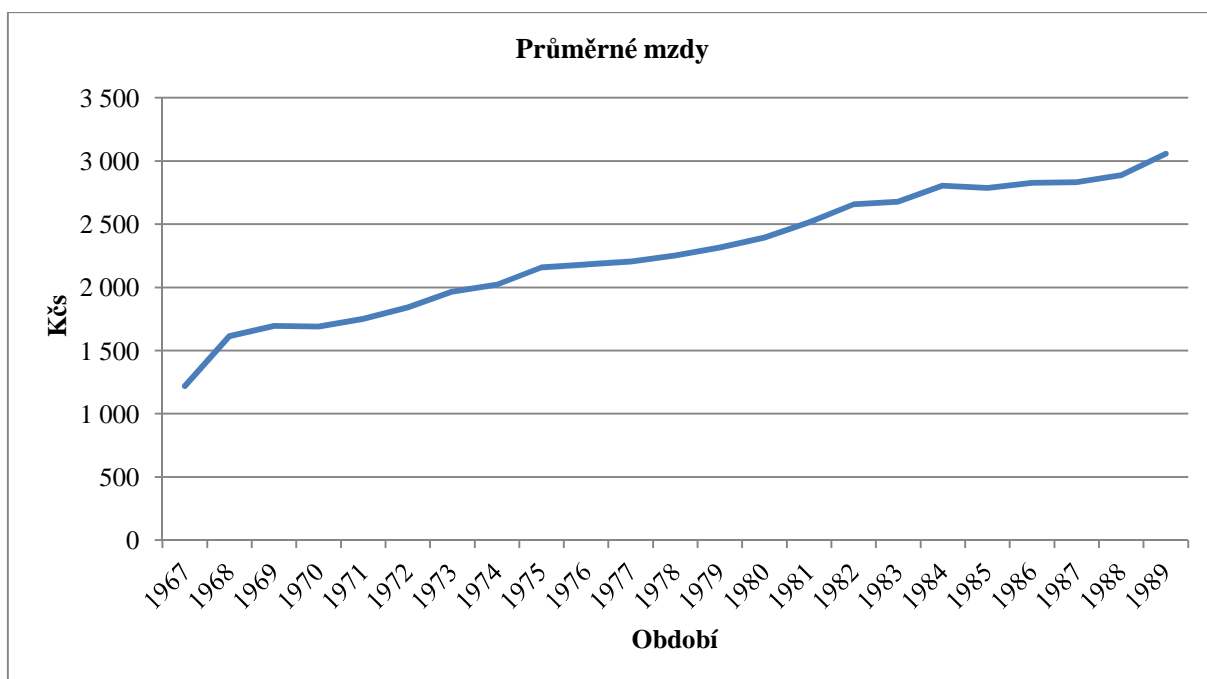
Příloha č. 41: Vývoj podílu čistého zisku na hrubé výrobě (od roku 1970)

Příloha č. 42: Vývoj počtu zaměstnanců (od roku 1968)

Příloha č. 43: Vývoj průměrných mezd (od roku 1967)*

* Pro rok 1966 nejsou údaje známy.